

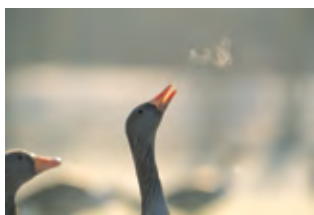
SVET PTIC

REVIJA DRUŠTVA ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE

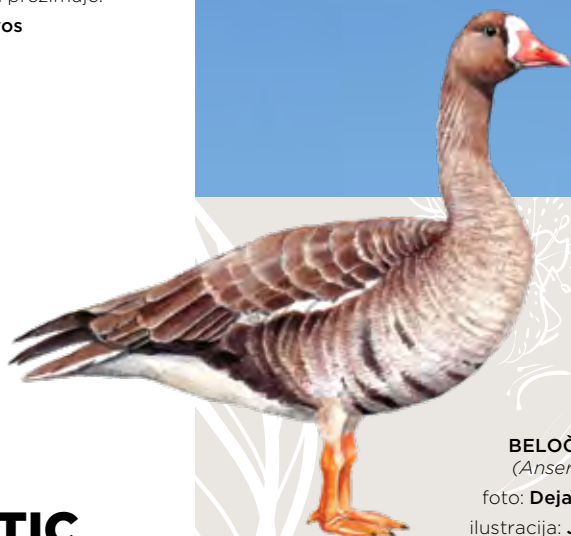
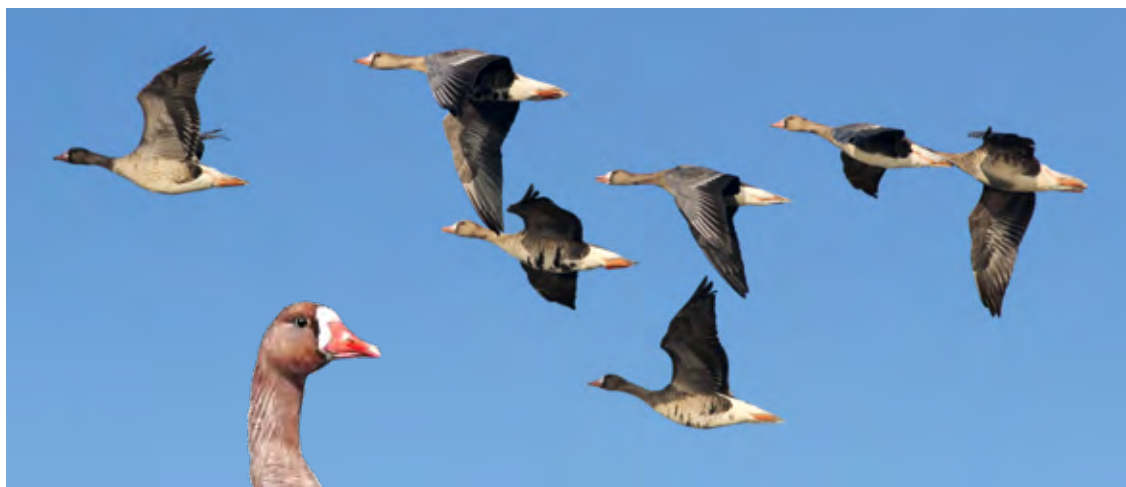
04
2019

40
DOPPS
LET
YEARS

SIVA GOS (*Anser anser*) je edina naša gnezdilka med gosmi. Pri nas tudi prezimuje.
foto: **Kajetan Kravos**

6 GOSI SLOVENIJE

Gosi so na začetku druge polovice prejšnjega stoletja veljale za ogrožene. Pojavljale se so v zelo majhnem številu in na omejenih območjih. Danes je povsem drugače, saj večina vrst nima statusa ogrožene vrste.

BELOČELA GOS
(*Anser albifrons*)

foto: **Dejan Bordjan**
ilustracija: **Jan Hošek**

SVETPTIC

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 25, številka 04, december 2019
ISSN: 1580-3600

SPLETNA STRAN REVIJE:
www.ptice.si/publikacije/svetptic/

IZDAJATELJ:
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BirdLife Slovenia) ©
E-POŠTA: dopps@dopps.si
SPLETNA STRAN: www.ptice.si

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja. Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

NASLOV UREDNIŠTVA:
DOPPS - BirdLife Slovenia, Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana
tel.: 01 426 58 75,
fax: 01 425 11 81

GLAVNA UREDNICA: Petra Vrh Vrezec
E-POŠTA: petra.vrh@dopps.si

UREDNIŠKI ODBOR:
Gregor Bernard, Blaž Blažič, Katarina Denac, Tomaž Mihelič, dr. Tomi Trilar, Barbara Vidmar, doc. dr. Al Vrezec

LEKTORIRANJE: Henrik Ciglič

ART DIREKTOR: Jasna Andrič

OBLIKOVANJE: Gorazd Rovina, Vizualgrif d.o.o.

PRELOM: Boris Jurca, NEBIA, d. o. o.

TISK: Schwarz print d.o.o.

NAKLADA: 2500 izvodov

IZHAJANJE: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610.

Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail glavni urednici.

POSILANSTVO DOPPS:

Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave in blaginji celotne družbe.

PREDSEDNIK: Rudolf Tekavčič
PODPREDSEDNICA: dr. Tatjana Čelik
UPRAVNI ODBOR: Gregor Bernard, dr. Pavel Gantar, Eva Horvat, David Kapoš, Urša Koče, mag. Iztok Noč, Tanja Šumrada
NADZORNI ODBOR: Bogdan Lipovšek, dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar
DIREKTOR: dr. Damijan Denac

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

22

RDEČEGLAVI KRALJIČEK

»To ime mu pristoji že zaradi tega, ker ima na glavi rumeno čopasto kapico, ki se na glavi blišči kakor zlata kronica.« Tako Fran Erjavec (1870) opisuje kraljička, ki so ga ponekod poimenovali tudi palček, kraljeva listnica, ognjeglavček ipd.

foto: **iStock**

32

KJE JE BELKA? POD VRHOVI JULIJCEV!

Da bi o življenju belke izvedeli več, hkrati pa v našem visokogorju zagotovili njen obstoj, smo letos v okviru projekta Vrh Julijcev organizirali ornitološki raziskovalni tabor.

foto: **Al Vrezec**

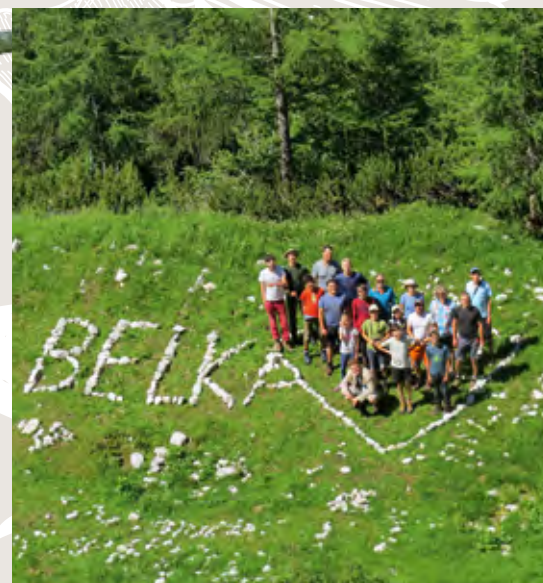
20

RASTLINSKE UBEŽNICE

Rastline se, kot večina drugih živi bitij, ves čas selijo in razširjajo. Številne so razvile prav nenavadne strategije razširjanja svojih plodov ali semen. Spisek vrst, ki jih štejemo med potencialno invazivne ali prepoznano invazivne, se hitro veča.

PELINOLISTNA AMBROZIJA
(*Ambrosia artemisiifolia*)

foto: **iStock**

KAZALO

- 7 **GOSI SLOVENIJE** // Dejan Bordjan
- 12 **PTICE TOKIA** // Benjamin Dovečar
- 16 **RENATURACIJA PONIKALNICE STRŽEN NA CERKNIŠKEM POLJU** // Jošt Stergaršek, Irena Likar
- 19 **BOMO DOBILI Z MANJŠIM STIKOM S PTICO VEČ PODATKOV?** // Nika Pirnat in Vita Polajnar
- 20 **RASTLINSKE UBEŽNICE** // Metka Škornik
- 22 **RDEČEGLAVI KRALJIČEK** // Franc Bračko in Dare Šere
- 24 **GOZDNI VITEZ - KRAGULJ**
- 26 **CHRIS WERNHAM – ŠKOTSKA RAZISKOVALKA** // pogovarjala se je Petra Vrh Vrežec
- 29 **HRANJENJE PTIC** // DOPPS
- 30 **ZIMSKA OPAZOVANJA V NARAVI**
- 32 **KJE JE BELKA? POD VRHOVI JULIJCEV!** // Tilen Basle
- 34 **NAVADNA ČIGRA ZDRUŽILA MLADE** // Tilen Basle
- 36 **JUBILEJNI 40. REDNI LETNI ZBOR ČLANOV DOPPS** // Blaž Blažič
- 38 **9. POMURSKI ORNITOLOŠKI VIKEND V SVETEM JURIJU OB ŠČAVNICI** // Nataša Bavec
- 40 **OPERACIJA DRAVA** // Jožica Brecl
- 42 **PTICE OPAZOVALO SKORAJ 29 TISOČ LJUDI** // Tilen Basle
- 43 **PTIČARIJADA 2019** // Tjaša Zagoršek, Dušan Klenovšek
- 44 **ŠMENTANO ZABAVNI ŠKOCJANSKI BONTON** // Nataša Šalaja
- 48 **PROGRAM JANUAR–APRIL 2020**

ZAKLJUČEK LETA 2019 IN 40 LET DELOVANJA

Kako hitro je minilo leto ... Smo tik pred 2020. Čas je za najpogostejše prednovoletno vprašanje: »Kje boš za novo leto?« Starejša generacija praznuje večinoma doma, mlajši pa seveda »nekje« od doma. Delovne in društvene zadolžitve bi morali v tem času vsaj malo postaviti na stranski tir, čeprav to ni vedno mogoče, navsezadnje bi bilo prav, da se glava in telo malo spočijeta.

Leto 2019 je bilo za naše društvo v znamenju štiridesete obletnice ustanovne skupščine DOPPS, in sicer 8. 12. 1979, ki je postavila temelje za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Poleg izvoljenega Izvršnega odbora društva je bil izvoljen tudi Uredniški svet za društveno revijo *Acrocephalus*. Prva številka je že izšla meseca februarja 1980, tako bo tudi revija stara štirideset let. Kaj smo v teh preteklih letih naredili, je bilo že dovolj napisanega in objavljenega. Za nas je bil v tem jubilejnem letu največji uspeh in nagrada hkrati, da nam je uspelo izdati *Atlas ptic gnezdičk Slovenije*, ki smo ga vsi težko pričakovali. Najbolj tisti člani, ki so mnoga leta sodelovali pri popisih na terenu, nazadnje pa še pisci besedil in uredniški odbor, da smo dobili Atlas, na katerega smo vsi ponosni. Meseca novembra je DOPPS-u potekla koncesijska pogodba za upravljanje Škocjanskega zatoka in kasneje je bila med nami in Ministrstvom za okolje in prostor podpisana nova pogodba za upravljanje za naslednjih deset let. To je za nas veliko priznanje za dobro minulo delo, posebej za naše zaposlene v Škocjanskem zatoku, seveda pa tudi velika obveznost za naprej. Poleg izida Atlasa je delo v društvu teklo po programu, ki vključuje tako tradicionalne popise na terenu, analize podatkov, strokovne in znanstvene študije in objave, naravovarstveno delo in izobraževanje. Vsa ta področja dela v precejšnji meri uresničujemo v LIFE, Kohezijskih, Interreg in drugih projektih, ki so vsi financirani iz finančnih mehanizmov EU.

Prav pri projektih pa bi se dotaknil financiranja, ki ga moramo, razen redkih izjem (delno LIFE), ki pa samo potrjujejo pravilo, predhodno nositi sami. Poleg stalnega kreditiranja teh projektov je tukaj še plačilna nedisciplina. Medtem ko so projektni roki za izvajalce odmerjeni v minutah in sekundah, in če jih zamudiš, te »ni več«, pa takrat, ko financer zamuja tudi za pol leta in več, za to nihče ne odgovarja. Mi pa se moramo znajti, kakor vemo in znamo. Sodelujemo pri številnih projektih, zato moramo najemati kredite, da jih lahko uspešno izvajamo in zaključujemo, seveda so tu še obresti. Letos sta morala denimo dva odgovorna na društvu poleg zavarovanja kredita pri pristojni zavarovalnici garantirati s svojo lastno menico. Potem je tukaj še vsemogočna birokracija, ki s »črkobralstvom« najpogosteje ujame samo sebe v začarani krog, iz katerega zdrava pamet nima več izhoda. In tako z različnimi dopolnitvami, ki presegajo mejo absurda, izgubljammo čas, pa tudi volja in vnema za stvarno delo pri tem hudo trpita. Po drugi strani pa vsakodnevno poslušamo in beremo, da premalo izkoriščamo evropska sredstva. Zakaj že? Niti pogodb za izvajalce pristojni ne znajo pripraviti na rok, da bi pričeli pravočasno z delom na terenu, saj narava in živali ne poznajo zamud.

Spoštovane članice in člani, lepo vabljeni, da se naših akcij v čim večjem številu udeležite tudi v prihodnjem letu, obenem pa vam želim veliko zdravja in osebne sreče v novem letu 2020.

RUDOLF TEKAVČIČ,
predsednik DOPPS

foto: Lisa Tekavčič

PTICE NAŠIH KRAJEV

// Blaž Blažič

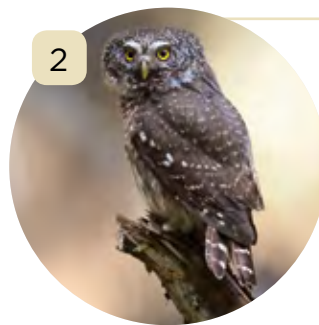

1

SABLJARKA (*Recurvirostra avosetta*)

Regionalna redkost. Mladosten osebek te vrste je bil v začetku septembra 2019 opazovan na letališču Lesce na Gorenjskem [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/2789557444401675>].

izvirni foto: **Rok Štirn**

2

MALI SKOVIK (*Glaucidium passerinum*)

Ob vrednotenju odziva gozdnih vrst ptic na oglašanje malega skovika na Jelovici so se odzvale le vrste, ki so potencialen plen te sove, poleg odraslih osebkov pa so bile v raziskavo vključene tudi mlade ptice [JAMNIK, M. (2018): Mag. delo. Študij ekologije in biodiverzitete, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana].

foto: **Alen Ploj**

3

KRAVJA ČAPLJA (*Bubulcus ibis*)

Verjetno edini podatek za Gorenjsko. En osebek kravje čaplje je bil v začetku novembra 2019 opazovan v okolici Kranja [<http://galerija.foto-narava.com/displayimage.php?pos=-119964>].

izvirni foto: **Tone Trebar** / www.naturephoto-tone.com

4

MOČVIRSKI MARTINEC (*Tringa glareola*)

Starostno zanimiva najdba. Vsaj 10 let star močvirski martinec, ki je bil obročan leta 2007 v Italiji, je bil konec julija 2017 ponovno ujet v Hrašah pri Medvodah [VREZEC, A., FEKONJA, D. (2018): *Acrocephalus* 39 (178/179): 129-163].

foto: **Tone Trebar** / www.naturephoto-tone.com

5

BELOVRATI MUHAR (*Ficedula albicollis*)

Zanimiva najdba. Prvoletni osebek te vrste, ki je bil med obročkanjem ptic konec septembra 2017 ujet v bližini Vrhnike, izvira iz najsevernejše evropske gnezdeče populacije, in sicer s švedskega otoka Gotland v Baltiškem morju [VREZEC, A., FEKONJA, D. (2018): *Acrocephalus* 39 (178/179): 129-163].

foto: **Bojan Bratož**

6

BLEDI HUDOURNIK (*Apus pallidus*)

Zelo redke podatke za celinsko Slovenijo. En osebek je bil v začetku novembra 2019 opazovan v bližini Postojne [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/2922366774454074>].

izvirni foto: **Matej Gamser**

7

KALIN (*Pyrrhula pyrrhula*)

Samec kalina je bil konec oktobra 2019 opazovan v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, kar je prvi podatek za vrsto na tem območju [<https://www.facebook.com/skocjanskizatok/posts/2399438083655347>].

izvirni foto: **Domen Stanič**

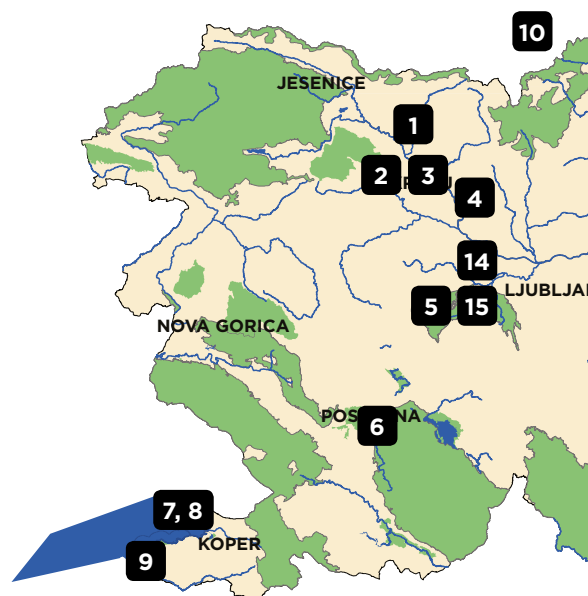

8

ŠKRLATEC (*Carpodacus erythrinus*)

Nova vrsta za Naravni rezervat Škocjanski zatok. Prvoletni samec škrlatac je bil konec maja 2019 opazovan v bližini informacijskega centra [<https://carniolicum.blogspot.com/2019/05/vipava-valley-karst-and-istria.html>].

foto: **iStock**

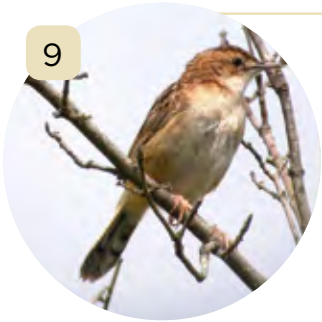
Naslov za kopije objavljenih prispevkov:
Blaž Blažič, DOPPS, Tržaška 2, SI-1000
Ljubljana, elektronska pošta:
blaz.blazic@dopps.si

Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst:
Jurij Hanžel, Komisija za redkosti,
DOPPS, Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana
e-mail: jurij.hanzel@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:
<http://ptice.si/ptice-in-ljudje/komisija-za-redkosti/sporocite-redkost/obrazec/>

9

BRŠKINKA
(*Cisticola juncidis*)

V začetku avgusta 2018 je bilo v Sečoveljskih solinah najdeno gnezdo brškinka, kar je po oddaljenosti od tal in poziciji neobičajno za to vrsto. Spleteno je bilo namreč dobrega 1,5 metra nad tlemi, pod vrhom trsja [ŠERE, D., SEŠLAR, M. (2018): *Acrocephalus* 39 (176/177): 52-53].

foto: Dare Šere

12

VELIKA UHARICA
(*Bubo bubo*)

V severovzhodni Sloveniji je trenutno znanih več kot 50 vsaj domnevnih gnezdišč velike uharice. Od tega je velik delež lokacij v kamnolomih, kar je precej bolj specifično v primerjavi z jugozahodno Slovenijo [GOLNAR, N. (2019): Mag. delo. Študij ekologije in biodiverzitete, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana].

foto: Janez Papež

13

SNEŽNI STRNAD
(*Plectrophenax nivalis*)

Nova vrsta za zadrževalnik Medvedce. En osebek te vrste je bil opazovan na tem območju v začetku novembra 2019 [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/2953235851367166>].

foto: Alen Ploj

10

KOZAČA
(*Strix uralensis*)

Voluharice so glavni plen kozače v Evropi. Večja velikost in raznolikost plena pa hkrati pripomreta k njenemu višjemu gnezditvenemu uspehu [VREZEC, A. et al. (2018): *Bird Study* 65 (sup.1): S85-S95].

foto: Janez Papež

11

PEGAM
(*Bombycilla garrulus*)

Redko opazovanje. En osebek te vrste je bil konec novembra 2019 fotografiran pri Mozirju [<http://galerija.foto-narava.com/displayimage.php?pos=-120083>].

izvirni foto: Milan Cerar

14

SIVA VRANA
(*Corvus cornix*)

Med spremljanjem odzivov prostoživečih ptic na hranjenje rjavega medveda in volka v Živalskem vrtu Ljubljana so bile zabeležene različne vrste, med njimi pa je bila najpogostejša siva vrana [BENEDIČIČ, I. (2018): Mag. delo. Študij ekologije in biodiverzitete, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana].

foto: Janez Papež

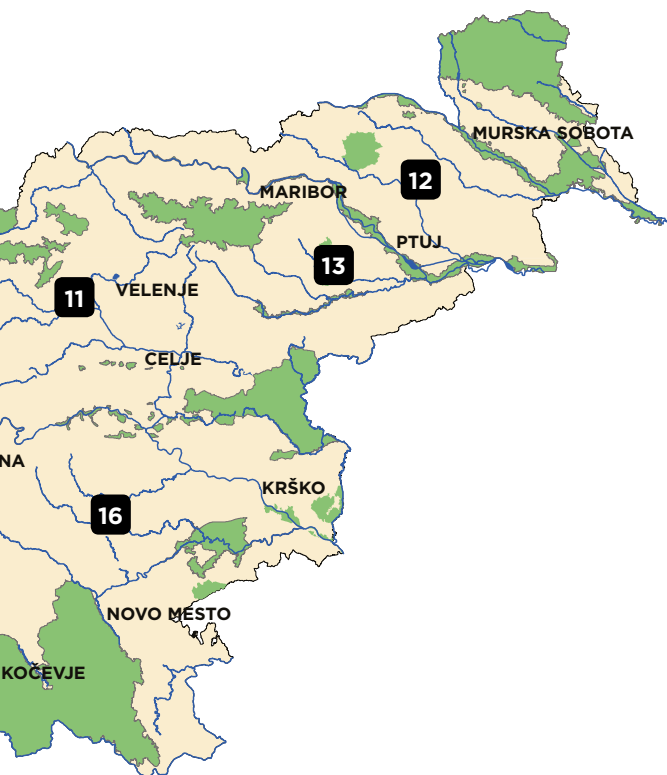

15

PLEVELNA TRSTNICA
(*Acrocephalus agricola*)

Prvoletni osebek te vrste je bil konec julija 2017 med obročkanjem ptic ujet v Verdu pri Vrhniki. Vrsta je bila sicer na Ljubljanskem barju ujeta že v predhodnem letu [VREZEC, A., FEKONJA, D. (2018): *Acrocephalus* 39 (178/179): 129-163].

foto: Dare Šere

16

PLAMENEC
(*Phoenicopterus ruber*)

Zelo redko opazovanje. Mlad in odrasel osebek te vrste sta bila sredi novembra 2019 opazovana na poplavljenem travniku ob Temenici pri vasi Kamni Potok pri Trebnjem [<http://galerija.foto-narava.com/displayimage.php?pos=-120029>].

izvirni foto: Gregor Bernard

Tako kot vse gosi se tudi **BELOČELE GOSI**
(*Anser albifrons*) rade družijo v večje jate.

foto: Dejan Bordjan

GOSI SLOVENIJE

// Dejan Bordjan

V preteklosti smo gosi poznali predvsem v povezavi s kulinaričnimi presežki ali kot dobre čuvajke kmečkih dvorišč, njihova puhasta peresa pa kot nepogrešljivi toplotni izolator v mrzlih zimskih dneh. Danes je precej bolj v ospredju opazovanje gosi, ki se v več tisoč- oziroma več deset tisočglavih jatah glasno spreletavajo po nižinah predvsem zahodne Evrope. Samo na Nizozemskem se pozimi zbere do 2,5 milijona gosi. Z nekaj sreče lahko tam v mnogovrstnih jatah opazujemo tudi do deset vrst gosi iz rodov *Anser* in *Branta*. V neposredni bližini Slovenije sta dve izjemno pomembni prezimovališči, kjer se lahko zbere več kot 10.000 gosi. Na Hrvaškem je to akumulacijsko jezero Donja Dubrava, v Italiji pa naravni rezervat Isola della Cona. Ker se v glavnem prehranjujejo na njivskih površinah, spijo pa na večjih stoječih vodnih telesih, se dnevno prestavljajo na kratke razdalje s počivališč na prehranjevališča. Spremljanje takih preletov je izjemno doživetje!

ENO IZGINE, DRUGO NASTANE

Tudi Slovenijo, ki leži med panonskimi in jadranskimi prezimovališči, najdemo na »gosjem zemljevidu«. V 90.-ih letih je bilo znano prenočišče gosi na Ormoškem jezeru. Tam se jih je zbralo tudi več kot 5000. Veliko večino gosi, ki so hrupno vzletavale in se hodile prehranjevat na njivske površine v širši okolici jezera, so sestavljale njivske gosi, nezamisljivo pa je bilo tudi število beločelih in sivih. Zaradi intenzivnega lova ter premika prezimovališča iz Panonije proti severu, je jezero izgubilo pomen pomembnega prenočišča in danes so gosi na Ormoškem jezeru zgolj občasne gostje. Po pregonu njivskih gosi smo v Sloveniji potrebovali več kot 20 let, da smo spet dobili regionalno pomembno območje. Njivska gos je v tem času postala redka gostja, številčno pa sta se močno okrepili beločela in siva gos. Obe lahko vidimo marsikje po Sloveniji, a največ, v zadnjih letih več tisoč, se jih jeseni in čez zimo zbere na zadrževalniku Medvedce.

STRM DVIG

Čeprav so gosi zelo zveste svojim tradicionalnim prezimovališčem, pa se premiki lahko zgodijo neopazno in skoraj čez noč. Na tak način je izginilo prenočišče na Ormoškem jezeru in na novo nastalo na zadrževalniku Medvedce. Na slednjem smo sive gosi med rednim štejem opazili samo petkrat med letoma 2002 in 2006. Med letoma 2007 in 2011 so bile opazovane okoli desetkrat letno z največ 45 osebkami. Po letu 2014 pa smo jih bolj ali manj redno

opazovali med avgustom in majem. Podobno velja tudi za beločelo gos, ki smo jo med letoma 2002 in 2010 zabeležili zgolj šestkrat, po letu 2011 pa pet do petnajstkrat na leto. Nekaj vsaj na videz nepovezanih sprememb, kot so dvig povprečne zimske temperature, povečanje populacije gosi, več vode pozimi itd., je prispevalo k temu, da od zime 2013/2014 gosi redno in v vedno večjem številu prezimujejo na zadrževalniku Medvedce. Danes na tem območju obe vrsti dosegata celo več kot 2 % regionalne populacije.

ENA ALI DVE VRSTI

Taksonomija se zaradi napredujoče genetike neprenehoma spreminja, zato nam ornitologom vsakič znova zagode, ko se spremeni število vrst, ki smo jih že ali pa jih še želimo opazovati. Kolikšno je število vrst iz rodu *Anser*, je odvisno od tega, v katero knjigo pogledamo. Še nedavno je bilo v omenjenem rodu sedem vrst (siva, njivska, kratkokljuna, beločela, mala, labodja in tibetanska). Novejša spoznanja so njivsko gos ločila na dve vrsti; eno iz tajge (*A. fabalis*) in drugo iz tundre (*A. serrirostris*). Dodatno v rod *Anser* spadajo še tri vrste, ki so bile občasno dodeljene rodu *Chen*, med njimi tudi snežna gos. Tudi sicer so njivske in beločele gosi razdeljene v mnoge podvrste. Za nekatere od njih se lahko v prihodnosti izkaže, da gre za ločene vrste. V Sloveniji se redno pojavljajo siva, beločela in njivska gos iz tajge. Redko se pojavljata še kratkokljuna in mala gos, v naravi pa sta bili opazovani tudi tujerodni labodja in tibetanska gos.

Gosi pogosto tvorijo mešane jate, zato si je posamezne ptice vredno dobro ogledati. Na slikih prevladujejo kratkokljune, vmes pa so še njivske in beločele gosi.

foto: Dejan Bordjan

OGROŽENE ALI NEOGROŽENE

Gosi so na začetku druge polovice prejšnjega stoletja veljale za ogrožene. Pojavljale se so v zelo majhnem številu in na omejenih območjih. Danes je povsem drugače, saj večina vrst nima statusa ogrožene vrste. Izjeme so mala in labodja gos, ki sta ranljivi vrsti, ter severnoameriška cesarska gos (*Anser canagica*), ki ima status vrste blizu ogroženosti. Z izjemo posameznih območij gre danes gosem v Evropi dobro in populacije se krepijo. V posameznih državah jih v poletnem času obravnavajo kot škodljivce in jih, ob preganjanju s kmetijskih površin, določeno število celo postrelijo.

VEGETARIJANCI

K večanju populacij gosi je prispevalo varovanje prezimovališč in gnezdišč ob zmanjšanem lovskem pritisku ter ugodnih spremembah v kmetijstvu. Njihova glavna prehrana so trave in šaši. Poleti hrano dopolnjujejo z jagodičjem, pozimi pa z žiti, zrnjem in drugimi poljščinami. So ena redkih skupin, na katere imajo intenzivna travišča in polja ozimnega žita ugoden vpliv. V Severni Ameriki kot vzrok za eksplozijo v številu snežnih gosi pripisujejo ravno za gosi ugodnim spremembam na prezimovališčih. Slaba stran nepreglednega števila gosi je prepašenost posameznih delov gnezdišč te vrste v tundri.

MED GNEZDIŠČI IN PREZIMOVALIŠČI

Gosi so v glavnem gnezdilke severnih zemljepisnih širin tako v Starem kot Novem svetu. Večina jih gnezdi v tundri (mala, beločela, tundrska

njivska, kratkokljuna, snežna gos), gorski tundri (tibetanska gos) in v tajgi (njivska gos). Izjemi sta siva in labodja gos. Obe sta razširjeni ob tajgi tudi v zmernih zemljepisnih širinah, siva gos v Evropi vse do Sredozemlja. Razširjenost v zmernem pasu je verjetno prispevala tudi k udomačitvi obeh vrst. Prezimovališča gosi so v zmernih širinah. V Evropi glavnina gosi prezimuje na enem od treh območij: Britansko otočje, Severnomorsko-Baltsko območje in Panonija. Manjša območja so še na mokriščih ob Črnem, Egejskem in Jadranskem morju.

Vzporedno z večanjem populacij gosi, ki prezimujejo na Britanskem otočju in ob Severnem morju, pa so se zgodili tudi premiki prezimovališč. Nam najbolj znan premik je predstavitev njivskih gosi iz Panonije na nižine ob Severnem morju, ki je lahko vsaj delno posledica velikega lovskega pritiska na panonskem območju. Še vedno v spominu ostaja nepregledna množica predvsem beločelih gosi, ki so v mrzli zimi leta 2012 priletele do Sredozemskega morja.

SIVA GOS

(*Anser anser*)

Siva gos je naša edina gnezdilka iz rodu *Anser*. Prva gnezditev je bila zabeležena leta 2010 v glinokopu Renče v Vipavski dolini. Po tem letu je bila kot gnezdilka potrjena še na Ledavskem jezeru leta 2014, ribniku Komarnik leta 2014, na Cerkniskem jezeru leta 2017 ter v Škocjanskem zatoku leta 2019. Vmes je bil poskus gnezdenja opazovan še na ribniku Vrbje. Siva gos je bistveno pogostejša v času selitve

SIVA GOS (*Anser anser*) je največja med našimi gosmi.
foto: Dejan Bordjan

BELOČELA GOS

(*Anser albifrons*) ima rožnat kljun in oranžne noge. Odrasle ptice imajo belo čelo in črne lise na prsih in po trebuhu.

foto: Dejan Bordjan

ter med prezimovanjem, ko jo lahko opazimo po večjem delu države. Več kot 100 osebkov je bilo zabeleženih le na nekaj mokriščih (Komarnik, Ljubljansko barje, Renče, akumulacija Krško), več kot 1000 pa samo na zadrževalniku Medvedce. Tam se pojavljajo gosi, ki so gnezdile na Češkem, Poljskem, Madžarskem in v Avstriji. Na ribniku Komarnik pa je nedavno bila opažena tudi gos s Finske, ki se je kasneje prestavila na zadrževalnik Medvedce. Vrsta se številčno in prostorsko krepi, zato jo lahko pričakujemo tako kot gnezdilko kot prezimovalko še na kakšni novi lokaciji.

BELOČELA GOS

(*Anser albifrons*)

Beločela gos gnezdi cirkumpolarno v tundri in prezimuje v zmernih širinah Severne Amerike, Azije in Evrope. Gosi, ki se pojavljajo pri nas, so del panske zimske populacije, ki se številčno krepi. Beločele gosi lahko največkrat opazujemo, ko se selijo med madžarskimi in italijanskimi mokrišči. Takrat se posamezne manjše jate usedajo na poplavljen površine in večja vodna telesa. Bistveno več pa jih Slovenijo samo preleti. Izjemno je opazovanje več kot 1200 gosi med preletom čez Ljubljansko barje. Manjša števila beločelih gosi lahko za krajši čas postojijo na mnogih, tudi manjših vodnih telesih. Večje skupine pa so bile zabeležene le na Cerkniškem jezeru in zadrževalniku Medvedce.

KRATKOKLJUNA GOS

(*Anser brachyrhynchus*)

Kratkokljuna gos gnezdi na Grenlandiji, Islandiji in otočju Swalbard, prezimuje pa na Britanskem otočju ter obalah Severnega morja. Povsod drugod

Danes na zadrževalniku Medvedce siva in beločela gos dosejata celo več kot dva odstotka regionalne populacije.

je občasna redka gostja. Enako velja tudi za Slovenijo, kjer imamo zabeleženi samo dve opazovanji. Obe sta izpred leta 2000, in sicer ena iz Škocjanskega zatoka, druga pa z Ormoškega jezera. Zaradi podobnosti z njivsko gosjo je bila mogoče kakšna tudi spregledana.

KRATKOKLJUNA GOS

(*Anser brachyrhynchus*) je krepkejša kot njivska gos, s krajšim kljunom, z rožnato liso ter rožnatimi nogami.

foto: Dejan Bordjan

Skupna značilnost **NJIVSKIH GOSI** (*Anser fabalis*) je oranžna lisa na sicer črnem kljunu ter oranžne noge. Vrsti iz tundre in tajge se razlikujeta po obliki in dolžini kljuna, velikosti oranžne lise ter dolžini vratu.

foto: **iStock**

NJIVSKA GOS

(*Anser fabalis*)

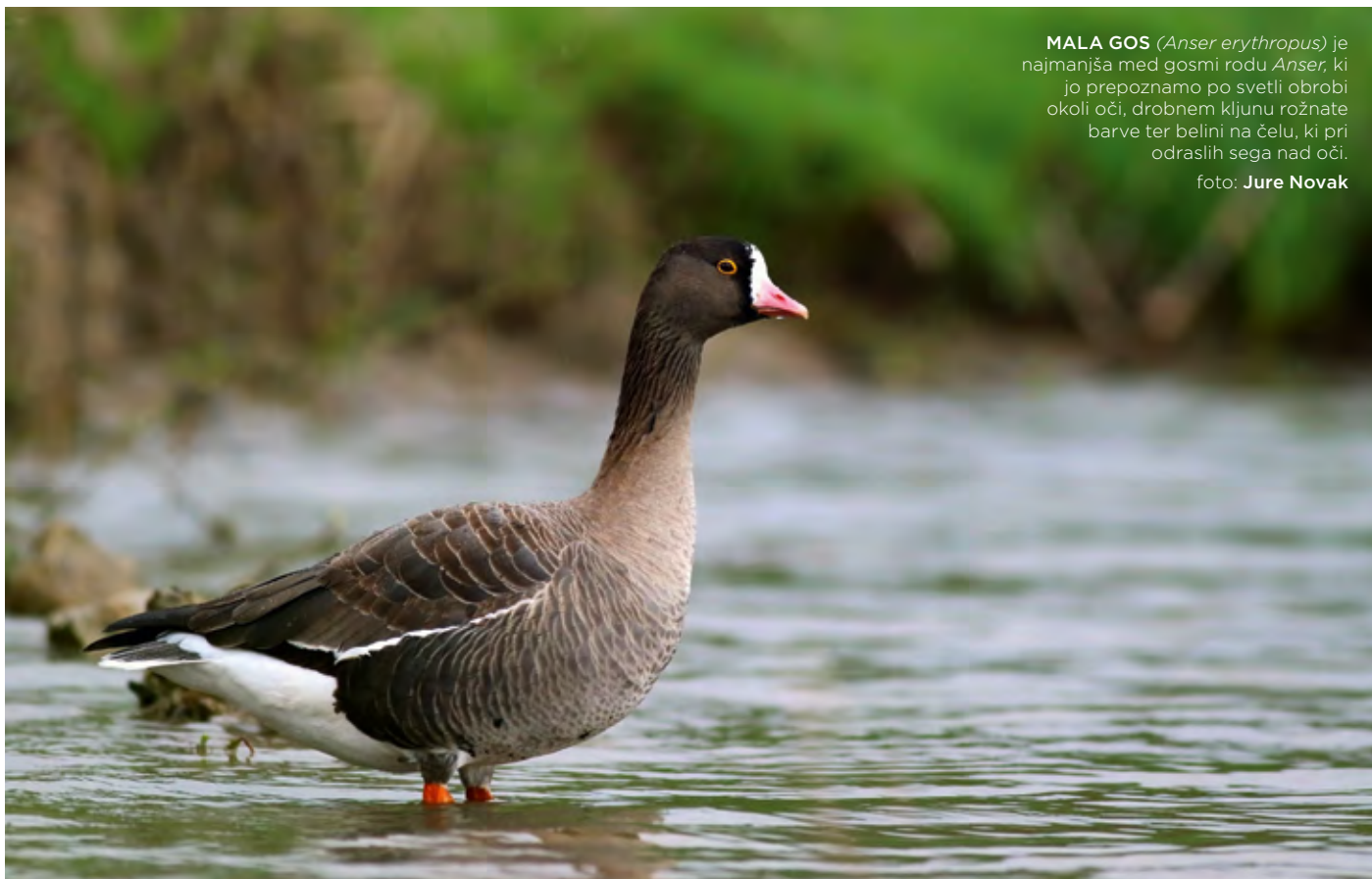
Njivska gos je bila nedavno razdeljena na dve vrsti, in sicer *Anser fabalis* in *A. serrirostris*. Vrsta *A. fabalis* prezimuje tudi v Panoniji in večino opazovanj v Sloveniji gre pripisati tej vrsti. Koliko je opazovanj tundrske vrste, žal ne vemo. Njivska gos je še v 90.-ih prezimovala v več tisočglavih jatah na Ormoškem jezeru. Po letu 2000 pa se je pojavljala vedno redkeje. Še do nekako leta 2011 jih je bilo med zimskim štetjem vodnih ptic zabeleženih nekaj sto v večini let. V zadnjih šestih letih pa smo jo zabeležili zgolj v dveh zimah in v obeh manj kot 20 osebkov. Razlogi za ta velik upad panonske populacije niso dobro znani. Verjetno je vzrok lov in premik prezimujoče populacije proti severnomorsko-baltski populaciji.

Z izjemo posameznih območij gre danes gosem v Evropi dobro in populacije se krepijo.

MALA GOS

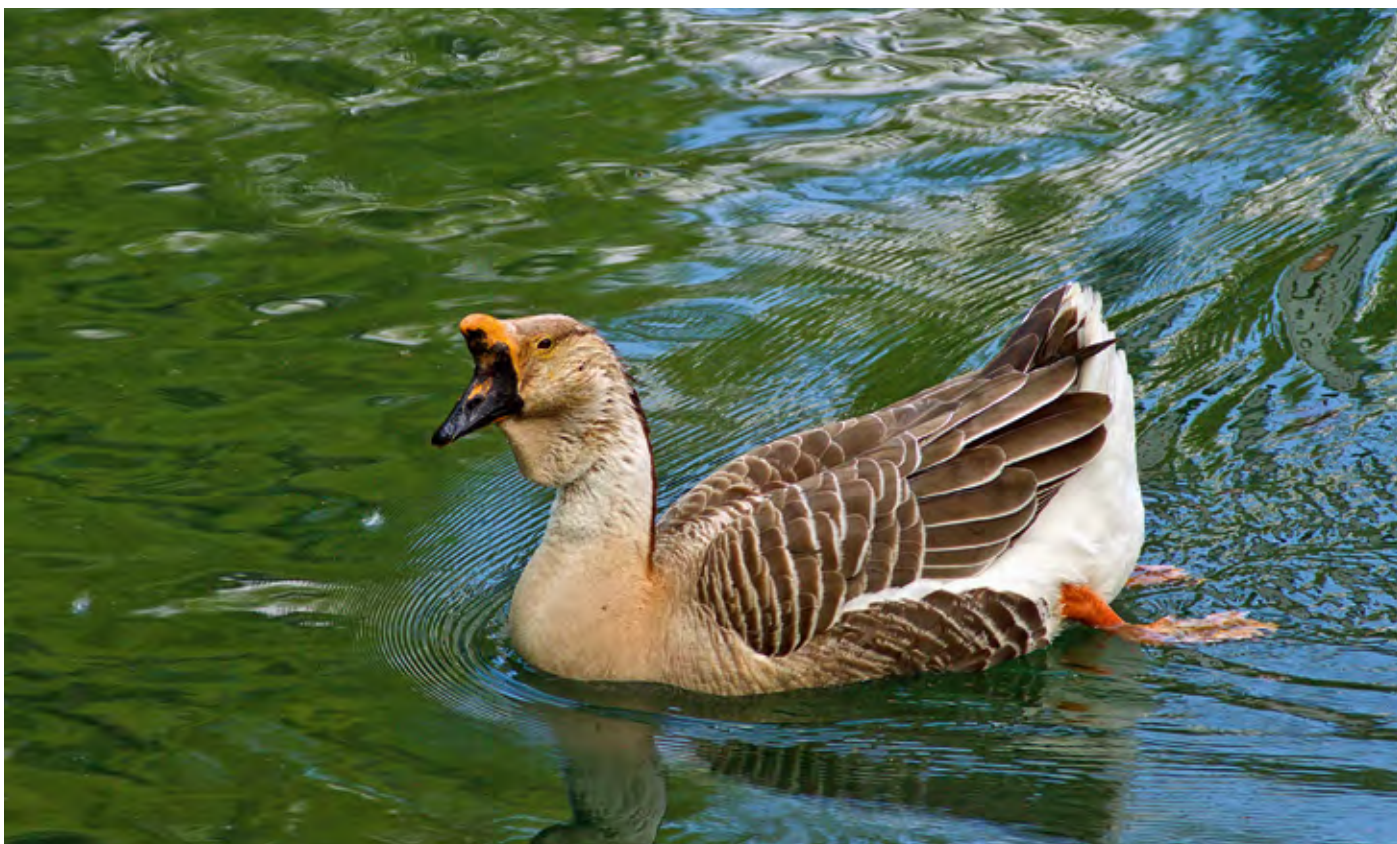
(*Anser erythropus*)

Mala gos je najredkejša vrsta iz rodu *Anser* v Evropi. Je tudi edina izmed evropskih vrst, ki je globalno ogrožena. Glavna prezimovališča vrste so na Poljskem, Madžarskem in v Grčiji. Je precej podobna

MALA GOS (*Anser erythropus*) je najmanjša med gosmi rodu *Anser*, ki jo prepoznamo po svetli obrobi okoli oči, drobnem kljunu rožnate barve ter belini na čelu, ki pri odraslih sega nad oči.

foto: **Jure Novak**

beločeli gosi in jo v večjih skupinah gosi zlahka spregledamo. V Sloveniji smo jo doslej opazovali štirikrat. Vsa opazovanja so iz obdobja po letu 2010. V primeru zadnjega opazovanja pri Šaleških jezerih izvor ptice ni bil jasen.

LABODJA IN TIBETANSKA GOS

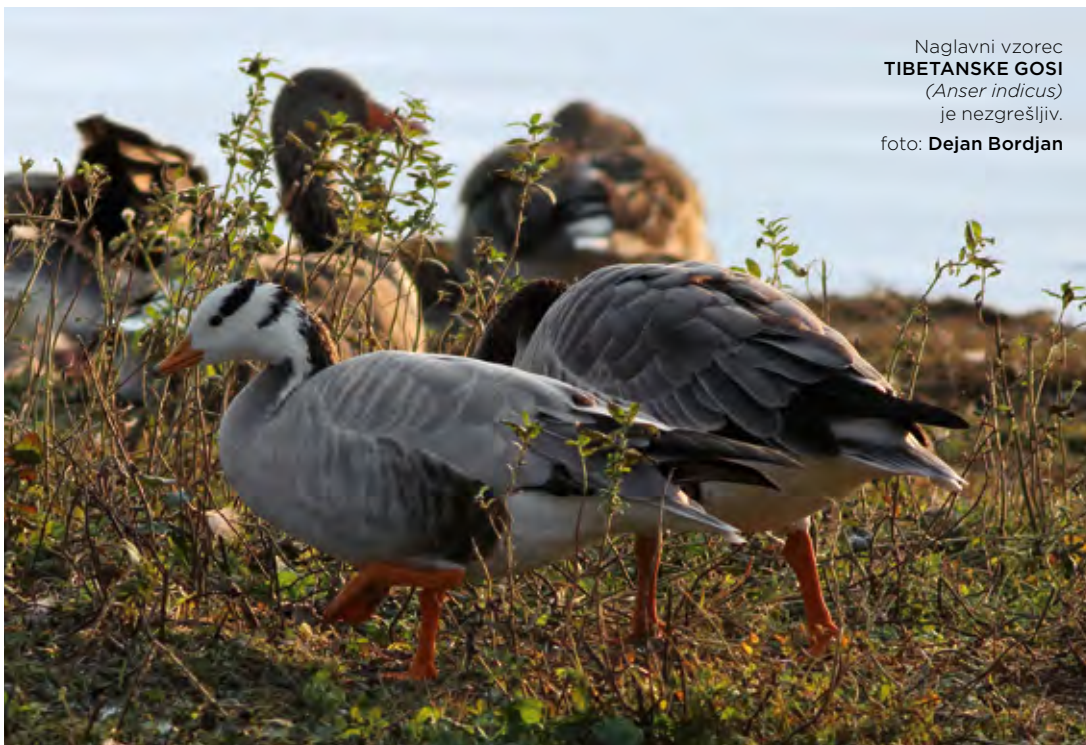
(*Anser cygnoides* in *A. indicus*)

Obe vrsti izvirata iz Azije in se pri nas pojavljata kot ubežnici. Za obe je bilo zabeleženih le nekaj opazovanj. Labodja gos je pogosto gojena domača

LABODJA GOS (*Anser cygnoides*) je po barvi in velikosti podobna sivi gosi. Od nje se razlikuje po dvobarvnem vratu z rjavimi toni. Kot edina vrsta gosi ima naglavno okrasje.

foto: **Bojan Škerjanc**

vrsta, ki v vzhodni Aziji med domačo perjadjo zamenja našo sivo gos. Večina labodjih gosi pri nas je ubežnic z dvorišč. Tibetanska gos je gnezdilka visokih planot osrednje Azije, kjer gnezdi ob višinskih mokriščih. Znana je po selitvi čez Himalajo na poti do prezimovališč v Indiji. Pri nas se pojavlja kot ubežnica s parkovnih površin.

Naglavni vzorec
TIBETANSKE GOSI
(*Anser indicus*)
je neugrešljiv.

foto: **Dejan Bordjan**

DR. DEJAN BORDJAN je kot asistent zaposlen na Oddelku za gozdarstvo Biotehniške fakultete v Ljubljani. Med pticami so mu najbližje vodne ptice in ujede, še posebej race, lunji in škarniki. Veliko svojega prostega časa preživi na Mednarodno pomembnem območju za ptice Črete, kjer spremlja fenologijo in gnezditve tam pojavljajočih se ptic. Sicer pa se za sproščanje ukvarja z vrtnarstvom.

PTICE TOKIA (東京の鳥)

// Benjamin Dovečar

foto: Rok Dovečar

Če bi vas nekdo, ki še ni obiskal Tokia, vprašal, kako z eno samo besedo opisati to japonsko metropolo, bi bilo "mravljišče" ravno prava beseda. Mesto je neprestano v gibanju tako vertikalno kot horizontalno. In če si že presenečen nad nagnetano množico ljudi v centru mesta (Shibuya, Ikebukura, Ginza, Ueno), si še toliko bolj začuden, ko se spustiš v njegovo podzemlje in se vključiš v neskončne vrste levo in desno premikajočih se pešcev.

Vsak hiti za svojimi opravki, poti so jasno označene, pravila gibanja vsem, razen turistom, znana in spoštovana ter vozni red do sekunde točen. Vse deluje kot en velik kolektivno popolno delujoči organizem, v katerem dela vsak posameznik v dobro vseh in tako prispeva k temu, da ta metropola funkcionira urejeno, čisto, prijazno in spoštljivo.

CENTER TOKIA BREZ PTIC!

Kako je to mogoče, se bo ob tej navedbi začudil marsikdo. Pa je res. Med stavbami je mesto tako sterilno čisto, da ptice nimajo česa kljuvati. Enostavno ni nesnage, odpadkov, semen, žuželk ali kakšnih drugih živali. Zato tudi ni videti niti še tako prilagodljivih golobov, vran in vrabcev. Ne opaziš tudi nikogar, ki bi jih hranil. Vse je podrejeno zadovo-

Japonska metropola je kot "mravljišče". Urbana zasnova mesta je povsem prirejena prebivalcem, ki pa kljub vsem modernim danostim vsak dan polnijo med stolpnice stisnjene mestne parke, drevorede, gredice in obrežja rek. To so zelene oaze sprostitve in počitka, prostor pogrešanega stika z naravo.

ZNAČILNOSTI JAPONSKE:

Površina: **377.972 km²**

Št. prebivalcev (2019):

126.317.000

Glavno Mesto: **Tokio**
(13.929.286 prebivalcev - 6.349 prebivalcev/km²)

Podnebje: **celinsko in subtropsko**

Št. vrst sesalcev: **153**

Št. ptičjih vrst: **722**

Št. vrst plazilcev: **73**

Št. ribjih vrst: **prek 3.000**

Št. vrst žuželk: **prek 32.000**

Št. endemnih vrst živali: **279**

Skupno št. rastlinskih vrst: **do 6.000**

Št. endemnih vrst rastlin: **približno 2.900**

ljevanju potreb ljudi, ki pa lahko občudujejo razstavljenе eksponate ptic v naravoslovnih muzejih, kot tudi ročno vezene v tradicionalna kimono oblačila, umetniška dela v galerijah ali upodobljene v izložbenih oknih trgovin kot del dekoracije.

CENTER TOKIA POLNI PTIČJE OGLAŠANJE

To pa ne bo veljalo, boste rekli, saj sem v zgornji navedbi trdil, da ptic v centru mesta ni. Pa je kljub temu slišati čivkanje vsepovsod naokoli, le prisluhni je treba. To so tako imenovani "Eki melo", umetno ustvarjeni elementi japonskega zvočnega okoljskega oglaševanja, med katere spada tudi ptičje petje. Predvaja se, da bi tako ustvarili mirno vzdušje na ulicah in opozorili pešce, da lahko prečijo cesto. Te zvoke predvajajo povsod na ulicah in postajah Japonske. Ptičje oglašanje na tokijskih in drugih železniških postajah Japonske je namenjeno slabovidnim osebam. Pove jim, kje so stopni-

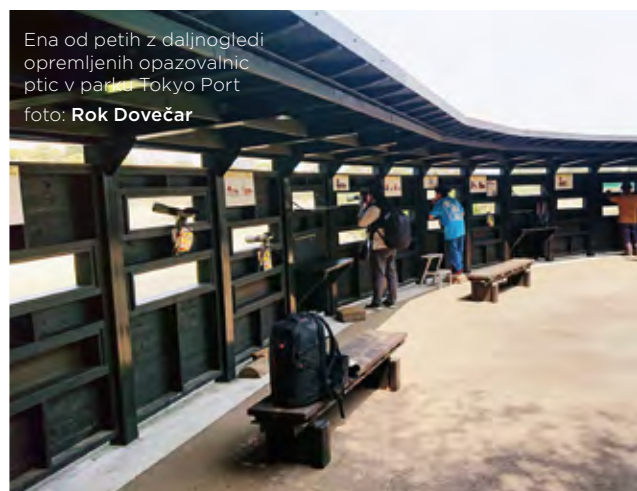
RJAVOUHI BULBUL
(*Hypsipetes amaurotis*)

ilustracija: Benjamin Dovečar

ce ali tekoče stopnice za izhode. Nekatere postaje, npr. postaja Keisei, imajo celo različno ptičje oglašanje za stopnice, ki vodijo navzgor (kukavica) oziroma navzdol (strnad), ter petje japonskega očalarja (*Zosterops japonicus*) za dvosmerne stopnice.

JAPONSKI FAZAN
(*Phasianus versicolor*),
endemična in nacionalna
ptica Japonske
foto: iStock

Ena od petih z daljnogledi
opremljenih opazovalnic
ptic v parku Tokyo Port
foto: Rok Dovečar

**JAPONSKI
ORJAŠKI
MOČERAD**
(*Andrias
japonicus*), ki
je z dolžino
skoraj 1,5 m
drugi največji
močerad na
svetu
foto: iStock

**MANDŽURSKI
ŽERJAV**
(*Grus japonensis*)
- japonski simbol
dolgega življenja in
sreče
foto: iStock

ZANIMIVE VRSTE PTIC:

japonski očalar
(*Zosterops japonicus*),
rjavouhi bulbul
(*Hypsipetes amaurotis*),
sivi škorec
(*Spodiopsar cineraceus*),
orientalska grlica
(*Streptopelia orientalis*),
velekljuna vrana
(*Corvus macrorhynchos*),
japonska sinica
(*Parus minor*),
japonska svilnica
(*Cettia diphone*),
kitajska čopasta čaplja
(*Ardeola bacchus*),
japonski muhar
(*Ficedula narcissina*),
spremenljivi prodnik
(*Calidris alpina*),
kamenjar
(*Arenaria interpres*)

MESTO DESETINE VELIKIH IN STOTINE MALIH PARKOV

Kot sem že omenil, je urbana zasnova celotnega mesta povsem prirejena prebivalcem tega mesta, ki pa kljub vsem kulturnim, kulinaricnim in tehničnim danostim vsak dan polnijo med stolpnice stisnjene mestne parke, drevorede, gredice in obrežja rek. Zelene oaze sprostitev in počitka, prostor pogrešane stika z naravo. Med večje mestne parke sodijo **Ueno park**, ustanovljen leta 1872, poln templjev, svetišč in muzejev. Ima tudi manjši živalski vrt in velik ribnik. Park vsako leto obišče več kot 10 milijonov ljudi. **Shinjuku Gyoen** je eden izmed najbolj priljubljenih tokijskih parkov, odprt za javnost leta 1967. Znan je po svojih izvrstnih vrtovih, 20.000 drevesih, krizantemah in jesenskih barvah. Prebivalci mesta imajo na voljo še **Yoyogi park** (1967), **Inokashira park** (1913), **Rinshi-no-mori park** (1989), **Shiba park** (1873), **Toneri park** (1981) in druge, kot je skrivnostni **Todoroki park**, ki se vije skozi ozko globoko rečno sotesko, gosto poraščeno z drevesi, bambusom, grmovjem in drugim rastlinjem. Preplavljen s šumenjem vode, ptičjim petjem in s krošnjami dreves prekritim nebom dobiš za trenutek občutek, kot da si v malem pragozdu. Park je od središča Tokia oddaljen le 20 minut vožnje z vlakom, vendar je svet stran od vrveža mestnih ulic.

Seveda Japonci ne bi bili Japonci, če ne bi imeli tudi natančno označenih vseh vrst v parkih rastočih

dreves in rastlin ter navedeno, kdo skrbi za njihovo nego. Povsem normalno je tudi, da imajo na več mestih postavljene informativne table z upodobitvijo v tamkajšnjih parkih živečih ptic. No, če niso le te med stavbami, pa so v parkih. In tudi so.

HARMONIJA MED LJUDMI IN PTICAMI

Poseben čas za prebivalce Tokia je obdobje cvetenja okrasnih češenj ali po japonsko »sakura«. Takrat se vsepovsod pod mlada in zelo stara podprta drevesa kot ogromne jate škorcev spustijo meščani, da se med seboj družijo in uživajo lepote tega vsakoletnega že stoletja ponavljajočega se dogodka, kot pričajo stare slike v mestnem muzeju Edo. Na njih je upodobljen tudi »Hiyodori« ali rjavouhi bulbul (*Hypsipetes amaurotis*), ki se še dandanes sladka z nektarjem cvetov, pri tem pa mu cvetni prah rumeno obarva kljun in bližnje perje. Z glasnim oglašanjem in preganjanjem drugih sladkosnedov, kot sta japonski očalar (*Zosterops japonicus*) in sivi škorec (*Spodiopsar cineraceus*), neustrašno brani svoje območje. Med sprehodom ob kakšnem gosto zaraščenem ribniku lahko opazimo tudi gručo fotografov z močnimi teleobjektivi, ki tako navdušeno komentirajo uspele posnetke vodomca (*Alcedo atthis*), kot da bi bili na loteriji zadeli glavni dobitke. Večji ribniki so poraščeni s trstom in drugimi vodnimi rastlinami, vendar ne tako goste, da ne bi bilo prostora za lisko (*Fulica atra*), kormorana (*Phalacrocorax carbo*), mlakarico (*Anas*

UENO PARK

z velikim
ribnikom

foto: Rok
Dovečar

MANDARINKA (*Aix galericulata*)

foto: Janez Papež

platyrhynchos), mandarinko (*Aix galericulata*) in še druge na informativnih tablah upodobljene ptice.

PARK PROSTO ŽIVEČIH PTIC V PRISTANIŠČU TOKYO PORT

Zelo blizu središča mesta in letališča Haneda ta park od leta 1989 naprej ponuja prebivalcem Tokia redki vpogled v divje in obnovljene prvotne življenjske prostore. Da je letališče tako blizu, zaznamo takoj, saj skoraj vsaki dve minuti hrup letal za kratek čas preglasi petje tam živečih in gostujočih ptic. Navajene te ritmične spremembe mirno opravljajo svoje vsakodnevne ptičje posle in tako ponujajo obiskovalcu prijetne opazovalne in preučevalcem koristne trenutke.

Park prosto živečih ptic v pristanišču Tokyo Port je eden od "morskih parkov", ki so pod jurisdikcijo urada pristanišča Harbor v sodelovanju s tokijsko mestno vlado. Park upravljata dve partnerski organizaciji—Tokyo Port Terminal Corporation (Korporacija pristaniških terminalov Tokio) in Wild Bird Society of Japan (Društvo za divje ptice Japonske) s sodelovanjem prostovoljcev NPO Tokyo Port Green (Neprofitna organizacija za ozelenitev Tokia) in vodnikov prostovoljcev, ki obiskovalcem posredujejo informacije o parku in njegovih zanimivostih.

Park je 17. junija 2000 postal del vzhodno azijsko-avstralazijske mreže selitve ptic (East Asian-Au-

stralasian Flyway Network) z nalogo, da se zagotovi življenjski prostor za močvirske ptice, prodnike in druge obrežne ptice. Pridružil se je mreži območij, ki sestavljajo pomemben selitveni koridor za te ptice.

Od leta 1990 je bilo v parku zabeleženih 226 vrst obrežnih in vodnih ptic ter ptic pevk. Septembrska in novembrska sezona gosti zgodnje selivce, vključno s kreheljcem (*Anas crecca*) in dolgorepo raco (*A. acuta*).

Sprehajalne poti prepletajo 24,9 hektarjev mokrišč in gozdnih površin, ki vodijo do petih z daljnogledi opremljenih opazovalnic ptic. Središče parka je obnovljen Center narave s pogledom na velik ribnik. Stavba je udobno klimatizirana in vključuje prostore za opazovanje, razstavne prostore, avdiovizualno sobo, jedilne prostore in kotiček v knjižnici. Na voljo je tudi osebje, ki obiskovalcem posreduje informacije o pticah, divjih živalih, zgodovini parka in zagotavlja okoljsko razlago.

Ob koncu ogleda parka in opazovanja ptic sem si ogledal še avdiovizualno predstavitev tamkajšnje favne in flore, žal samo v japonščini, vendar dovolj jasno prikazano, da sem lahko dojel namen in vsebino predavanja. Po predavanju sem predavateljici in prisotnemu čuvaju predal v dar dve naši reviji, ki jih bodo, kot so zagotovili, skrbno in z zanimanjem prelistali ter shranili v svoji knjižnici.

CVETOČA SEZONA

"SAKURE" ali japonske češnje (*Prunus serrulata*) je mogočna, slavna in opojna, a tudi tragično kratkotrajna hkrati - opomnik, da je tudi naše življenje minljivo. Zato se v tem obdobju ljudje družijo pod njenimi cvetočimi krošnjami in se veselijo sedanosti.

foto: Rok Dovečar

SIVI ŠKOREC

(*Spodiopsar cinereus*)

ilustracija: Benjamin
Dovečar

RENATURACIJA PONIKALNICE STRŽEN NA CERKNIŠKEM POLJU

// Jošt Stergaršek, Irena Likar

Pogled na **CERKNIŠKO POLJE** s Slivnice razkriva posege v ponikalnice tega kraškega polja. Zgoraj: Voda Stržena v novo izkopanih okljukih, v sredini: trenutni kanal Žerovniščice in zasuti meandri pod njim.

foto: vse **Jošt Stergaršek**

Zadnje ocene kažejo, da skoraj milijonu vrst grozi izumrtje. Glavni razlogi za pospešeno izumiranje organizmov v naši dobi so izginjanje življenjskih prostorov, prelov rib in drugih živali, širjenje invazivnih vrst, onesnaženje in podnebne spremembe. Biotska raznovrstnost planeta Zemlja je v hudi krizi; tokrat žal zaradi človekovih dejanj in dejavnosti.

DELO ČLOVEŠKIH ROK 1: SPREMINJANJE ŽIVLJENJSKIH PROSTOROV

Čprav se razlogi za izumiranje med sabo pogosto prepletajo in dopolnjujejo, se osredotočimo na spreminjanje in izginjanje življenjskih prostorov, kar se dogaja vsak dan in je pogosto tudi zelo opazno.

Ljudje od nekdaj spreminjamo podobo in delovanje narave zaradi preživetja, kar nam je do zdaj

tudi dobro uspevalo. Na to kaže velikost človeške populacije, ki so jo v Združenih narodih že leta 2017 ocenili na 7,6 milijarde. V moderni dobi so se pokazali tudi drugi razlogi za spreminjanje narave "v korist" človeka, npr. sla po dobičku. Žal naša dejanja pogosto prinesejo še niz negativnih posledic, ki se najprej pokažejo na populacijah prostoživečih živih bitij.

Kako ljudje spreminjamo ekosisteme? Na vse možne načine, a vedno učinkovito. Navsezadnje smo mojstri učinkovitosti! Spomnimo se le izsekavanja gozdov, intenzifikacije kmetijstva, izsuševanja močvirij, osnovanja mest v aktivnih strugah rek in posledično reševanja naših bivališč s spreminjanjem naravnih strug v kanale. Prekopu naravnih okljukov v kanale se je izognila le malokatera reka pri nas in tudi ponikalnice na Cerkljskem polju, fenomenu svetovnega pomena, niso izjema.

DELO ČLOVEŠKIH ROK 2: **OSUŠEVALNI POSEGI ALI KANALIZIRANJE PONIKALNIC NA CERKNIŠKEM POLJU**

Presihajoče Cerknško jezero in gozdovi na pobočjih nad njim so od nekdanj človeku omogočali preživetje. Da smo ljudje na tem območju stalno bivali od kamene dobe dalje, pričajo arheološke najdbe s samega polja in z okoliških vzpetin.

Človek je tu krčil gozdove in jih spreminjal v travnike in pašnike že v obdobju pred mnogimi generacijami, prve ideje in projekti za spremembo vodnega režima z namenom osušiti območje presihajočega Cerknškega jezera in povečati površine, na katerih bi bilo možno kmetovati, pa so nastali v 18. stoletju.

Nove obdelovalne površine na poplavnem območju naj bi rešile vprašanje, kako nahraniti vse večje število prebivalcev v naseljih ob jezeru, zato so te ideje začeli udejanjati. Sredi 19. stoletja, kmalu po povečanju vhodov v ponorne jame in čiščenju požiralnikov, so opazili, da je »namesto bičja in tršce pričelo dobro seno rasti«. Ob koncu 19. stoletja pa so ljudje že pisali o občutno manjšem ulovu rib in manjšem številu ptic.

S posegi za osuševanje so nadaljevali in med obema svetovnima vojnama poglobili večje požiralnike v jezerskem dnu, razširili ali na novo odprli vhode v ponorne jame in začeli z melioracijami ponikalnic. Če je v času Valvasorja in Steinberga Cerknško jezero presahnilo vsakih par ali celo nekaj let, danes presahne večkrat na leto.

DELO ČLOVEŠKIH ROK 3: **DVOJNO DELO**

Danijel Vrhovšek in Darja Istenič v članku *Sanacija malih vodnih tokov in ukrepi za zmanjšanje poplavne ogroženosti Ljubljane – ekoremediacija malih vodotokov* ugotavljata, da se s kanaliziranjem vodotoka med drugim prekine povezava med vodnim in kopenskim ekosistemom, spremeni hidrologija in zmanjša biotska raznovrstnost. Vse to prispeva k slabšanju kakovosti vode, poleg tega hitrejšje odtekanje vode pomeni bolj obsežne in pogoste poplave dolvodno ter suše gorvodno. Tako imajo ta dejanja tudi negativen vpliv na ljudi.

Z razglasitvijo Notranjskega regijskega parka, največjega od treh slovenskih regijskih parkov, se je začelo o idejah, kako obrniti trend negativnih vplivov na naravo in ljudi, govoriti tudi na glas. Ker pa zahteva kopanje nekdanjih okljukov veliko denarja, je edino možnost za uresničitev ideje o re-naturaciji ponikalnic ponujala Evropa s svojo vrečo denarja, namenjeno naravovarstvenim projektom.

Leta 2006 je Notranjski park prvič dobil podporo za obnovo izravnanih strug ponikalnic na Cerknškem

polju. Takrat smo v okviru LIFE projekta *Presihajoče Cerknško jezero* aktivirali nekdanje okljuke v zgornjem toku potokov Tresenec in Goriški Brežiček.

Uspeh nas je opogumil, da smo svoje misli in delo usmerili v Stržen, največjo ponikalnico na tem kraškem polju. Nadaljevanje naših prizadevanj speljati vodo Stržena v strugo, po kateri je tekla v času Valvasorja, se je začelo šele leta 2017, ko nam je s projektoma LIFE Stržen in Kras.Re.Vita končno spet uspelo na razpisih za sredstva EU.

Ko se je v letu 2019 večina Slovencev kópala v morju, smo mi želeli kopati na Cerknškem jezeru. Vendar smo se, tako kot večina Slovencev, bolj kópali, pravzaprav namakali, saj je bil avgust nadpovprečno deževen, Cerknško jezero pa neobičajno namočeno. V žargonu projektov to pomeni, da je za nas nastopil čas izzivov. Kot že akronim projekta LIFE STRŽEN nakaže, si je Notranjski regijski park za najpomembnejši cilj zadal obnovo vodotoka Stržen, glavne ponikalnice na Cerknškem jezeru. Avgusta 2019 pa bi Strženu kar težko rekli ponikalnica, saj je bil videti kot Nil. Vendar smo vztrajali. Spremljali smo vremenske aplikacije in vsakič smo našli tudi kakšno, ki za naslednji dan ni napovedala dežja, zato smo vztrajali pri odločitvi, da bomo delali. Skoraj ves avgust smo se ukvarjali z urejanjem dostopa, saj do struge sploh ni bilo možno dostopati glede na dejstvo, da so bili nekateri odseki jezera poplavljeni. Potem pa so se nas slivniške »cuprnce« in vsa druga božanstva, na katera smo se obračali, le usmilila.

Grobemu posegu v naravo se ob izkopu nekdanje struge in omejitvi sedanjega kanala ni bilo mogoče izogniti, vendar izkušnje kažejo, da v par letih posledic gradbenih del ne bomo več videli.

Vse pohvale izbranemu izvajalcu del Nivo Eko za izjemno koordinacijo, da so na jezero poslali najboljše delavce, in kljub temu, da je vse kazalo, da nam v letu 2019 struge ne bo uspelo preusmeriti, SMO JO! V naslednjem letu nas čaka še zasutje

GORIŠKI BREŽIČEK po nekaj desetletjih spet teče po okljukih, ki se vijejo skozi gozdič črnih jelš pod Goričicami na vzhodnem robu Cerknškega polja.

kanala. Ta zapis lahko morda za koga »izpade« šaljivo, vendar pa izkustveno opisuje obdobje, ko kar nekaj ljudi od skrbi ni moglo spati. Pridobljena izkušnja pa je neprecenljiva in potrjuje, da če vztrajaš, je mogoče vse.

Kopanje tudi prek 20 m široke struge v skupni dolžini 4,5 km je obsežen poseg. Čeprav so izvedena gradbena dela nedvomno grob poseg v naravo, se bo sled težke mehanizacije, potrebne za izkop desetine tisočev kubičnih metrov materiala iz nekdanjih okljukov, sama zabilasala. In to hitro. Hitro tudi za človekovo dožemanje časa. Na Tresencu, na primer, tri leta po izkopu nisi več opazili, da je takrat tam nekdo ril z velikim kopačem.

DELO ČLOVEŠKIH ROK 4: **KAJ BOMO PRIDOBILI Z RENATURACIJO?**

Če odštejemo dolžino kanalov, ki jih bomo zasuli, je danes ponovno vijugajoča struga Stržena daljša za tri km. Za občutek, kaj ta številka pomeni v naravi, se sprehodite od glavne ljubljanske železniške postaje do WTC-ja na Dunajski cesti.

Gorazd Urbanič z ljubljanske Biotehniške fakultete, ki se poklicno ukvarja z limnologijo, v renaturaciji nekdanje struge Stržena vidi pridobljen prostor, kjer se bo zadrževalo več vode, kar bo omililo vpliv visokih voda in hkrati omogočilo preživetje vodnih organizmov v suši. Poleg tega podaljšano zadrževanje vode pomeni učinkovitejše kroženje snovi oz. naravno čiščenje vode.

Nenazadnje naravno vijugajoča reka doda k neokrnjeni lepoti pokrajine ... odsev nebeške modrine v okljukih spočije oko vsakega obiskovalca, posebno med opazovanjem z vrha čarovniške Slivnice.

ZA KONEC

Izguba biotske raznovrstnosti, torej pestrosti življenja, ki jo povzročamo ljudje tudi s spreminjanjem in uničevanjem življenjskih prostorov, je globalni problem. Dejstvo. Z obračanjem stran od te težave je ne bomo rešili, ampak le poglobili. Če ostane nerešena, pa bodo najbrž hudo trpeli naši in njihovi otroci.

Časa za razmišljanje ni več, treba je ukrepati. Pisci mračne ali barvite usode zanamcem smo mi. Prava pot je le ena, projekti obnove življenjskih prostorov ter ohranjanje območij z bolj ali manj nemotenimi naravnimi procesi pa eden od korakov k svetli prihodnosti.

Viri:

- KOROŠEC, M. (2002): Sociološki vidiki varovanja narave: primer presihajočega Cerknškega jezera. Dipl. delo, Fakulteta za družbene vede Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
- National Geographics online: <https://www.nationalgeographic.com/science/prehistoric-world/mass-extinction/> (20. 11. 2019)
- Notranjsko Primorske novice: Steinberg: Voda v Cerknško jezero pride iz jezer in jam v Javorniku – dostopno na: <https://notranjskoprimorske.si/2015/05/steinberg-je-menil-da-voda-v-cerknisko-jezero-pride-iz-jezer-in-jam-v-javorniku/> (20. 11. 2019)
- UN - Department of Economic and Social Affairs: <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/world-population-prospects-2017.html> (20. 11. 2019)
- VRHOVŠEK, D. & ISTENIČ, D. (2011): Sanacija malih vodnih tokov in ukrepi za zmanjšanje poplavne ogroženosti Ljubljane – ekoremediacija malih vodotokov (Mali vodni tokovi in njihovo poplavno ogrožanje Ljubljane). – *GeograFF* 10: 1-17.

BOMO DOBILI Z MANJŠIM STIKOM S PTICO VEČ PODATKOV?

// Nika Pirnat in Vita Polajnar

Poznavanje prehranskih navad posamezne vrste je ključno za razumevanje njene biologije. Za preučevanje prehrane je treba najprej zbrati iztrebke in izbljuvke ptic. Ključno je tudi, da si zapišemo lokacijo, kjer smo ostanke našli, te pa moramo nato temeljito preučiti, da lahko določimo, kakšen plen je ptica ujela. V vlažnem vremenu se ostanke veliko hitreje razkrajajo in vrsto plena je težje določiti, poleg tega pa na uspešnost rezultatov močno vpliva tudi samo vedenje vrste, ki jo preučujemo. Da bi kar najbolje raziskali prehranjevalne navade kragulja (*Accipiter gentilis*), so v pričujoči raziskavi poskušali primerjati, kako so pri analizi njegove prehrane lahko uspešni s kamerami in klasičnimi, posrednimi metodami. Zanimala jih je zmogljivost kamer, kakšni so lahko tehnični zapleti in v kolikšni meri to vpliva na raziskavo ter tudi vedenje ptic.

MAJHEN POSEG V ŽIVLJENJE PTIC

Med letoma 2007 in 2011 so kamere postavili na 80 različnih gnezd na območju SZ Španije. Kragulji so teritorialne živali in imajo na svojem območju navadno več gnezd, ki jih tekom let uporabljajo izmenično. Gnezdijo dokaj visoko na drevesih evkaliptusa, zato je nameščanje kamer precej zahtevno. Gnezda so obiskali dvakrat letno – maja ali junija, ko so nastavili kamere in obročkali mladiče, ter septembra, ko so bili mladiči že speljani. Takrat so kamere tudi odstranili. Izbljuvke za analizo so v okolici gnezd nabrali trikrat.

UPORABNOST KAMER PRI ANALIZI PREHRANE

Opazovanje s kamerami se je izkazalo za najučinkovitejšo metodo pri raziskavi prehranskih navad, saj so z njimi dobili največ podatkov o prinašanju plena na gnezdo. S pomočjo kamer je plen lažje prepoznati in določati, predvsem manjše ptice. Po ostankih perja v gnezdu so najlažje določili majhen plen, z analizo ostankov kosti v gnezdu pa srednje velik plen. V primerjavi s posrednimi metodami so

kamere zaznale več vnosa plena, niso pa zaznale »trofej«, ki so jih ptice ujele in pojedle zunaj gnezda, kar posredne metode omogočajo. S kamerami so dobili najbolj natančne ocene deležev ptic, sesalcev in plazilcev v prehrani. Poleg tega pa so zaznali tudi več sesalcev in plazilcev, ki jih s posrednimi metodami ni mogoče doseči. Ker kragulji uplenjene dvoživke redko pojedjo, jih pri posrednih metodah ni bilo moč zaznati.

SO TOREJ KAMERE OPTIMALNE?

Kljub vsemu tudi raziskave s kamerami ne dajejo optimalnih rezultatov zaradi napak pri določanju vrste plena. Manjše vrste so namreč še vedno težje določljive tudi s pomočjo kamere. Vseeno pa je opazovanje s kamerami omogočilo boljšo zaznavo števila in prepoznavo plena v primerjavi s posrednimi metodami. V raziskavi 80 opazovanih gnezd nobeden od staršev ni zapustil gnezda zaradi namestitve kamere. Kragulji so bili na začetku malo nezaupljivi (nekaj ur niso čistili gnezda in tudi ne plenili), vendar so se po dnevu ali dveh popolnoma navadili na kamero.

Ali lahko kamera natančno beleži prehrano **KRAGULJA** (*Accipiter gentilis*)?
foto: iStock

RASTLINSKE UBEŽNICE

// Metka Škornik

DELJENOLISTNA RUDBEKIJA

(*Rudbeckia laciniata*),
invazivna sorodnica dlakave
rudbekije (*R. hirta*), pogoste,
a za zdaj še ne invazivne vrste
naših vrtov.

foto: **Simona Strgulc Krajšek**

Rastline se, kot večina drugih živi bitij, ves čas selijo in razširjajo. Številne so razvile prav nenavadne strategije razširjanja svojih plodov ali semen. Vsi poznamo regratove »padalce«, nežne vataste kosme, ki obdajajo semena vrb, vrtničenje javorovih in lipovih soplodij, marsikomu so upočasnila tekaško smučko semena smreke v sicer lepo vrezani progi. Tudi ježkasti plodovi navadnega repinca so se najbrž kdaj pripeli na naša oblačila, če smo se prebijali skozi podrast na robu gozda. A vse to se dogaja lokalno, tam, kjer so vrste, ki jim te rastline pripadajo, naravno razširjene.

Spisek potencialno invazivnih vrst se hitro veča.

SELITVE

Že pred stoletji, če ne tisočletji, je človek s poti v neznan kraj prinašal semena in sadike predvsem, seveda, njemu uporabnih rastlin. Tako so se k nam razširile ajda, žita, pravi kostanj in mnoge druge vrste. Dobre prometne povezave so že v antičnih časih omogočale tudi selitve rastlin, mnoga semena

PELINOLISTNA AMBROZIJA

(*Ambrosia artemisiifolia*), po
značilnih plodovih imenovana
tudi žvrklja

foto: **Branka Trčak**

so na dlaki prinesle tudi živali. Teh vrst pravzaprav sploh ne štejemo več za tuje, saj so z nami že od predkolumbovih časov. Stroka jim je naredila ime arheofiti.

Od 16. stoletja pa se k nam priseljuje čedalje več rastlinskih vrst tudi z drugih celin. Tistim, ki se ustali pri nas in se popolnoma udomačijo, pravimo neofiti. Razlogov za priseljevanje je precej. Z ladjami so se, nekatere zaradi človeka, druge kot »slepi potniki«, priseljevale mnoge vrste z vseh koncev sveta. Iz pristanišč so se bolj ali manj uspešno širile v naravo, da so jim le ustrezale razmere. Podobno se dogaja tudi danes. Mnoge so, kakorkoli je to slišati nenavadno, svojo pot začenjale v botaničnih vrtovih, kjer so z novimi vrstami dopolnjevali svoje žive zbirke rastlin. Zagotovo so vsaj nekaterim pobeg iz ograj vrtov omogočile ptice, ki so jedle njihove plodove in semena in jih širile z iztrebki. Vrtovi okrasnih rastlin so bili in so tudi danes pomemben vir potencialnih ubežnic v naravo. Če dodamo še vrtnarije in vse trgovske verige, ki prodajajo rastline, pogosto nekontrolirano, nakupe prek spleta in nenazadnje posameznike, ki s svojih poti prinašajo semena, potaknjence, rastline, je mera že kar polna. Dodajmo vsaj še obširen tranzitni promet po cestah in železnicah.

K sreči se številne vrste, ki se na kateregakoli od načinov priselijo, ne morejo ustaliti in razširiti, ker so, vsaj v večinskem delu Slovenije, razmere zanje neugodne. Lahko je prehladno, vegetacijska sezona prekratka, zacvetijo pozno jeseni in ne zmorejo tvoriti zrelih semen. Če imamo srečo, se ne razmnožujejo vegetativno (ko se del korenine, stebala ali lista starševske rastline razvije v samostojno novo rastlino).

Žal pa pogosto ni tako. Zato se spisek vrst, ki jih štejemo med vsaj potencialno invazivne (in so že na opozorilnem seznamu, ker upravičeno pričakujemo, da se bodo zdaj zdaj pojavile tudi pri nas oz.

se bodo iz vrtov razselile v naravo) ali prepoznano invazivne in že precej ali zelo razširjene, hitro večja. Trenutno obsega 72 vrst (vir: https://www.invazivke.si/vrste_seznam.aspx) Morda se to ne zdi veliko, saj je v Sloveniji opisanih blizu 3300 vrst semen, a slika se zelo spremeni, če vemo, katera okolja najbolj intenzivno poseljujejo invazivne vrste.

BREGOVI REK IN POTOKOV SE SPREMINJAJO

Bregovi rek in potokov niso več takšni, kot so bili pred 30 ali 50 leti. Če odštejemo odrasla drevesa, se moramo že skoraj potruditi, da najdemo katero od avtohtonih vrst. Najbolj agresiven je dresnik. Običajno mu pravimo kar japonski (*Fallopia japonica*), čeprav pogosto raste pomešano s križancem med njim in pri nas precej redkejšim sahalinskim dresnikom (*F. sachaliensis*). Križanec je češki dresnik (*Fallopia x bohemica*). Hitra rast, močna stebela, ki jih polomi šele sneg, skupaj z listjem prekrijejo tla in preprečujejo uspevanje drugim rastlinam. Dresnik se hitro razrašča in tvori velike, goste sestoje, prave monokulture.

Na vlažnih tleh je pogosta tudi žlezava nedotika (*Impatiens glandulifera*), ki ob puku plodov raztreša semena nekaj metrov daleč. Pozno poleti se po grmih in drevesih razrašča oljna bučka (*Echinocystis lobata*), enoletnica, ki se uspešno razmnožuje s semeni. Družbo omenjenim dela tudi topinambur (*Helianthus tuberosus*), ki zacveti pozno poleti, še raje zgodaj jeseni. K sreči redko tvori kaliva semena. Gomolje lahko nehote raznesemo s prstjo, če pa so sestoji topinamburja v bližini vodotokov, jih lahko prenaša tudi voda. Vsaj dva meseca prej se razcveti na prvo oko topinamburju podobna deljenolistna rudbekija (*Rudbeckia laciniata*), nebinovka, ki se pojavlja v dveh različicah. V vrtovih običajno gojimo vrstnato različico, ki redkeje pobegne v naravo, v naravnem okolju pa je pogosta običajna, katere socvetja imajo le eno vrsto jezičastih, rumenih cvetov na robu koška, osrednji del koška pa polnijo temni cevasti cvetovi. Ker se socvetja s semeni ohranijo dolgo časa, so hrana pticam. Razširjanje vrste je s tem zagotovljeno, saj semena dobro kalijo. Rastline tvorijo podzemne živice. Iz vsakega koščka korenike, ki jo s prstjo zanesemo na novo mesto, zraste nova rastlina, ki z živicami začena širjenje.

Poseke in podobna uničena okolja, predvsem zaradi žleda pred nekaj leti prizadeti gozdovi, so privlačna mesta za invazivne tujerodne vrste. Marsikje se v zadnjih letih hitro in uspešno razširja navadna barvilnica (*Phytolacca americana*), velika zelnata rastlina, katere nadzemni deli čez zimo odmrejo, ohranijo pa se podzemni deli, iz katerih spomladi ponovno zraste rastlina. Cela rastlina je strupena. Njena socvetja cvetijo dolgo. Na njih najdemo zrele, privlačno bleščeče se plodove, cvetove in popke. Ker plodovi pticam niso strupeni, so jim dobrodošla hrana, s tem pa se vrsta uspešno razširja.

Vrtovi okrasnih rastlin so bili in so tudi danes vir potencialnih ubežnic v naravo.

SEMENA INVAZIVK SO POGOSTO PRIMEŠANA PTIČJI KRMI

S pticami pa je na malo drugačen način povezana tudi pelinolistna ambrozija (*Ambrosia artemisiifolia*), ki ji rečemo tudi žvrklja. Rastlina ni le invazivna, njen pelod je zelo alergen. Kot večina invazivk začena cveteti v poznem poletju, se pa, predvsem na topli legah, opaža, da se začetek cvetenja pomika že v sredino julija. Uspešna je na ruderalnih tleh, ob robovih cest, kjer ostaja, razmeram primerno, nizka, morda doseže 20 do 30 cm. Dobro prenaša košnjo in se hitro obnavlja in ponovno zacveti. Njena semena v tleh ohranijo kalivost tudi osem let. Če zaide na bolj bogata tla, recimo na njive, lahko

NAVADNA BARVILNICA
(*Phytolacca americana*) prav agresivno prerašča poseke in podobna okolja.

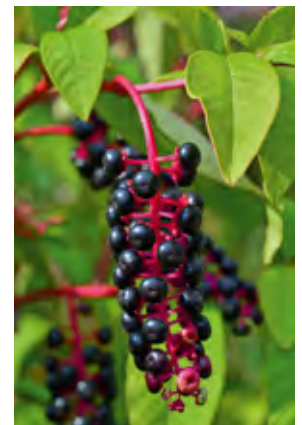
foto: **Simona Strgulc Krajšek**

zraste tudi nad dva metra. Semena so pogosto primešana ptičji krmi, tudi sončnicam, ker pač med njimi raste kot plevel. Tako so tudi ptičje krmilnice viri razširjanja žvrklje. V EU obstaja celo uredba o tem, koliko semen žvrklje je še dovoljenih na 1 kg semen sončnic, namenjenih hrani za zunanje ptice.

Le malo smo odškrnili vrata v svet invazivnih tujerodnih vrst. Seznam je dolg in se neprestano podaljšuje. V zadnjem času ponekod po Evropi opažajo širjenje oljne kadulje, bolj znane kot chia (*Salvia hispanica*), zunaj polj, kjer jo gojijo. Rastlina ima dolgo vegetacijsko dobo in pri nas zacveti prepozno, da bi lahko dozorela njena semena. Ker je rastlina tržno zanimiva, iščejo, in so pri tem uspešni, genotipe, ki imajo krajšo vegetacijsko sezono in bodo njihova semena dozorela tudi na večjih geografskih širinah. S tem ji je odprta pot, da postane še ena izmed invazivnih tujerodnih vrst tudi v naših krajih.

Zanesljivo je vrst, ki so v čakalnici, da postanejo invazivne, še veliko. Kaj kmalu bomo tako lahko pisali o novih primerih. Dejstvo, da se z invazivnimi vrstami bolj ali manj neuspešno bojujejo po vsem svetu, nam ne more biti prav nič v tolažbo.

Privlačni, a strupeni plodovi navadne barvilnice
foto: **iStock**

RDEČEGLAVI KRALJIČEK

// Franc Bračko in Dare Šere

RDEČEGLAVI KRALJIČEK
(*Regulus ignicapilla*) med petjem
dvigne »ognjeno« čopko.
foto: iStock

»To ime mu pristoji že zaradi tega, ker ima na glavi rumeno čopasto kapico, ki se na glavi blišči kakor zlata kronica.« *Tako Fran Erjavec (1870) opisuje kraljička, ki so ga ponekod poimenovali tudi kraljeva listnica, ognjeglavček ipd. Ime kraljiček se je uveljavilo in velja še danes. Spoznajmo torej rdečeglavega kraljička, z znanstvenim imenom *Regulus ignicapilla*.*

Zanimivo, da Fran Erjavec kot dober poznavalec ptic ni ločil obeh vrst kraljičkov in je opisal v bistvu rdečeglavega. Malo je verjetno, da vrst ni poznal in ločil. Še manj mogoče je, da je bil takrat rdečeglavi številnejši od rumenoglavega kraljička (*Regulus regulus*). Morda je bila za Erjavca prav izjemna barvitost rdečeglavega kraljička povod za natančen opis te drobne ptice. Barvna paleta perja, zlasti pisane glave, bolj spominja na eksotične ptice. Tudi po obnašanju nekoliko spominja na kakšno listnico, ki se podobno smuka med vejami dreves. Za rdečeglavega kraljička je značilno rumeno perje na temenu, pod katerim se skriva rdeče perje, ki je pri samicah bolj blede rumeno. Čez oči poteka črna prog, nadočasna maroga je snežno bela, nato na temenu sledita še dve črni prog. Samec v času svatovanja pri petju dviguje majhno ognjeno rdečo čopko, ki med črnima progama še posebej zbujajo pozornost. Poje podobno kot rumenoglavi kraljiček, katerega kitica »valovi«, pri rdečeglavem pa se sliši enakomerni *ci-ci-ci-ci-cie*. Da oba ločimo po petju, potrebujemo kar nekaj izkušenj. Zaradi visokih tonov pa ju nekateri ljudje sploh ne slišijo. Oba kraljička uvrščamo med najmanjše evropske ptice.

GOZDNA VRSTA

Gnezditveno območje rdečeglavega kraljička v glavnem zajema srednjo, zahodno in južno Evropo. Center njegove gnezditvene razširjenosti je srednja Evropa. Nemški ornitologi so rdečeglavega kraljička poimenovali kar »pravi Evropejec«. Rdečeglavi kraljiček ni tako tesno vezan na iglavce kakor njegov rumenoglavi sorodnik. Naseljuje čiste iglaste in mešane gozdove, tudi parke, z drevjem in grmovjem porasle vrtove ipd. Njegov gozdni življenjski prostor je zelo raznolik. V Alpah gnezdi do 1600 m n.v., lahko tudi višje. Gnezdi pa tudi v nižini. Pri nas je razširjen v celotnem alpskem in predalpskem svetu ter dinarsko kraškem območju. Prehranjuje se z majhnimi žuželkami, njihovimi ličinkami, še posebej pa mu teknejo listne uši. Pogosto ga vidimo, kako lebdi pod smrekovo vejico, ko z iglic pobira hrano.

Njegova jesenska selitev se začne od sredine septembra dalje, spomladi se vrača marca in aprila. Evropska gnezditvena populacija je ocenjena na največ pet milijonov parov, v Sloveniji na optimističnih 56.000 do 125.000 parov. Zanimivo, da je njegova populacija v zmernem porastu glede na to, da pri velikem številu ptic pevk v Evropi beležimo skrb vzbujajoče trende upadanja. Z rdečeglavim kraljičkom se Andrej Sovinc in oba avtorja intenzivno ukvarjamo že pet let. Ugotovili smo nova in zanimiva spoznanja o selitvi, prezimovanju in razširjenosti. Na osnovi obročkanja smo dognali, da je prvi vrh selitve septembra, drugi pa oktobra. Morda zato, ker gnezdi dvakrat v letu. Tako smo na popolnoma mladostne osebkke naleteli še v začetku septembra.

Mladostni rdečeglavi kraljiček z vidno belo nadočesno marogo

foto: Dare Šere

Mladostni rumenoglavni kraljiček (*Regulus regulus*) brez nadočesne maroge

foto: Dare Šere

GNEZDO

Gnezdi visoko na drevesu, običajno v gosti stari smrekovi ali jelki. Gnezdo pa so našli tudi v gostem bršljanu na listavcu. Glede na velikost ptice je gnezdo dokaj zajetno in mladičem zagotavlja dobro toplotno izolacijo, kar je razumljivo glede na mrzlo in nestanovitno podnebje v gorah. Gnezdo splete iz lišajev, mahu, bilk in ga znotraj obloži z dlako in perjem. Od zgoraj je delno zaprto, kar ob vetru preprečuje izpad jajc ali mladičev. Samica leže do 10 svetlih jajc z drobnimi rdečimi pikami. Mladiči zapustijo gnezdo po dobrih dveh tednih in še nimajo rumene čepice, zato jih težko ločimo od rumenoglavih kraljičkov. Dokaj zanesljivo speljane mladiče ločimo, če jih imamo v roki, kajti bela nadočesna maroga in črna proga prek oči sta pri rdečeglavem kraljičku že nakazani.

Viri:

- BASLE, T. & ŠERE, D. (2019): Rdečeglavi kraljiček *Regulus ignicapilla*. Str. 290-291 v MIHELIČ, T., KMECL, P., DENAC, K., KOCE, U., VREZEC, A., DENAC, D. (ur.): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdičk 2002 – 2017. – DOPPS, Ljubljana.
- ERJAVEC, F. (1870): Domače in tuje živali v podobah. II. Ptice. – Družba sv. Mohorja, Celovec.
- GEISTER, I. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. – DZS, Ljubljana.
- KREČIČ, I. & ŠUŠTERŠIČ, F. (1963): Ptice Slovenije. – DZS, Ljubljana.
- SOVINČ, A. (1994): Zimski ornitološki atlas Slovenije. – TZS, Ljubljana.

SKRIVNOSTNI PREZIMOVALEC

Rdečeglavi kraljiček prezimuje v Sredozemlju in na Iberskem polotoku. V zadnjem času pa je vse več opazanj o prezimovanju tudi iz notranjosti Evrope. Kako velika je prezimujoča populacija v notranjosti Evrope, ne vemo natančno. Prav gotovo je število prezimujočih osebkov v notranjosti odvisno od primernega življenjskega okolja in milih zim. Pri nas redno prezimuje v Primorju. V notranjosti smo ga na selitvi in prezimovanju v nekoliko večjem številu zasledili v iglastih gozdovih okoli Brnika ter v mešanem gozdu s prevladujočim rdečim borom med Račami in Kidričevim na Dravskem polju. Od oktobra do konca decembra 2018 je bilo okoli Rač ujetih in obročkanih prek 50 rdečeglavih kraljičkov. Med njimi tudi osebek, ki se je tukaj zadrževal od oktobra do januarja. Posamezno se pozimi pojavlja tudi drugod v Sloveniji, ne vemo pa, ali je ta trend povezan z milimi zimami, ali pa kraljička prej nismo našli. Rdečeglavega kraljička dokaj težko odkrijemo, kadar ne poje. Najuspešnejši je lov z mrežo in privabljanje s posnetkom njegovega petja. Verjetno je tudi to razlog, da opazovanj zunaj gnezditve ni veliko. Zanimivo, da sta že Krečič in Šušteršič leta 1963 v knjigi *Ptice Slovenije* zapisala: »V nižini prezimuje posamično.« Kakorkoli že, majhen in skrivnosten gozdni škrat bo še naprej pritegoval našo pozornost.

MENINA PLANINA –

značilen življenjski prostor obeh kraljičkov na višini 1300 m n. v.

foto: Dare Šere

MORDA NISTE VEDELI:

- ... da se rdečeglavi kraljiček seli tudi ponoči,
- ... da nekateri osebkovi prezimujejo v severni Afriki (najdbe v Maroku),
- ... da je majhen stržek (10g) skoraj dvakrat težji od kraljička (5-6 g),
- ... da v naravi ni križancev med rumenoglavim in rdečeglavim kraljičkom,
- ... da so znanstveniki poskušali v ujetništvu križati obe vrsti, a jim ni uspelo,
- ... da eno jajce tehta 0,6 g,
- ... da so bili pri nas obročkani rdečeglavi kraljički ponovno ujeti na Hrvaškem in v severni Italiji.

GOZDNI VITEZ - **KRAGULJ**

Ker kragulja spremljam zelo pogosto, sem se odločil preveriti, ali bo priletel po ponujeno hrano tudi v slabem vremenu. Čakal sem na prvo sneženje. Priletel je že prvi dan, ko sem ga čakal ob rahlem sneženju. To srečanje je bilo zame čudovito. Sneženje, kragulj, ki se umirjeno prehranjuje, popoln mir in tišina. Tudi mraza nisem čutil, čeprav je bilo zunaj minus 10 °C.

KRAGULJ (*Accipiter gentilis*)

Naj »gozdni vitez« živi svoje življenje, kot ga naj živi vsako živo bitje, ki pripada temu planetu, vsem nam danemu v posest in ne v last, kot si zamišlja človek.

MILAN CERAR

IZOBRAZBA: mizar // KONJIČEK: fotografiranje prostoživečih živali
O FOTOGRAFIRANJU:

Že od malih nog sem na domači trški kmetiji skupaj s starim očetom delal na polju in se od njega učil, da je divje živali treba pustiti pri miru, saj same poskrbijo za svoj obstoj in varnost. Samo ranjeni ali obnemogli živali smo smeli pomagati in v zimskem času hraniti ptice. Ker sem veliko časa preživel v naravi, me je pograbila želja, da bi enkratne trenutke zabeležil v fotografski objektiv in jih shranil v trajni spomin. Tako sem si ob prvi plači kupil fotoaparat Lubitel 6X9, ruske izdelave. Film pa je bil še črno bel. Vendar sem z njim neznansko užival in zabeležil veliko lepih in zanimivih stvari iz narave. Ker pa so me zanimale predvsem divje živali, sem si želel močnejši objektiv. S skromnim varčevanjem sem v 70. letih kupil Foto snajper, ki je imel teleobjektiv 300 mm. Takrat se je zame začel drugačen svet, ki sem ga začel raziskovati in ga še danes raziskujem z enakim zagonom in strastjo kot v svojih ranih letih. Danes uporabljam digitalno tehnologijo Canon EOS, ki sem ji zvest že več kot 30 let. Narava mi je bila vedno blizu in sem ji hvaležen, da me je večkrat spustila v svoja nedrja, kjer sem doživel trenutke, ki so nepozabni za vse življenje. Zelo si želim, da ljudje zapustimo naravo našim zanamcem vsaj takšno, kakršno smo podedovali od naših prednikov. Razum in razvoj lahko uporabimo v svoj prid samo, če bomo strpni do vseh živih bitij, s katerimi si delimo naš planet.

foto avtorja:
Nada Cerar

CHRIS WERNHAM – ŠKOTSKA RAZISKOVALKA IN SPODBUJEVALKA LJUBITELJSKE ZNANOSTI

// pogovarjala se je Petra Vrh Vrezec

CHRIS WERNHAM je doktorirala iz ornitologije na Univerzi v Stirlingu (1993). Danes je po mnogih izkušnjah v naravovarstveni politiki in raziskavah strateška vodja Britanske fundacije za ornitologijo (BTO), ki skupaj z raziskovalno ekipo spremlja stanje ptic na Škotskem.

foto: **Ronald MacLean**

Chris sem spoznala na delavnici o ujedah in sovah v Španiji. Kljub temu, da je v življenju dosegla zavidljive uspehe, me je navdušila s svojo iskreno preprostostjo, prijaznostjo in za Škotinjo zelo razločno in počasno izgovorjavo (ki smo ji lahko sledili celo tujci). Chris Wernham je strateška vodja Britanske fundacije za ornitologijo (BTO – British Trust for Ornithology), ki zagotavlja nadzor nad raziskovalnimi programi in dejavnostmi pisarn na Škotskem, v Walesu in na Severnem Irskem. Odkar se je pridružila fundaciji leta 1996, je sodelovala pri številnih usmerjenih naravovarstvenih politikah in raziskavah, mirila konflikte, ki so nastali pri ribičih zaradi ribojedih ptic, delala na populacijski dinamiki kanadskih gosi, demografiji in upravljanju populacije mestnih galeb, raziskovala vpliv ujed in sov na prostoživeče živali itd. Je tudi glavna pobudnica za spremljanje ujed in sov na Škotskem. Chris in njena raziskovalna ekipa v BTO odgovorno povečujeta pokritost monitoringa oz. spremljanja stanja ptic na Škotskem in si prizadevata povečati bazo članov, prostovoljcev in financerjev na Škotskem.

Chris, nam lahko poveste, kdaj so vas začele zanimati ptice?

Ptice me zanimajo že zelo dolgo. V resnici ne vem, od kod to zanimanje, ker se moja starša za naravo nista prav posebno zanimala. Moja babica je bila iz Švice in je kot mlada ženska delala v gorah Škotske, zato so morda name naredile vtis njene zgodbe. Kot edina deklica med otroki sem imela prepoved iti sama na teren in opazovati ptice, zato sem se s pomočjo očetovega daljnogleda skozi okno svoje spalnice naučila opazovati in prepoznovati številne vrste. Nisem pa se mogla zelo dobro naučiti njihovih pesmi in klicev, dokler na univerzi nisem spoznala nekaj podobno mislečih prijateljev in začela redno hoditi opazovat ptice z njimi. Že od malih nog sem rada raziskovala nevretenčarje na vrtu - označevala sem mravlje, da bi videla, kako se premikajo, gojila gosenice in paglavce v svoji spalnici ter pazila na poškodovane ptice, dokler si niso opomogle.

Za doktorat ste delali raziskavo o mormonih in morskih pticah. Kateri so glavni vidiki ohranjanja morskih ptic v Veliki Britaniji?

Doktorirati na področju ekologije in energetike mormonov je bila izjemna priložnost. Kar pet gnezditvenih sezon sem z morskimi pticami živela na majhnem škotskem otoku. Škotska ima čudovito in mednarodno pomembno populacijo morskih ptic. Nedavno poročilo, v katerem je sodeloval tudi BTO, je razkrilo, da se je splošni skupni populacijski

indeks škotskih morskih ptic od sredine osemdesetih zmanjšal za 38 %. Toda v tej številki se skriva veliko – nekatere vrste so si v zadnjih desetletjih opomogle (kot recimo mormoni na vzhodni obali Škotske), na druge pa so zaradi zmanjšane količine hrane zelo vplivali prekomerni ribolov in podnebne spremembe. Poleg tega so si opomogle tudi populacije nekaterih pelagičnih in pridnenih vrst rib. To je bilo pozitivno za morski ekosistem, vendar je verjetno prispevalo k nekaterim populacijskim upadom morskih vrst ptic, saj so te plenilske ribe z njimi tekmovali za hrano.

Zaposleni ste kot izvršna direktorica BTO Škotske. Kateri so glavni cilji fundacije? Kako je BTO organiziran lokalno?

Izjemno sem privilegirana, da sem v organizaciji več kot 20 let delala v najrazličnejših vlogah. BTO skrbi za znanstvene raziskave ptic, njihovih življenjskih okolij in dejavnikov, ki vplivajo na njihovo populacijo. Posebej smo znani po vodenju (v partnerstvu) dolgoročnih shem spremljanja

MORMONI (*Fratercula arctica*), ikonične škotske ptice, na otoku May na Škotskem
foto: Chris Wernham

stanja, ki ocenjujejo spremembe v številu ptic in demografiji, podatkih, na katerih temeljita naravovarstvena politika in praksa v Veliki Britaniji. Za to dolgoročno spremljanje v veliki meri skrbijo visoko usposobljeni in predani prostovoljci kot del skrbno zasnovanih, standardiziranih popisnih programov (dobro strukturirana ljubiteljska znanost). Naš cilj je, da v svoje raziskovalno delo vključimo čim več ljudi in jim s sodelovanjem v raziskavah in popisih pomagamo izboljšati znanje, povečati njihov užitek ob tem, zagotoviti dobro počutje in strast do ptic. Zelo si prizadevamo s pridobljenimi informacijami tudi povečati družbeni vpliv, pri čemer zagotavljamo, da se informacije učinkovito širijo in v kar največji meri uporabljajo pri sprejemanju okoljskih odločitev. BTO ima sedež v Angliji, pisarne, ki jih vodim, so na Škotskem, v Walesu in na Severnem Irskem, ob tem pa imamo še regionalno mrežo prostovoljnih koordinatorjev, ki odlično skrbijo za naše podpornike na lokalni ravni.

Chris s svojim sinom Craigom na Ben Chonzieju, vzhodnem visokogorskem območju Škotske

foto: John Calladine

V Veliki Britaniji imate veliko organizacij, specializiranih za ptice in njihovo ohranjanje: BTO, RSPB, BirdLife ... Kako sodelujete in si delite delo?

BTO je nenavadna nevladna organizacija, saj je na nek način bolj podobna znanstvenemu inštitutu. Nismo zagovorniška organizacija in ne upravljamo z naravnimi rezervati (z izjemo nekaterih mokrišč okoli našega sedeža). Osredotočeni smo na izvajanje neodvisnih in strogo objektivnih raziskav, ki jih lahko drugi uporabljajo pri političnih in zagovorniških vlogah (na primer RSPB) za odločanje in kampanjo. Tako se lahko dobro dopolnjujemo. Na Škotskem tesno sodelujemo s Klubom škotskih ornitologov, ki ima mrežo podružnic po vsej državi in nam daje veliko podporo pri iskanju in usposabljanju prostovoljcev za pomoč pri razisko-

valnem delu. Večji del našega dela je osredotočen v Veliki Britaniji. Kolikor pa nam omogočajo finančna sredstva, skušamo pomagati tudi pri usposabljanju kadra in izmenjavi znanja v tujini. Zato sem si tako zelo želela vključiti v Evropsko pobudo za biomonitoring ujed in sov, akcijo EU COST, ki je pomagala pri snovanju evropskega monitoringa ujed in sov ter onesnažil v njih (glej <https://erbfacility.eu/>).

Chris je s svojo ekipo razvila shemo za spremljanje stanja škotskih sov in ujed. Na sliki je **RJAVI ŠKARNIK** (*Milvus milvus*).

foto: John Harding (BTO Images Library)

Chris (na desni) s skupino raziskovalcev Evropske pobude za biomonitoring ujed in sov, akcija EU COST, Slovenija, september 2019

foto: Enej Vrežec

Zadnja leta ste dejavni tudi pri ohranjanju ujed in sov. Zakaj ravno ujede in sove ter kateri so glavni izzivi pri njihovem ohranjanju?

Nisem strokovnjak za ujede in sove! Vanje sem se zapletla iz dveh razlogov. Prvič, zelo rada se potikam po oddaljenih gorskih okoljih na Škotskem in sem zato vzljubila vse posebne vrste, ki jih videvam tam (vključno z ujedami in sovami). Drugič, čeprav na Škotskem že desetletja dobro spremljamo številne redkejše vrste ujed, ni bilo osrednje sheme, ki bi te podatke lahko najbolje izkoristila za namene ohranjanja, nekaterih bolj razširjenih vrst pa ni bilo mogoče spremljati tako učinkovito. Tako sem se vključila v razvoj sheme za spremljanje stanja škotskih sov in ujed, za katero BTO zdaj zaposluje koordinatorko in skupaj z osmimi drugimi partnerji vodi vodenje operativnih zadev. Organizirali smo tudi Škotsko študijsko skupino za ujede in sove, katere člani na terenu zbirajo večino podatkov. V nekaterih delih Velike Britanije (zlasti na nekaterih območjih, kjer streljajo divjad) je varstvo še vedno problematično zaradi nezakonitega lova ujed in sov. Populacije številnih vrst so si zdaj opomogle po nekdanjem nezakonitem lovu in učinkih pesticidov, kot je DDT. Žal so te večje populacije plenilcev v nasprotju s človeškimi ekonomskimi interesi ali pa plenijo druge varovane vrste, kar vodi v dileme glede njihovega varstva s strani političnih odločevalcev! Ljudje, ki se ukvarjajo z ujedami in sovami, so lahko zelo osredotočeni in strastni, kar je že samo po sebi lahko izziv, ko jih spodbujamo, da za hipec pozabijo na svoje ozko področje in sodelujejo pri širši pobudi ohranjanja ujed in sov!

Obročkanje MOČVIRSKÉ UHARICE (*Asio flammeus*) v Perthshireu

foto: Chris Wernham

BTO in Velika Britanija sta znana po velikem številu prostovoljcev, ki sodelujejo pri naravovarstvenih projektih. Kako usposabljate ljudi za posebne cilje ohranjanja narave?

Večina tovrstnih aktivnosti, ki jih je opravil BTO, se nanaša na usposabljanje in podporo prostovoljcev, da se vključijo v dolgoročno spremljanje stanja

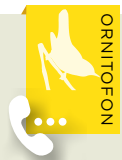
vrst ptic in raziskovalno delo. Ponujamo nekaj formalnih tečajev usposabljanja za prepoznavanje ptic (po videzu in zvoku) in tehnik popisovanja ptic pod vodstvom osebja BTO. Ponujamo pa tudi usposabljanje našim "super-prostovoljnimi" koordinatorkami, tako da bodo bolj samozavestni pri vodenju lastnih izobraževalnih programov in podpiranju lokalnih prostovoljcev. Velika Britanija ima veliko srečo, da ima razumno razpoložljiva sredstva za podporo dolgoročnemu monitoringu in usposabljanju kadra v primerjavi z mnogimi deli celinske Evrope ter tudi dobro razvito kulturo ljubiteljske znanosti. Kljub temu je še vedno veliko izzivov pri doseganju pokritosti monitoringa, zlasti na Škotskem, v Walesu in na Severnem Irskem, ki sestavljajo skoraj 50 % kopenske površine Velike Britanije, vendar imajo manj kot 20 % človeške populacije. V teh delih države imamo nekaj odmaknjenih območij z zahtevnimi vremenskimi razmerami, kjer so razmere politično občutljive, kar povzroča težave pri novačenju prostovoljcev. Vendar s skrbnim načrtovanjem popisov in zagotavljanjem velike podpore prostovoljcem lepo napredujemo. V veliko zadovoljstvo nam je, ko vidimo predanost prostovoljcev za popise kot tudi za ohranjanje ptic!

Večkrat ste obiskali Slovenijo. Kakšna se vam zdita varstvo ptic in ornitologija v Sloveniji?

Da, še vedno se vračam v Slovenijo, ker imam rada vašo pokrajino in prostoživeče živali. Tako ogromna raznolikost na majhnem območju in priložnost, da vidim veliko različnih vrst ptic pa tudi vrhunskih sesalskih plenilcev, ki jih v Veliki Britaniji tako primanjkuje. Vaši gozdovi in gore so prekrasni! Tudi vi imate čudovito podnebje, še posebej v primerjavi s Škotsko! S pomočjo mreže EU projektov sem imela priložnost spoznati ekologe iz vaše države in biti priča njihovemu zavzemanju za ohranjanje, vključno z navdihujočimi mladimi raziskovalci, ki so na začetku svoje karijerne poti. Moj vtis je, da Slovenci premorete veliko več spoštovanja in ljubezni do narave ter neokrnjenih območij kot povprečen prebivalec v Veliki Britaniji, kar je velika prednost pri ohranjanju. Pred kratkim sem izvedela več o DOPPS-u in bila izjemno navdušena nad njegovim naborom projektov in pobudami pri vključevanju prostovoljcev – zelo navdihujoče. Na zadnjem potovanju sem obiskala Škocjanski zatok – čudovit rezervat za podporo pticam sredi industrije, in kar je še posebej pomembno, kako ljudem pokazati ptice! Mimogrede – tukaj sem doslej najbolje videla malo tukalico! Prepričana sem, da se bom v Slovenijo vrnila še večkrat, in vem, da bosta ohranjanje ptic in ornitologija še naprej dobro uspevala. In naslednjič, ko pridem, zelo upam, da mi bo uspelo videti (zame mitičnega) slovenskega medveda!

HRANJENJE PTIC

// DOPPS

Pozimi, ko pritisne mraz, se nekatere vrste ptic približajo človeškim naseljem. Če jim v okolici svojega doma ponudimo primerno hrano, si jih lahko поблиže ogledamo in jih tako bolje spoznamo.

ZAKAJ KRMITI PTICE?

Upoštevač strokovno stališče hranjenje ptic nima posebne pomena za njihovo preživetje. Zagotovo pa je to najenostavnejša možnost za opazovanje ptic in eden izmed načinov za razvoj našega odnosa do njih. Hranjenje ptic in opazovanje dogajanja ob krmilnici je posebej zanimivo za otroke, ki tako razvijajo vrednote ohranjanja narave. Zato na društvu priporočamo hranjenje ptic ob upoštevanju spodaj navedenih napotkov.

ALI JE HRANJENJE ZA PTICE ŠKODLJIVO?

Hranjenje ptic ima lahko tudi neželene učinke zaradi možnosti prenosa povzročiteljev bolezni med pticami. Priporočamo, da se krmilnice skrbno čistijo pred vsakim ponovnim nasipanjem sveže hrane, ki naj bo na voljo v zmernih količinah. S tem zmanjšujemo možnost onesnaženja hrane z različnimi povzročitelji bolezni pri pticah in posredno tudi okužbo ptic.

KAKO DOLGO HRANIMO?

Hraniti lahko začnemo že pozno jeseni, vsekakor pa takrat, ko je v naravi sklenjena snežna odeja ali so nočne temperature pod lediščem. Ko pričnemo s hranjenjem, s tem nadaljujemo vsak dan do večje trajnejše otoplitve, z ustrežno mešanico pa lahko s krmljenjem nadaljujemo tudi v poletnih mesecih.

Primerna **KRMILNICA** je izdelana iz lesa in ima lastno streho, hrana pa je pticam dostopna z vseh strani. Ploskev, kamor nastavljamo hrano, naj ima dva centimetra visok rob in tloris velik vsaj 30 x 40 centimetrov.

foto: iStock

KOSU (*Turdus merula*; na sliki), brinovki (*Turdus pilaris*) in taščici (*Erithacus rubecula*) nastavimo jabolka (večkrat, ko zmrznejo, boljše so), ovsene kosmiče ali rozine. Te vrste imajo zelo rade tudi plodove jerebika, rumenega drenea, črnega trna, gloga in mokovca, ki jih lahko jeseni nabereemo in posušimo.

foto: Tomi Trilar

Bojazen, da s poletnim hranjenjem pticam škodimo, je odveč. Številne sodobne mešanice za poletno hranjenje, ki so dostopne na trgu pri nas in v tujini, so prilagojene poletnim potrebam ptic. Poleg tega pa bodo ptice še vedno same iskale hrano, denimo žuželke, in nam s tem pomagale na vrtu. Ker so zaradi gnezdenja v poletnih mesecih praviloma bolj teritorialne, jih je na krmilnici v tem času normalno pričakovati bistveno manj kot pozimi.

S ČIM HRANIMO?

Najbolj splošno pravilo je, da ptice hranimo le s hrano, ki jim je v enaki obliki dostopna tudi v naravi. Ptice ne hranimo z ostanki človeške hrane, posebej ne s tisto, ki je bila kuhana in začinjena.

ŠE OPOZORILO!

Krmilnico postavimo v bližino kritja, torej krošnji dreves ali grmov, da se lahko ptice krmilnici postopoma približajo. Hkrati pa naj bo vsaj dva metra stran od različnih visokih struktur, da jih ne morejo presenetiti plenilci, kot so mačke.

Pri nakupu hrane, namenjene za hranjenje prstoživečih ptic, bodite pozorni, da mešanica ne vsebuje semen invazivne pelinolistne žvrklje (ambrozije).

Najprimernejši način hranjena ptic je naraven. To pomeni, da na svojem vrtu posadimo primerne »plodonosne« avtohtone drevesne in grmovne vrste (šipek, robida, malina, črni trn (na sliki), glog, mokovec, brek, skorš, črni bezeg, rdeči in rumeni dren, jerebika, dobrovita, ognjeni trn, bršljan, divja trta in druge).

foto: iStock

V bližini doma

SRAKA (*Pica pica*)

Sraka je v svoji beli in kovinsko sijoči črni obleki gotovo ena najbolj elegantnih ptic. Zanj je pomembno predvsem to, da je v njenem bivališču dovolj visokih dreves z gostimi krošnjami, v katerih gnezdi in počiva ter da v bližini najde hrano. Srake niso prav nič izbirčne. Opazujemo jih lahko med pobiranjem nevretenčarjev in ostankov pridelkov ali uživanjem poginulih živali in odpadkov; občasno jih bomo zalotili pri plenjenju zarodov manjših ptic, a ti so predvsem visokokakovostna hrana za njihove mladiče, zato jim kljub morebitni užaloščenosti lahko malce pogledamo skozi prste. Mlade srake najpogosteje vidimo v skupinah, medtem ko se jim odrasli teritorialni osebkii pridružijo predvsem v zimskem času na skupinskih prenočiščih. Z lahkoto bomo prepoznali tudi sračja gnezda, ki so zaščitena z neurejenim prepletom vej, zaradi česar so po njih ime dobili tudi nepočesani lasje.

besedilo: **Urša Koce**, foto: **Matej Vrnič**

ŠIPKARICA (*Diplolepis rosae*)

Včasih na rastlinah opazimo nenavadne tvorbe, ki jih imenujemo šiške. Šiška nastane tako, da zajedavska ličinka, včasih tudi odrasla žival, v rastlino izloča snovi, ki povzročajo hitro in usmerjeno rast rastlinskega tkiva. Tako okoli zajedavca nastane tvorba, ki mu daje zaščito in hrano. Na vršičkih šipkovih vejic (rod *Rosa*) najdemo približno 5 cm široke, z dlakastimi razvejenimi izrastki prekrute šiške, ki jih povzročajo osice šipkarice (*Diplolepis rosae*). Sprva so zelene, pozneje pa postanejo rdeče ali rjave. V vsaki šiški je več kamric s po eno ličinko. Prezimi-jo kot bube ali odrasli v šiški.

besedilo in foto: **Tomi Trilar**

Na terenu

ČOPASTA ČRNICA (*Aythya fuligula*)

Kot že ime odlično opiše, gre za črno raco, ki ima na glavi značilen čopek. Samca prepoznamo po belo obarvanih bokih, samice so rjavkaste. Pri obeh z lahkoto opazimo živo rumeno barvo oči. V Sloveniji je redka gnezdilka in kljub temu da velja za drugo najbolj razširjeno vrsto rase pri nas, jo v večjem številu najlaže opazimo v SV Sloveniji. Kot gnezdišči stopata v ospredje Ptujsko jezero in zadrževalnik Medvedce. Slane vode ne mara, izogiba se tudi hitro tekočim. Kljub temu je reka Drava zanj eno izmed najpomembnejših prezimovališč v državi. Čopasta črnica se lahko potaplja do 14 metrov globoko.

besedilo: **Rok Lobnik**, foto: **Ivan Petrič**

Za terenske sladokusce

BELOLIČNA GOS (*Branta leucopsis*)

Belolična gos je predstavnica črnobelih gosi in v Slovenijo zaide le izjemoma. Do decembra 2019 je bilo zabeleženih pet opazovanj divjih ptic, nazadnje novembra 2019 na zadrževalniku Medvedce. Je vpadljiva in edinstvenega videza, zato s prepoznavanjem na terenu ne bi smeli imeti težav. S precejšnjo mero optimizma jo bomo iskali v jatah drugih gosi. A glede na »eksplozijo«
rusko-baltske-severnomorske populacije in vse bolj množičnega prezimovanja dlje od morskih obal gre pričakovati, da bo prej ali slej postala pogostejša, morda vsakoletna pojava. Svetovna populacija beloličnih gosi se še krepi – od skromnih nekaj tisoč osebkov v 50.-ih letih prejšnjega stoletja do približno 1.5 milijona v današnjem času.

besedilo: **Matej Gamser**, foto: **Dejan Bordjan**

RJAVA LIPOVKA (*Oxycarenus lavaterae*)

Rjava lipovka je rastlinojeda stenica in se prehranjuje z rastlinskim sokom slezenovk in lipovk, ki ga sesa v krošnjah iz mladih poganjkov. Živi v velikih kolonijah, kar ji daje varnost pred plenilci. Ko kolonija dovolj zraste, se od nje odcepi manjši del in živali ustvarijo novo kolonijo na drugem mestu. Na zunaj so kolonije tudi ob velikem številu osebkov v krošnjah razmeroma neopazne. Kot odrasle prezimijo v velikih kolonijah na deblih gostiteljskih rastlin.

besedilo in foto: **Tomí Trilar**

SIBIRSKA PERUNIKA (*Iris sibirica*)

Vsi jih poznamo, perunike. Modro in rumeno cvetoče srečamo v naravi, vseh mogočih barv in kombinacij na vrtovih, v cvetličarnah nam ponujajo irise. Negnojene mokrotne travnike marsikod po Sloveniji še naseljuje sibirski perunika, ogrožena vrsta z rdečega seznama. Njeni modrovijolični cvetovi se dvigajo nad črtalastimi listi. Takšne so v maju, juniju. Ko pa odcvetijo – jih res še (pre)poznamo? Kjer jih ne pokosijo prezgodaj, se na cvetnih steblih razvijejo plodovi, ki se ob zrelosti semen iz zelene prebarvajo v temno rjavo. Večinoma povsod na mokrotnih travnikih po Sloveniji perunike pokosijo prezgodaj. Skoraj zagotovo pa nas bodo vse tja do pozne pomladi razveseljevale plodne glavice naše endemične podvrste, kojniške perunike (*I. s. erirrhiza*), če se bomo potepali po suhih travnikih Julijskih Alp, Banjščic, Kojce, Lonice, Nanosa, Čičarije in Snežniške planote.

besedilo: **Metka Škornik**, foto: **Borut Laznik**

KJE JE BELKA? POD VRHOVI JULIJCEV!

// Tilen Basle

UDELEŽENCI

raziskovalnega tabora skupaj z glavnim kuharjem Janezom, ki je čudovito skrbel za naše želodce. Hvala vsem v Vodnikovem domu!

foto: **Al Vrezec**

V letošnjem letu smo imeli posebno prilžnost za organizacijo kar dveh raziskovalnih ornitoloških taborov. Prvi, ki je potekal v zadnjem tednu junija, je bil še prav poseben, saj je bil 30. zaporedni tabor v organizaciji DOPPS. Kaj smo počeli? Preučevali življenje belke v Julijskih Alpah!

Belka (*Lagopus muta*) je koconoga kura, ki živi v visokogorju med 1800 in 2200 metri nadmorske višine. Zaradi takšnega življenjskega prostora je prilagojena ekstremnim razmeram, kar se kaže v številnih posebnostih. Ena izmed njih so s perjem poraščene noge, ki belki dajejo dodatno zaščito pred mrazom. To lastnost si vrsta deli še z divjim petelinom (*Tetrao urogallus*), ruševcem (*Lyrurus tetrix*) in

Idilična kočica na Velem polju je za teden dni postala raziskovalna postaja ornitologov. V ta namen so nam jo odstopili v Triglavskem narodnem parku, hvala!

foto: **Tomaž Mihelič**

Ob pticah so nas na taboru očarale tudi številne druge živali in rastline. Na fotografiji je kralj gora, **KOZOROG!**

foto: **Dejan Bordjan**

gozdnim jerebom (*Tetrastes bonasia*), zaradi česar skupaj z njimi sodi v skupino t.i. koconogih kur. Druga značilnost je varovalna barva, saj je belka pozimi povsem bela, medtem ko se poleti obarva v rjavkaste odtenke. Slednje ji služi kot obramba pred plenilci, med katerimi je zelo pogost planinski orel (*Aquila chrysaetos*).

Belka živi skrivnostno, zato jo je v našem visokogorju precej težko opazovati. O njenem življenju pri nas ne vemo prav veliko, vemo pa, da jo vedno bolj ogrožata povečan obisk gora ter klimatske spremembe. Da bi o življenju belke izvedeli več, hkrati pa v našem visokogorju zagotovili njen obstoj, smo letos v okviru projekta VrH Julijcev organizirali ornitološki raziskovalni tabor, ki se ga je udeležilo 18 prostovoljcev. Namen tabora je bilo preučevanje življenja belke (popis teritorijev, iskanje gnezda) in seznanjanje prostovoljcev z metodo dela na terenu.

Velo polje z okolico se je izkazalo za precej idilično lokacijo. Ker so belke najbolj aktivne ravno ob sončnem vzhodu, smo vsako jutro z zaspanimi očmi zrlj vanje (ne dobesedno).

foto: **Tilen Basle**

Najdete belko? Belka se zanaša na svojo varovalno barvo, zato ni med najbolj plašnimi vrstami.

foto: **Katarina Denac**

Popis belke smo v času tabora opravili v okolici Velega polja in se osredotočili na Tosc, Mišeljski greben, Ledine, Debeli vrh in Škednjovec. Štiri skupine pod vodstvom izkušenih mentorjev so v tem času naštele 22 samcev in 3 samice belke. Na raziskovanem območju je bila povprečna gostota 4 pari na kvadratni kilometer. Gnezda belke nam ni uspelo najti, najverjetneje zaradi zakasnele gnezditvene sezone, saj je letos v gorah sneg vztrajal zelo dolgo.

Ob raziskovanju belke smo se posvečali tudi drugim vrstam gorskih ptic in jih vestno beležili. Ob zaključku tabora smo skupaj našтели 45 vrst ptic. Med pogostejšimi so bile sive pevke (*Prunella modularis*), ščinkavci (*Fringilla coelebs*), vrbji kovački (*Phylloscopus collybita*), šmarnice (*Phoenicurus ochruros*) in vriskarice (*Anthus spinoletta*), med redkejšimi pa so zbujali pozornost planinski orel, planinska pevka (*Prunella collaris*), brezovček (*Acanthis*

Udeleženci tabora med obdelavo podatkov in pripravo na zaključno predstavitev

foto: **Tilen Basle**

BELKA (*Lagopus muta*) na gnezdu se nam je tokrat izmuznila, vendar smo si jo vsi lahko vsaj lepo ogledali.

foto: **Enej Vrezec**

flammea), skalni plezalček (*Tichodroma muraria*) in ruševce (*Tetrao tetrix*). Prvič smo opravili tudi tetradni popis za izvedbo monitoringa alpskih ptic in tako preizkusili metodo, ki jo bomo v prihodnje lahko uporabili za določitev populacijskih trendov alpskih vrst ptic.

Tabor smo zaključili v soboto, 29. junija, v Bohinju, kjer so prostovoljci v Centru Triglavskega narodnega parka predstavili rezultate dela na taboru. Tabor (ki je bil tudi prvi društveni tabor v gorah) bo zagotovo vsem ostal v spominu po prelepi lokaciji, taborniškem vzdušju, številnih redkih vrstah ptic (in drugih visokogorskih živalih in rastlinah) in misteriozni virozi, ki med taborom za kak dan ali dva ni »prizemljila« le petih udeležencev.

Projekt »VrH Julijcev« – OP20.03926

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj

NAVADNA ČIGRA ZDRUŽILA MLADE IZ SLOVENIJE IN HRVAŠKE

// Tilen Basle

UDELEŽENCI in mentorji tokratnega tabora so prihajali tako iz Slovenije kot Hrvaške.

foto: Tilen Basle

V začetku julija se je na Ptujju zaključil že 31. Mladinski ornitološki raziskovalni tabor, ki je tokrat prvič združil mlade iz Slovenije in Hrvaške. Tabor je bil organiziran v sklopu čezmejnega Interreg-projekta ČIGRA, zato smo se na taboru še posebej posvetili spoznavanju navadne čigre (*Sterna hirundo*) na Ptujskem jezeru.

Cilj letošnjega tabora je bil spoznavanje življenja navadne čigre ob reki Dravi in drugih ptic, katerih življenjski prostor je bolj ali manj povezan z reko. Tabora se je udeležilo 28 mladih iz Slovenije in Hrvaške, ki so pod vodstvom sedmih mentorjev iz DOPPS-a in hrvaške naravovarstvene organizacije BIOM teden dni raziskovali ptice in njihove življenjske prostore, spoznavali različne metode dela in se ob tem zabavali.

KJE SE PREHRANJUJEJO ČIGRE

Na otokih Ptujškega jezera gnezdi največja celinska kolonija navadnih čiger v Sloveniji, ki je v letošnjem letu štela približno 100 parov. Mladi ornitologi so

imeli priložnost opazovati dogajanje v koloniji, ki si jo čigre delijo z rečnimi (*Chroicocephalus ridibundus*) in črnoglavimi galebi (*Ichthyophaga melanocephalus*). Ob tem so izvedeli več o ekologiji vrste in razlogih za varstvene ukrepe, ki jih uresničujemo na Ptujskem jezeru. Vse skupine smo se še posebej posvetile raziskovanju prehranjevališč navadne čigre. Razporedili smo se okoli jezera in beležili prelete ter vedenje navadnih čiger (lovi, leti s plenom ali brez ...). Na jezeru je nekaj čiger lovilo v plitvejših delih ob severnem in južnem nasipu, največ pa se jih je po hrano odpravilo v staro strugo reke Drave proti Mariboru ali Ormožu. Nekaj čiger je ribice lovilo tudi na sotočju kanala in stare struge pri Ptujju. Poznavanje prehranjevališč navadnih čiger je zelo pomembno za dolgoročno varstvo vrste, saj tako kot primerna gnezdišča tudi količina razpoložljive hrane vpliva na velikost populacije.

RJAVIH SRAKOPERJEV VSE MANJ

Šturmovci so bili v preteklosti (pred zaježitvijo Drave v Markovcih) velik otok sredi Drave, kjer so okoliški kmetje pasli živino. Danes je njihova podoba precej spremenjena, gozdove in pašnike so nadomestila polja, preostali travniki pa se zaraščajo. Z mladimi smo se odločili prešteti vse rjave srakoperje (*Lanius collurio*) na ploskvah, ki jih bolj ali manj redno popisujemo že od leta 1992. Prešteli smo le osem parov, kar je rekordno malo in v primerjavi z letom 1992, ko so jih našli 172, katastrofalno.

PTICE STARE STRUGE REKE DRAVE

Veliko časa na taboru smo namenili tudi pticam, ki gnezdijo ali se prehranjujejo v stari, ohranjeni strugi reke Drave. Takšne Drave v Sloveniji ne moremo več najti, zato smo se odpravili prek meje in se z rafti spustili po hrvaškem delu Drave od Donje Dubrave do Legrada, kjer v Dravo priteče

Naša terenska raziskovanja so presenečala na vsakem koraku. Na fotografiji sta mlada ježka, ki sta mlade še posebej razveselila.

foto: Dejan Bordjan

reka Mura. Med spustom smo imeli priložnost opazovati značilne prebivalce ohranjenih rek, kot so črna štorčja (*Ciconia nigra*), belorepec (*Haliaeetus albicilla*), mali martinec (*Actitis hypoleucos*), mali deževnik (*Charadrius dubius*), breguljka (*Riparia riparia*) in navadna čigra.

NARAVNI REZERVAT OB REKI DRAVI

V soboto popoldan smo se odpeljali v Slovenske gorice, kjer smo si ogledali kolonijo čebelarjev (*Merops apiaster*), presenetila pa nas je tudi smrdokavra (*Upupa epops*). Dan smo zaključili z opazovanjem ptic v Naravnem rezervatu Ormoške lagune in piknikom ob ognju. Piknik so si seveda priredili tudi lokalni komarji, ki so nam tokrat dobesedno pili kri. Ko se je zmračilo, smo oboji zaključili s piknikom in se odpravili v bližnji gozd, kjer sta nam Monika in Jasmina iz Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev povedali več o teh nočnih letečih sesalcih. Eden se je tudi ulovil v mrežo in strokovnjakinji sta ga določili za Nathusijevega netopirja (*Pipistrellus nathusii*), kar je zelo zanimiva in redka najdba! Navdušenja mladih ob tej izkušnji mi seveda ni treba posebej opisovati.

Spust po hrvaškem delu reke Drave smo izkoristili tudi za robinzonski piknik.

foto: **Tilen Basle**

KAJ PA ZANIMIVOSTI?

Seveda se na vsakem taboru nabere lepa bera zanimivih opazovanj. Nekatera popolnoma po naključju, druga pa nekoliko bolj načrtovano in z nekaj sreče. Na vodnih površinah Dravskega in Ptujkega polja (zadrževalnik Medvedce, Rački ribniki, Požeg in Podvinci) smo med drugim opazovali kostonjke (*Aythya nyroca*) in konopnice (*Mareca strepera*) ter družino črnih labodov (*Cygnus atratus*), ki pa najverjetneje niso prileteli na počitnice iz Avstra-

Precej časa smo na taboru namenili spoznavanju **NAVADNE ČIGRE** (*Sterna hirundo*) in njenih umetnih in primernih naravnih gnezdišč.

foto: **Bojan Bratož**

rije, temveč jih je nekdo spustil v naravo »za okras«. Zvečer smo se odpravili iskati pegasto sovo (*Tyto alba*), kar se je izkazalo za zelo optimistično potezo. Pegaste sove seveda nismo slišali, smo pa zabeležili nekaj parov malih uharic (*Asio otus*), tri pare čukov (*Athene noctua*) in pero velike uharice (*Bubo bubo*).

MLADI VADILI JAVNO NASTOPANJE

Mladi ornitologi so ob pomoči mentorjev pripravili program in plakate s predstavitvami dela na taboru. Slednje so v nedeljo, 7. julija ob 14. uri, na OŠ Breg predstavili vsem zbranim, med katerimi sta bila tudi županja MO Ptuj, gospa Nuška Gajšek, in ravnatelj OŠ Breg, gospod Milan Fakin. Vsem udeležencem se zahvaljujemo za obisk in pripravljenost prisluhniti mladim raziskovalcem.

Organizacija tabora je velik zalogaj, seveda pa je njegova izvedba odvisna od pomoči mnogih dobrih ljudi. Na tem mestu bi se za gostoljubje rad zahvalil ravnatelju OŠ Breg, gospodu Milanu Fakinu, in kuharici ter kuharju, ki sta lepo skrbela za nas. Zahvalil bi se tudi županji MO Ptuj, gospe Nuški Gajšek, ki je z obiskom pozdravila mlade in prisluhnila poročilu o njihovem delu. Zahvala gre tudi vsem staršem, ki so nam zaupali mlade in jim omogočili nepozabno izkušnjo. Na koncu bi se zahvalil še vsem sodelavcem iz pisarne, posebej pa mentorjem, ki so nase prevzeli veliko odgovornost, hkrati pa so mnogim mladim za navdih in vzor. Hvala vsem in se vidimo prihodnje leto, kajne?]

Čas med terenom smo zapolnili tudi s spoznavanjem kulturne dediščine območja, kjer smo bivali. Med ogledom Ptujkega gradu je imel Lovro priložnost postati kurent, kar se je izkazalo za precej težko nalogo.

foto: **Tilen Basle**

JUBILEJNI 40. REDNI LETNI ZBOR ČLANOV DOPPS

// Blaž Blažič

foto: **Peter Legiša**
(vse, razen slike 3),
Gregor Bernard (slika 3)

V Prešernovi dvorani Slovenske akademije znanosti in umetnosti je 21. junija 2019 potekal 40. redni letni zbor članov Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. S pozdravnim nagovorom sta ga odprla predsednik DOPPS, Rudolf Tekavčič, in direktor DOPPS, dr. Damijan Denac. Po sprejetju predloga dnevnega reda so sledila poročila o delu posameznih organov oziroma sektorjev društva v preteklem letu.

Direktor dr. Damijan Denac (1) je najprej predstavil končno finančno poročilo DOPPS za leto 2018. Med drugim je podrobneje prikazal strukturo in trende prihodkov ter odhodkov društva in poudaril, da se je finančno stanje društva v primerjavi s prejšnjimi leti še izboljšalo. Svojo predstavitev je zaključil s sporočilom zunanje revizijske hiše, ki ugotavlja, da je delovanje DOPPS pošteno in korektno izkazuje njegovo delo.

V poročilu Nadzornega odbora DOPPS je predsednik prof. dr. Peter Legiša (2) povzel potek zadnje seje odbora in dodal, da je vodstvo DOPPS predstavilo transparentno delovanje društva, ki se v pozitivni smeri nadaljuje tudi v letu 2019.

Eden izmed temeljnih organov društva je tudi Upravni odbor DOPPS. Ker pa je v letošnjem letu eden izmed članov odbora sprejel odločitev o umiku s te funkcije, je bilo treba v okviru rednega letnega zbora članov izvoliti novega predstavnika. Zanj je bil soglasno potrjen David Kapš (3), aktivni član Dolenjske sekcije.

Lani predlagane in sprejete spremembe statuta DOPPS so bile posredovane na Upravno enoto, slednja pa je v postopku registracije spremenjenega statuta v ospredje postavila nekaj členov, ki naj bi jih bilo treba dodatno spremeniti oziroma uskladiti. Tanja Šumrada (4) je tako na letošnji skupščini ponovno predstavila celotno besedilo statuta s poudarkom na členih, ki jih je posebej omenila Upravna enota. Ob koncu predstavitve je bilo glasovanje, s katerim so bile soglasno sprejete predlagane spremembe statuta.

Društvo priznanje Aviana podeljuje nečlanom, ki s svojim naravovarstvenim dejanjem opozorijo na lasten odnos do narave in so hkrati zgled vsem drugim. Na tokratnem rednem letnem zboru članov so bila za leto 2018 podeljena kar štiri tovrstna priznanja, utemeljitve zanje pa je izredno doživeto in poglobljeno predstavila Neža Kocjan (5).

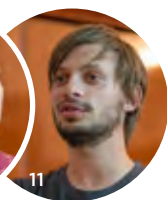

Prvi dve priznanji sta bili podeljeni g. Srečku Obalu in g. Hariju Kolomanu, kmetoma z Goričkega za zgledno ravnanje, s katerim sta omogočila gnezditve hribskega škrjanca (*Lullula arborea*) na lastnih zemljiščih na Goričkem. Priznanje je v imenu obeh nagrajencev prevzela Vesna Kitthiya (6), članica Pomurske sekcije DOPPS.

Tretje priznanje Aviana je bilo podeljeno g. Martinu Gorišku (7), ki je z željo, da bo v njem ponovno gnezdil črnoglavi muhar (*Ficedula hypoleuca*),

odkupil staro drevo sredi gozda in s tem izkazal izredno pozitiven odnos do ptic in narave. Priznanje je nagrajenec prevzel sam.

Četrto priznanje Aviana je bilo podeljeno g. Binetu Volčiču, ki je v svojem vrtnem žaru odkril gnezdo velike sinice (*Parus major*) in se odločil, da bo žar uporabljal šele po končanem gnezdenju ptice. Svojo odločitev je delil na družabnih omrežjih in s tem osnoval ozaveščevalno kampanjo ter dal dober zgled pozitivnega odnosa ljudi do ptic. Priznanje je v imenu nagrajenca prevzel direktor DOPPS dr. Damijan Denac.

Sledila so vsebinska poročila po področjih dela pisarne v letu 2018. Dr. Primož Kmecl (8) je podal splošen pregled dela varstveno ornitološkega sektorja (VOS) s poudarkom na monitoringu splošno razširjenih vrst ptic za določitev indeksa ptic kmetijske krajine. Katarina Denac (9) je povzela delo na monitoringu SPA ter projektih VIPava in Gorička krajina. Tjaša Zagoršek (10) je svojo predstavitev projekta Adriatic Flyway 4 podkrepila s premiernim predvajanjem kratkega dokumentarnega filma Mihe Horvata na temo nezakonitega lova ptic v Sloveniji. Tilen Basle (11) pa je predstavil delo s področja izobraževanja.

Proti koncu skupščine so Bojana Lipej (12), Blaž Blažič (13) in Tilen Basle predstavili delo v naravnih rezervatih Škocjanski zatok, Iški morost in Ormoške lagune. Gregor Bernard (14), Eva Horvat (15) in Neža Kocjan pa so povzeli delo Dolenjske, Štajerske in Ljubljanske sekcije v preteklem letu.

Po predstavitev dela sekcij sta se predsednik in direktor društva vsem udeležencem zahvalila za udeležbo ter izrazila up za nadaljnje plodno in skupno sodelovanje. Uradni del zbora članov je bil tako zaključen, neuradno pa smo ga nadaljevali ob hladnih prigrizkih in klepetu.

IZ TUJEGA TISKA

Ostanki desne peruti
NOVE JURSKÉ PRAPVICE
Alcmonavis poeschli
foto: Matija Križnar

ARHEOPTERIKS JE DOBIL BRATCA

// Matija Križnar

Leta 2017 je Roland Pöschl v kamnolomu blizu vasi Mühlheim na Bavarskem prepodelil ploščo jurskega ploščatega apnenca. Na površini se je pokazala peščica kosti, ki so na prvi pogled spominjale na ostanke znane prapvice – arheopteriksa (*Archaeopteryx lithographica*). Novi ostanke so del desne peruti jurske prapvice, ki pa se v nekaterih morfoloških znakih razlikuje od pravih arheopteriksov. Temeljita primerjava kostnih ostankov je paleontologe privedla do zaključka, da skupina kosti, prstnih členkov in krempljev sodi v nov rod in vrsto. Tako je bil maja 2019 predstavljen bratec arheopteriksa, imenovan *Alcmonavis poeschli*. Vrstno ime so posvetili najditelju, medtem ko so za rodovno ime izbrali izpeljanko starega keltskega imena Alcmona, kot se danes imenuje reka Altmühl.

9. POMURSKI ORNITOLOŠKI VIKEND V SVETEM JURIJU OB ŠČAVNICI

// Nataša Bavec

Skupinska fotografija udeležencev devetega Pomurskega ornitološkega vikenda

foto: **Gregor Domanjk**

Člani Pomurske sekcije DOPPS so v začetku krompirjevih počitnic med 25. in 28. oktobrom organizirali že deveti Pomurski ornitološki vikend (POV). Ornitološkega vikenda, ki je letos potekal na Osnovni šoli Sv. Jurij ob Ščavnici in v njeni bližnji ter širši okolici, se je udeležilo 23 učencev iz osmih osnovnih šol ter devet mentorjev. Skupno so zabeležili 69 različnih vrst ptic.

MED PTICAMI POMURJA

Med petkom in ponedeljkom so učenci na terenu spoznavali ptice in njihovo oglašanje, prisluhnili zanimivim predavanjem, se športno udeleževali, se pomerili v osvojenem znanju ter ga predstavili zbranim gostom in staršem na zaključni prireditvi. Tako so udeleženci, razdeljeni v tematske skupine

Na poti ob strugi reke Ščavnice smo opazovali večjo jato repnikov (*Linaria cannabina*).

foto: **iStock**

(Vodne ptice, Ujede in sove, Gnezdilnice, Preletnice in prezimovalke ter Ptice gozda), z mentorji raziskovali bližnjo in širšo okolico šole. Skupina »Gnezdilnice« je del terena namenila popravilu starejših nameščenih gnezdilnic v tamkajšnjih krajih. Posebno pozornost so skupine namenile vodnim življenjskim prostorom, saj sta v neposredni bližini šole Blaguško jezero, malce stran pa reka Ščavnica. V soboto popoldan so si v poplavnem nižinskem gozdu ogledali ostanek nekdanje struge reke Ščavnice, ki v preteklosti ni bila regulirana. S pomočjo predstavnika tamkajšnje ribiške družine, Jurija Vajsa, so spoznali rečni živelj v tem delu Ščavnice, v katerem je prepovedan ribolov. Hkrati pa se ribiči trudijo, da so posegi ob njej minimalni. Opazili so

tudi več sledi bobrov (*Castor fiber*) – ostanke vej in koruze ter objedena drevesa. Na poti proti šoli so ob strugi Ščavnice v kulturni krajini opazovali velikega srakoperja (*Lanius excubitor*) ter večjo jato repnikov (*Linaria cannabina*) in pinož (*Fringilla montifringilla*). V manjšem ribniku pri hiši si je skupina »Preletnice« ogledala mokoža (*Rallus aquaticus*), med bolj zanimivimi na POV-u je bila tudi rjava čaplja (*Ardea purpurea*). Nočni teren je popestrilo oglašanje lesne sove (*Strix aluco*). V nedeljo popoldan so se odpravili na Gajševsko jezero, kjer so imeli terenski kviz »Lepo je biti ornitolog«. Tekmovanje v petih sklopih je zajemalo prepoznavanje ptic s pomočjo teleskopa in daljnogledov, prepoznavanje sledi, oglašanja in podobno. Kljub zelo izenačeni ravni poznavanja ptic vseh skupin je zmagala skupina »Ptice gozda«. Za nagrado je navzoče ob jezeru preletel še pepelasti lunj (*Circus cyaneus*). Preostanek časa so namenili izdelavi plakatov, ki so jih udeleženci predstavili svojim staršem in obiskovalcem na zaključni prireditvi. Na njej so otroci imeli možnost svoje izkušnje s POV-a predstaviti lokalnim medijem.

Na spoznavnem večeru je vsak udeleženec dobil svoje ptičje ime.
foto: Gregor Domanjko

ZA KONEC

Letošnjega Pomurskega ornitološkega vikenda ne bi bilo brez prostovoljcev (letos so vanj vložili več kot 500 prostovoljnih ur dela) ter donatorjev in sponzorjev. Organizatorji se tako zahvaljujejo: Osnovni šoli Sv. Jurij ob Ščavnici, Ribiški družini Sv. Jurij ob Ščavnici, Tovarni bovdenov in plastike Lenart, podjetju Teo-Ten, podjetju Pomurski sejem, Javnemu zavodu Krajinski park Goričko ter zavarovalnici Vzajemna. Velika hvala tudi vsem mentorjem za nesebično preživljanje lastnega prostega časa na 9. POV.

Fotogalerijo si lahko ogledate na facebook strani DOPPS.

IZ ZBIRK
PRIRODOSLOVNEGA
MUZEJA SLOVENIJE

Foto: Ciril Milnar Cic

Mala tukalica

// Al Vrezec

Leta 1769 je v svojem prvem naravoslovnem letopisu *Annus I. Historico Naturalis*, podnaslovljenem *Descriptions Avium* (Opisi ptic), slavni idrijski zdravnik in naravoslovec Joannes A. Scopoli zapisal, da je *Rallus parvus* velikosti manjšega kosca (*Rallus crex*), katerega primerek je imel v zbirki in je izviral iz tedanje Kranjske. Gre za prvi opis male tukalice za znanost, zato je danes veljavno ime *Porzana parva* (Scopoli, 1769) ravno Scopolijevo, klasično nahajališče vrste pa je Slovenija. Prvi primerek, po katerem je vrsta opisana, imenujemo holotip. A holotip male tukalice je skupaj s celotno Scopolijevo zbirko žal propadel, vendar pa so primerki iz klasičnega nahajališča, v tem primeru Slovenije, lahko naknadno razglašeni za t.i. neotip, ki nadomešča holotip. To pomeni, da pri nas zagotovo živi vrsta mala tukalica (*Porzana parva*), četudi bi morda kakšne genetske raziskave pokazale, da se v tej vrsti skriva po več vrst. Izvor opisa je torej slovenski, zato ima slovenska populacija malih tukalic na svetu še pomemben kulturno-zgodovinski in znanstveni pomen. V Prirodoslovnem muzeju Slovenije je shranjenih več primerkov malih tukalic, med najlepšimi pa je dermoplastični preparat samca (inv. št. PMSL 5074) z Ljubljanskega barja, ki je bil dne 26. 8. 1946 dobljen ob Ljubljani, preparat pa je muzeju daroval dr. Budnar. Še to, v izvodu Scopolijevega dela iz knjižnice barona Žige Zoisa je k opisu male tukalice sam Zois s svinčnikom pripisal še ime Mali Mokoš.

OPERACIJA DRAVA

// Jožica Brecl

Dijaki na Škofijski gimnaziji Antona Martina Slomška Maribor so dobri poznavalci **REKE DRAVE**.
foto: **Luka Božič**

Nekega majskega dopoldneva leta 2018 sem na hodniku srečala sodelavca Marka Groblerja, prof. nemščine, ki mi je povedal, da s kolegi iz Avstrije, Romunije, s Švedske in Irske prijavlja projekt na temo vode. Na vprašanje, ali bi bila pripravljena sodelovati, sem takoj pritrčila. Štiri mesece kasneje sva s kolegom že načrtovala delo v projektu Erasmus+ EU r`aquatic, v katerega so vključeni dijaki izbirnega predmeta Študij okolja na Škofijski gimnaziji Antona Martina Slomška Maribor in drugi. Ko sva iskala najustreznejšo temo, sva bila oba za to, da se posvetimo reki Dravi.

DIJAKI SO POZNAVALCI REKE DRAVE

Dijaki so pripravili in predstavili plakate na teme: Reka Drava od izvira do izliva, Življenje ob reki Dravi, Biotska raznovrstnost in naravovarstveni projekti v Sloveniji ob reki Dravi.

foto: **Jožica Brecl**

Na januarskih in februarskih urah smo si pri predmetu Študij okolja v 2. in 3. letniku ogledali izobraževalno-dokumentarni film *Drava - darilo narave za vse generacije* z namenom, da bolje spoznamo dinamiko reke in življenje v in ob njej, vključno z ogroženimi vrstami, se seznanimo z naravovarstvenimi ukrepi za ohranjanje populacij in svoje znanje

MALI DEŽEVNIK
(*Charadrius dubius*)
ilustracija: **Jan Hošek**

predstavimo še drugim dijakom in obiskovalcem. Po skupinah smo v nadaljevanju opravili biokemijsko analizo vzorcev vode reke Drave in ustvarili plakate na teme: Reka Drava od izvira do izliva, življenje ob reki Dravi, Biotska raznovrstnost in naravovarstveni projekti v Sloveniji ob reki Dravi.

VPOGLED V NEMIRNO DOGAJANJE NA REKI DRAVI

V marcu 2019 smo na šoli gostili Tilna Basleta, mladega ornitologa, naravovarstvenika in sodelavca DOPPS-a z namenom, da nam predstavi naravovarstvene posege in ukrepe za ohranjanje populacij malega deževnika (*Charadrius dubius*), vodomca (*Alcedo atthis*), breguljke (*Riparia riparia*), navadne čigre (*Sterna hirundo*) in drugih vrst ptic. Med vsemi predstavljenimi je na dijake največji vtis naredil prav mali deževnik s fotografijami preprostega gnezda, jajc, puhastih mladičev in skoraj neopaznih samcev in samic. Spoznanje, da je mali deževnik ogrožen, ker stara struga reke Drave nima več naravne dinamike in se prodišča zaraščajo, je za naravovarstvenike velik izziv, kako ohraniti populacijo te vrste. Le-ti v okviru projekta LIVEDRAVA

s čiščenjem zaraščenih prodišč omogočajo ponovno naselitev in z zbiranjem podatkov beležijo učinke ukrepa na populacijo.

PROJEKT EU`R`AQUATIC

V okviru projekta Erasmus + EU`r`aquatic smo se 3. junija odpravili na teren, da si ogledamo prodišče v zaraščanju (potencialno gnezdišče za malega deževnika) in opazujemo gnezdišče breguljke na nasprotni strani reke Drave. S Tilnom Basletom smo se dobili pred Malečnikom. Na blatni poti smo hodili skozi goste sestoje vrb, trepetlike in japonskega dresnika. Na prodišču smo preučili abiotične dejavnike (temperaturo, UVA in UVB sevanje, vlažnost v zraku in produ ter pH in temperaturo vode) in si jih zabeležili za nadaljnjo obdelavo in predstavitev. Ker se je večina tretjič srečala z opazovanjem ptic (prvič je ista skupina opazovala ptice v Krajinskem parku Goričko in drugič v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok), je bil glavni namen ta, da razumejo osnove gnezditvene ekologije bregulj-

ke. Spoznali smo, da za ohranjanje populacije potrebujejo rečno steno, kjer gnezdi in varno vzrejujejo mladiče; vse to v neposredni bližini prehranjevališča na reki Dravi.

Pogovor o gnezdišču **BREGULJKE** (*Riparia riparia*) ob Dravi in ukrepih za njeno ohranjanje na tem območju
foto: **Marko Grobler**

ČASOVNICA PROJEKTA DRAVA NA ŠGAMS V LETU 2019

JANUAR

Ogled dokumentarnega filma reka Drava in pogovor o vsebini filma

Dijaki se seznanijo z Društvom za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS) ter si ogledajo dokumentarni film *Reka Drava: darilo narave za vse generacije*.

MAREC

Tilen Basle nam na predavanju poroča o dogajanju na reki Dravi.

JUNIJ

Z naravovarstvenikom Tilnom Basletom smo se odpravili na prodišče reke Drave pri Malečniku in opazovali gnezdišče breguljke.

FEBRUAR

Dijaki izdelajo plakate in pripravijo razstavo v biološki učilnici tudi za druge dijake šole.

Dijaki analizirajo vzorce reke Drave in o njih poročajo.

MAJ

Dijaki se pripravljajo za odhod na teren.

VODOMEC
(*Alcedo atthis*)

ilustracija:
Jan Hošek

Dijaki so opazovali gnezdišče breguljke ob reki Dravi in v naravi spoznavali njen življenjski prostor.

foto: **Marko Grobler**

PTICE OPAZOVALO SKORAJ 29 TISOČ LJUDI

// Tilen Basle

Med vikendom, 5. in 6. oktobra 2019, so v 44 evropskih državah potekali različni dogodki ob Evropskem dnevu opazovanja ptic. Njihov namen je bil spodbuditi ljudi vseh starosti, da se pridružijo opazovanju, štetju in občudovanju ptic. Lokalni ornitologi so pomagali pri določevanju ptic, hkrati pa opozarjali na številne nevarnosti, s katerimi se ptice srečujejo med selitvijo na prezimovališča.

Ob letošnjem Evropskem dnevu opazovanja ptic smo v Sloveniji organizirali šest dogodkov. V soboto smo ptice opazovali v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, ob zadrževalniku Medvedce in v Vrbini na Dolenjskem, v nedeljo pa smo obiskali Naravni rezervat Ormoške lagune, ribnike pri Podgradju in Park Tivoli v Ljubljani. Na dogodkih je 110 ljudi skupno zabeležilo več kot 3300 ptic, ki so pripadle 64 vrstam. Najštevilčnejši so bili skorci

Obiskovalci izleta ob zadrževalniku **MEDVEDCE** so lahko opazovali številne vodne ptice, med katerimi je največ pozornosti zbudila jata 104 sivih gosi (*Anser anser*).

foto: Janez Leskošek

(*Sturnus vulgaris*), grivarji (*Columba palumbus*) in mlakarice (*Anas platyrhynchos*). Med zanimivejšimi opazovanji velja omeniti malo tukalico (*Porzana parva*) v NR Ormoške lagune, močvirskega lunja (*Circus pygargus*) ob zadrževalniku Medvedce in jato žerjavov (*Grus grus*) v Vrbini na Dolenjskem.

Prvi prispeli podatki iz 35 držav ponovno dokazujejo razsežnost selitve ptic, kot tudi zanimanja ljudi nad opazovanjem le teh. Skupaj smo v Evropi organizirali 1089 dogodkov, ki se jih je udeležilo 29.920 ljudi. Opazovali smo več kot 4,2 milijona ptic!

opazovanja iz vse Evrope:

Udeleženci izleta ob ribnikih V **PODGRADJU**

foto: Mateja Bertoncelj

Udeleženci izleta **PRI VRBINI NA DOLENJSKEM**,

ki zaradi raznolikih življenjskih prostorov omogoča opazovanje širokega nabora ptic

foto: Gregor Bernard

Izleta v **NR ORMOŠKE LAGUNE** se je udeležilo 25 ljubiteljev ptic.

foto: Eva Horvat

PTIČARIJADA 2019 MED KOZJANSKIMI GRIČI

Tekmovalni
skupini iz
Dolenjske
foto: Dejan
Bordjan

// Tjaša Zagoršek, Dušan Klenovšek

Že enajsto leto zapored so se v Sloveniji zbrale manjše in večje skupine navdušenih ornitologov, ki so se na Ptíčarijadi v prijateljskem duhu pomerile v štetju ptic. Cilj? Katera skupina v desetih urah sliši, vidi ali fotografira večje število ptic.

Med kozjanskimi griči in ravnici se je letos 28. septembra za pticami podilo 51 tekmovalcev v 12 skupinah. Skupno so opazili kar 96 vrst ptic! Še preden se je poslovila noč, je nekatere najzgodnejše tekmovalce navdušilo petje velike uharice (*Bubo bubo*), kozače (*Strix uralensis*), male uharice (*Asio otus*), lesne sove (*Strix aluco*) in čuka (*Athene noctua*). Ob prvem jutranjem svitu jih je v gozdu pozdravilo petje taščice (*Erythacus rubecula*), stržka (*Troglodytes troglodytes*), črne žolne (*Dryocopus martius*), kratko- (*Certhia brachydactyla*) in dolgoprste ga plezalčka (*C. familiaris*), malega detla (*Dryobates minor*) in številnih drugih.

Skupina »Reč čebula ...« ob razglasitvi za zmagovalko v kategoriji z največ opaženimi vrstami.

foto: **Tomaž Mihelič**

Med najpogosteje zabeleženimi vrstami so na vrhu seznama kraljevale jate škorcev (*Sturnus vulgaris*), ki so jih tekmovalci redno videvali. Prav tako so bili v velikem številu opaženi domači (*Passer*

Po tekmovalnem delu je sledilo druženje udeležencev in članov DOPPS.

foto: **Tomaž Mihelič**

TURŠKE GRVICE (*Streptopelia decaocto*) je v objektiv ujela zmagovalna ekipa v fotografski kategoriji.

foto: **Aleksander Kozina**

domesticus) in poljski vrabci (*P. montanus*), sive vrane (*Corvus cornix*), turške grlice (*Streptopelia decaocto*), kosi (*Turdus merula*) in kanje (*Buteo buteo*). Med najredkeje opazovanimi so bili sokol selec (*Falco peregrinus*), kobiličar (*Locustella naevia*), brinovka (*Turdus pilaris*), kavka (*Corvus monedula*) in kormoran (*Phalacrocorax carbo*).

»Ribniška banda« je slavila zmago v fotografski kategoriji, saj je fotografirala kar 49 vrst ptic.

foto: **Tomaž Mihelič**

Skupina »Tičiklisti« je med 30-kilometrskim kolesarjenjem zabeležila izjemnih 59 vrst ptic.

foto: **Tomaž Mihelič**

Z največ zabeleženimi vrstami (74) je letos zmagala skupina »Reč čebula ...«. Drugo mesto (69 vrst) sta si v tej kategoriji delili skupini »Dej gremo že« in »Težaki«. Tretje mesto (67 vrst) pa si je priborila skupina »Pušnšank«. Tudi letos je zmaga v fotografski kategoriji odšla na Dolenjsko. Prvo mesto si je »prifotkala« skupina »Ribniška banda«, ki ji je uspelo v fotografski objektiv ujeti 49 vrst ptic.

Letošnja novost je bila kategorija »sonaravno ptičarjenje«, kjer so se tekmovalci po poligonu gibali naravi prijazno, torej brez uporabe fosilnih goriv. Pogum za tekmovanje v tej kategoriji je zbrala samo ena skupina »Tičiklisti«, ki je med 30-kilometrskim kolesarjenjem zabeležila izjemnih 59 vrst ptic.

Zmagovalcem, kot tudi drugim tekmovalcem, iskrene čestitke! Za pomoč pri organizaciji, gostoljubje in poučno predavanje se iskreno zahvaljujemo Kozjanskemu regijskemu parku, še posebej pa Dušanu Klenovšku.

Na ponovno snidenje ob letu osorej!

ŠMENTANO ZABAVNI ŠKOCJANSKI BONTON

// Nataša Šalaja

Celostna ureditev za javnost odprtega Naravnega rezervata Škocjanski zatok je bila zasnovana in izvedena tako, da obiskovanje prinaša čim manj motenj za živi svet. Jarki in zastiralni nasipi ob učnih poteh preprečujejo dostop v varovana življenjska okolja pa tudi vizualne motnje, dobro umeščena opazovališča in objekti z razglednimi terasami pa obiskovalcem ponujajo odlične razglede po okolici in obenem tudi pogled od blizu. Naši nadzorniki so kljub ureditvam, stalnemu nadzoru in opozorilom v zadnjih letih poročali o različnih neprimernih oblikah vedenja obiskovalcev, kot so vzpenjanje na nasipe, odmetavanje odpadkov, sprehanje psov brez povodca ali na dolgem povodcu, rekreacija ob neprimernih urah, krmljenje pašnih živali in podobno. Tovrstno vedenje je povezano s pomanjkljivim razumevanjem funkcij in pravil vedenja v občutljivem okolju naravnega rezervata kot tudi z navadami ljudi. Tudi razlika med naravnim rezervatom in mestnim parkom ni vsakomur poznana in nekateri obiskovalci v Škocjanskem zatoku pričakujejo ureditve in režime, ki veljajo v mestnem parku.

Zato smo se v okviru pilotne akcije projekta IMPRECO (INTERREG ADRION 2014–2020) odločili za testiranje novih upravljalških ukrepov in pristopov za zmanjšanje pritiskov na ekosisteme in ekosistemske storitve Škocjanskega zatoka zaradi obiskovanja. Naš cilj je bil povečati razumevanje bistva naravnega rezervata pri obiskovalcih, njegove vloge kot vira številnih kulturnih ekosistemskih storitev, ki

Naravni rezervat smo obogatili s svežo interpretacijo ter z didaktičnimi igrami in pripomočki, kot je igra spomin.

foto: **Bojana Lipej**

Po novem obiskovalce na primerno vedenje opozarjajo naši novi junaki, Trskoti in Preslice.

avtor stripa: **Matej Kocjan**

Čim prej se pridružite mladim nadobudnežem pri skoku v daljavo in si oglejte še druge pridobitve projekta IMPRECO v Škocjanskem zatoku.

oblikovanje igre in foto: **Polonca Peterca**

ljudem veliko pomenijo, hkrati pa prinašajo določene vedenjske omejitve, ki se jih morajo naučiti razumeti in spoštovati. Pri tem smo se odločili tudi za spremembo komunikacije: zapletene in suhoparne člene iz zakonodaje smo prevedli v preprost ljudski jezik in zabavne ilustracije (ne)primerne vedenja ter jih ljudem približali na izobraževalnih tablah in v zgibanki. Delo smo podkrepili še z osebno interpretacijo pomembnih vsebin pri obiskovalcih – v prvih nekaj mesecih smo jih nagovorili več kot 250, do konca projekta pa je naš cilj 600 obiskovalcev.

Z DIDAKTIČNIMI IGRAMI IN PRIPOMOČKI DO BOLJŠIH IZKUŠENJ

Izboljšanje razumevanja gre z roko v roki z izboljšanjem izkušenj obiskovalcev pri obisku naravnega rezervata, zato smo si zamislili nekaj didaktičnih iger, kot sta igra spomin s ptičjimi pari in vrtljive kocke s prikazom razvojnih faz različnih živalskih skupin. Zelo zanimiva je igra skok v daljino, kjer se lahko preizkusite, če v tej disciplini preskočite dobre atlete iz živalskega sveta, kot so bolha, zelena rega, zajec in druge. Razvili smo tudi nekaj novih didaktičnih pripomočkov za delo z učenci in dijaki, na primer za umeščanje značilnih živali naravnega rezervata v življenjska okolja, prikaz prehranjevanja pobreznikov ter rac in gosi, selitev ptic, ter maketi nastanka in obnove Škocjanskega zatoka. Slednji so dobri pripomočki tudi za slepe in slabovidne obiskovalce. S tablicami z imeni smo opremili najbolj značilne drevesne in grmovne vrste ob učni poti.

Novost projekta IMPRECO je tudi ta, da smo k usmerjanju in spremljanju izvedbe pilotnih aktivnosti za izboljšanje stanja ekosistemov in ekosistemskih storitev povabili lokalne deležnike najbolj pomembnih ekosistemskih storitev Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Prihajajo iz štirih najbolj pomembnih sektorjev družbe: javnih ustanov, civilne družbe, akademskega sektorja in gospodarstva ter se s predstavniki upravljavca združujejo v neformalno skupno delovno skupino. S tem sodelovalnim pristopom želimo upravljanje naravnega rezervata dolgoročno obogatiti z izkušnjami zainteresiranih deležnikov in ga tako še bolje povezati z lokalnim okoljem.

V prvih dveh številkah letošnjega letnika revije Svet ptic smo objavili razmišljanje Iztoka Geistra o začetkih ustanovitve DOPPS. V zadnji številki objavljamo še razmišljanje o DOPPS-u mladega ornitologa Mitja Denaca in izsek iz dnevnika nekdanjega predsednika DOPPS, Slavka Polaka. Vsem trem se iskreno zahvaljujem, da so si vzeli čas in z nami delili nekaj misli ob 40. obletnici DOPPS.

Uredništvo

Skupina za gozdne ptice na ornitološkem taboru Cerknica 2018 v pragozdu Ždrocle (od leve proti desni: Mitja Denac, Matija Mlakar Medved, Jon Poljanec, Maks Sešlar in Rok Lobnik)

foto: **Mitja Denac**

NA DRUŠTVU SO VEDNO RAZUMELI POMEN PODMLADKA

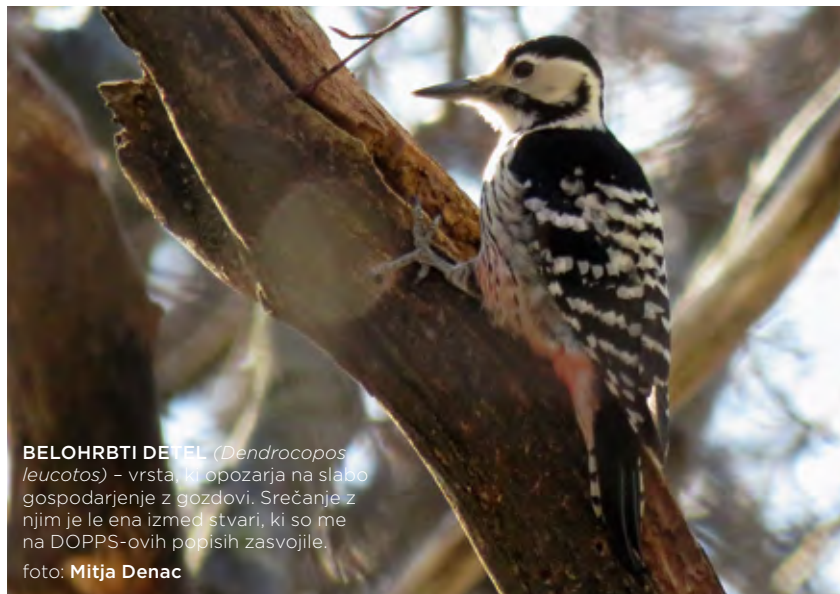
// Mitja Denac, mladi ornitolog

foto: **Mitja Denac**

Ko posvetim predse s svetilko, zagledam na dnu jezera polmetrsko senco – velik linj počiva v zaliti travi. Vsi člani skupine se zberemo okrog njega, ko pa se ga Matija dotakne z boso nogo, ta izgine v temo. Bizaren prizor – pet fantov opolnoči do pasu v vodi sredi Cerkniškega jezera. Ko bi le imeli škornje! To je eden najbolj čudaških spominov s prvega DOPPS-ovega tabora, na katerem sem bil (so)mentor. Kljub neverjetni požrtvovalnosti tisti dan nismo bili uspešni, saj so vse tukulice molčale. Smo pa najverjetneje polepšali noč policistu, ki se je spraševal, zakaj smo bosni in od nas teče voda, ko nas je ustavil v Cerknici. Vrhunsko!

V ptice sem se zaljubil že pred časom, skoraj deset let je tega. Kot enajstletnik z ogromno frizuro sem prišel na Ornitološki tabor v Rakitovcu, bolj

BELOHRBTI DEVEL (*Dendrocopos leucotos*) – vrsta, ki opozarja na slabo gospodarjenje z gozdovi. Srečanje z njim je le ena izmed stvari, ki so me na DOPPS-ovih popisih zasvojile.

foto: **Mitja Denac**

IZ DNEVNICA MLADEGA ORNITOLOGA

// Slavko Polak

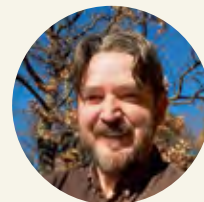

foto: **Lara Jogan Polak**

5. 12. 1983 Dobil sem vabilo na skupščino DOPPS-a.

9. 12. 1983 Popoldan od dveh do treh sem opazoval ptice za ornitološki atlas. Snega še ni bilo, je pa močno pihalo. Opazoval sem velikega srakoperja, ki se mi je odmikal na primerni razdalji.

10. 12. 1983 Na pismo Tomija Trilarja z začetka meseca sem odgovoril pritrđilno. Vabljen sem bil namreč v Izvršilni odbor Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. V Ljubljano sem potoval z vlakom in nadaljeval pot na Bled z avtobusom. Na Bledu se nas je zbralo 12. Po nekajurnem obhodu jezera, kjer smo lahko opazovali labode grbce, mlakarice, črne liske in dva arktična (polarna) slapnika, smo nadaljevali pot na Gorje, kjer je bil napovedan sestanek. Po kosilu smo uživali ob pripovedovanju dr. Sergeja Matvejeva. Do treh se nas je zbralo približno 25. Predsednik društva, Janez Gregori, nam je predstavil celoletno delo društva. Pogovor je tekel tudi o drugih aktualnih temah ... Po ogledu Gregorijevih diapozitivov in filma o pribah Tomija Trilarja sem dobil plakat društva. Potrdili smo člane Izvršilnega odbora in Uredniškega

zaradi bližine Dragonje, saj sem bil tedaj popolnoma obseden z ribami. Tabor je bil moje prvo resno srečanje s pticami, hkrati pa tudi prvo z DOPPS-om in tako ptice kot sama organizacija so od tedaj naprej močno krojile moje najstniško življenje. Seveda je bilo treba v naslednjih letih izpustiti čim manj društvenih izletov, taborov in drugih dogodkov, na katerih so se spletle ene izmed mojih najtesnejših prijateljskih vezi. Na društvu so vedno razumeli pomen podmladka – povsod je bil prostor za nas, mlade. Vsi, tako zaposleni kot člani, so nas z veseljem vzeli s seboj na teren, kjer smo srkali nove zanimive izkušnje vseh vrst. Posebej lepi spomini me vežejo na skupinske popise na Pohorju in Goričkem in tabore, ki so iz nas za ceno neprespanosti iz leta v leto klesali v bolj veščje mlade ornitologe. Odkar pomnim, so bili ti organizirani vsako leto, ne glede na zahtevnost organizacije in sredstva; nekaj, kar osebno zelo visoko cenim. Društvo je vsakega z notranjo motivacijo opremilo z znanjem in izkušnjami, hkrati pa nam je dalo tudi zagon in vizijo za varovanje narave ter nas seznanilo z aktualno problematiko v varstvu narave (npr. intenzivnim kmetijstvom, izkoriščanjem gozdov).

sveta *Acrocephalus*. Ob 19.00 smo skupščino zaključili. Pogovarjal sem se tudi z dr. Andrejem O. Župančičem o nabavi fotografske opreme. Vzel sem pristopne izjave, da bi dobil kakega novega člana. Do Ljubljane sem se peljal s Petrom Trontljem. Ta dan je pomemben zame zaradi same funkcije, ki sem jo dobil, in zato, ker sem navezal mnogo stikov s tovariši.

16. 12. 1983 Dopoldne je snežilo, vendar je začel popoldne pri nas padati dež. Na poti domov sem opazoval kanje na Rakitniškem polju, na Koriškem polju pa par kanj, neznano postovko in vrane. Popoldne sem hotel določiti vrsto postovke, a je nisem več opazil. Opazoval sem velikega srakoperja.

17. 12. 1983 Telefoniral mi je dr. Mirko Malez in mi povedal, da je sporočil moj naslov organizaciji v Kopru, ki se ukvarja z arheologijo, in jih obvestil o moji najdbi zoba jamskega medveda v Uršnji jami.

19. 12. 1983 Na polju pod SNMKŠ v Postojni je letela velika jata rečnih galeb. Štela je približno 50 ptic. Od tedaj dalje sem jih opazoval vsak dan.

21. 12. 1983 Naročil sem fotoaparata Canon AE1, teleobjektiv 100-300 (5,5) in bliskavico. Zvečer ob 21. uri me je poklical dr. Andrej O. Župančič. Zanimal se je, kaj sem se odločil glede fotoaparata. Vse sem mu povedal in očitno je bil zadovoljen. Dogovorila sva se, da bom pri njem dobil koledar fotokluba Diana, ki je bil sicer že razprodan.

24. 12. 1983 Zjutraj ob 1.30, ko sem se vračal z novoletnega plesa, sem na palici ob cesti pod Obrobo (1 km) opazil sovo. Mislim, da je bila mala uharica. Dopoldne sem na izletu pri Sv. Hieronimu opazoval kraljičke, velikega detla, veliko, plavo in čopasto siničko in meniška. Opazoval sem tudi brgleze in drevesne plezalčke. Gregor je opazoval krokarje (7) v zraku.

Društvo mi je skozi leta ogromno dalo (tabori, popisi, izleti, izmenjava z Ugando ...), sam pa sem poskušal po svojih najboljših močeh nekaj prispevati k njegovemu delovanju. To še zdaleč ni bilo mučno delo, ravno nasprotno. Tudi kadar so se stvari izkazale za naporene, je bilo vzdušje tisto, zaradi katerega nimam slabih spominov na akcije, izlete in predavanja. V zadnjih letih smo začeli s kolegi tudi samostojno popisovati – nekaj, kar smo si kot mladi spremljevalci starejših popisovalcev že dolgo želeli. Popisi so in so mi od nekdaj bili ena najprijetnejših aktivnosti, saj združujejo nenehno terensko učenje, nepozabna doživetja ter spoznavanje strokovnega ornitološkega pristopa. Sodelovanje v društvu mi tako ni le razkrilo imen krajev v pozabljenih delih Slovenije, temveč mi je omogočilo, da delam to, kar počnem najraje. Brez njega bi bilo zame vse drugače in upam si trditi, da slabše. DOPPS-u zato želim vse najboljše za 40 let ter upam, da nikoli ne zaide s sedaj začrtane smeri varovanja in preučevanja ptic!

27. 12. 1983 Čez noč je zapadel sneg do 1000 metrov nadmorske višine. Popoldne ob 16.00 sem se z motorjem odpravil v Devin. V Šerinovem ovinku mi je prečkal cesto krugulj. Na glavni devinski steni sem opazoval ptice, ki so me spominjale na planinske pevke, česar pa zaradi slabe svetlobe nisem mogel ugotoviti. Prav tam je bila snežna meja. Slišal sem kaline.

29. 12. 1983 Na poti iz šole domov sem videl krokarja na polju pod Obrobo. Prepričal sem se, da so v Devinu planinske pevke (*Prunella collaris*). Videl sem jato petih ptic na vzhodni strani planote. Njihovo značilno oglašanje je bilo podobno škrančevemu ...

1. 1. 1984 Popoldne sem šel v Podtabor. Bilo je sončno in toplo vreme. Pod nekdanjim gnezdiščem velike uharice sem nabral izbljuvke, mislim, da od lesne sove. V stenah sem videl skalnega plezalčka. Poleg tega sem videl še: plavo siničko, veliko s., meniška, močvirko siničko, jato samic kalina, več šoj, drevesne plezalčke, brgleze, par krokarjev, kanji in velikega detla. Ogledal sem si vodo Podstenjška in možno gnezdišče povodnega kosa.

6. 1. 1984 Popoldne sem bil na Bačkem smetišču. Bilo je sončno, a zelo mrzlo in malo snega. Videl sem veliko sivih vran, par krokarjev, veliko jato (49) škorcev, 5 sivih pevk, ogromno jato (cca. 60) poljskih vrabcev in različno število ščinkavcev in letos prvič pinož! ...

Iz dnevnika Slavka Polaka

Slavko v obdobju pisanja dnevnika (pomlad 1983), ko je našel gnezdo z dverma jajcema lesne sove (*Strix aluco*) in s tem potrdil njeno gnezdenje.

foto: Gregor Bolčina

Dnevnik mladega ornitologa

foto: Slavko Polak

PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN AKCIJ DOPPS, JANUAR– APRIL 2020

Za dodatne informacije o dogodkih lahko pokličete v pisarno društva na telefon **01/426 58 75** ali vodjo izleta oziroma delavnice. Morebitne spremembe bodo objavljene na spletni strani društva **www.ptice.si** in na FB-strani **www.facebook.com/pticeDOPPS** najkasneje na dan dogodka.

- predavanje
- izlet
- akcije / delavnice / stojnice / popisi
- lokacija
- ura
- informacije

JANUAR

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
		1	2	3	4	
6	7	8	9	10	11	
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	
27	28	29	30	31		

FEBRUAR

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
					1	
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	

MAREC

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

APRIL

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
		1	2	3	4	
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

PREDAVANJA

NED

12

JAN

NEZAKONIT LOV PTIC V SLOVENIJI

Tjaša Zagoršek

MARIBOR, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Koroška cesta 160

ob 18.00

Obseg nezakonitega lova na ptice v Sloveniji se je do nedavnega zdel precej majhen. Pa je res tako? Na predavanju bo Tjaša Zagoršek predstavila problematiko nezakonitega lova v Sloveniji in trud prostovoljcev za preprečevanje le-tega.

TOR

14

JAN

GALAPAGOS - TISOČ OBRAZOV NARAVE

Sabina Francek Ivovič in **dr. Vladimir Ivovič**

KOPER, Center za obiskovalce Naravnega rezervata Škocjanski zatok, Sermin 50

ob 18.00

Sredi Tihega oceana, na Ekvatorju, leži arhipelag Galapagos. Vulkanske otoke, kjer je narava ubrala svojo pot, obiskovalec ob prvem srečanju spoznava s spoštovanjem. Življenje tako ljudi kot živali na Galapagosu teče drugače, kot smo navajeni. O otokih, polnih zgodovine, in ritmu, ki ga živi danes, boste izvedeli na zanimivem potopisnem predavanju.

ČET

16

JAN

KAKO JE NASTAL ATLAS PTIC SLOVENIJE

Katarina Denac

MURSKA SOBOTA, Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, Zvezna ulica 10 (predavalnica v pritličju)

ob 17.30

Ob svoji 40. letnici je DOPPS letos izdal 604 strani obsežno monografijo, ki je izjemnega pomena za slovensko ornitologijo. Terenski del priprave knjige je trajal 15 let, vključeval pa je 632 popisovalcev. Predavateljica bo predstavila nastanek in uporabo atlasa ter njegove posebnosti. Razkrila bo zanimivosti, kot so: katere gnezdilke so bile v Sloveniji pred kratkim odkrite na novo, zakaj v atlasu najdemo beloglavega jastreba in zakaj ima velika uharica drugačno merilo na zemljevidu razširjenosti kot druge vrste. Po predavanju bo mogoče kupiti tudi atlas po znižani ceni.

ČET

16

JAN

VARSTVO NAVADNE ČIGRE OB REKI DRAVI

Tilen Basle

ORMOŽ, Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož, Žigrova ulica 6b

ob 17.00

Navadna čigra je ob reki Dravi konec 70. let prejšnjega stoletja skorajda izumrla. Takrat je populacijo rešila skupina zagnanih prostovoljcev DOPPS, ki je pričela z upravljanjem otoka na Ptujskem jezeru. Akcija poteka še danes. Na predavanju pa boste izvedeli, kaj smo se ob tem naučili in kako navadne čigre varujemo danes. Predavanje bo potekalo v okviru projekta Interreg Čigra.

SRE

5

FEB

KAKO JE NASTAL ATLAS PTIC SLOVENIJE

Luka Božič

MARIBOR, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Koroška cesta 160

ob 18.00

Ob svoji 40. letnici je DOPPS letos izdal 604 strani obsežno monografijo, ki je izjemnega pomena za slovensko ornitologijo. Terenski del priprave knjige je trajal 15 let, vključeval pa je 632 popisovalcev. Predavatelj bo predstavil nastanek in uporabo atlasa ter njegove posebnosti. Razkril bo zanimivosti, kot so: katere gnezdilke so bile v Sloveniji pred kratkim odkrite na novo, zakaj v atlasu najdemo beloglavega jastreba in zakaj ima velika uharica drugačno merilo na zemljevidu razširjenosti kot druge vrste. Po predavanju bo mogoče kupiti tudi atlas po znižani ceni.

BELOGLAVI JASTREB
(*Gyps fulvus*)
foto: iStock

TOR
11
FEB

BIODIVERZITETA - PREVEČ RESNO, DA BI SE HECALI

Davorin Tome

KOPER, Center za obiskovalce Naravnega rezervata Škocjanski zatok, Sermin 50

ob 18.00

Razumete logiko človeka - dominantne vrste na Zemlji? Prepričani smo, da brez avtomobila, mobilnega telefona, računalnika ipd. ne bi preživeli, čeprav so to le "igračke", ki nam lajšajo življenje. Dnevno jim namenimo ogromno časa. Živi naravi oz. biotski raznovrstnosti, kakor jo danes tudi imenujemo, ki je za nas res življenjskega pomena in vztrajno izginja pred našimi očmi, pa posvečamo le ščepec pozornosti.

SRE
4
MAR

NARAVNI REZERVAT ORMOŠKE LAGUNE SE PREDSTAVI

Dominik Bombek

MARIBOR, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Koroška cesta 160

ob 18.00

V septembru 2017 smo uradno odprli Naravni rezervat Ormoške lagune. Kaj smo s tem pridobili, kaj se je od takrat spremenilo in kaj načrtujemo v prihodnje, nam bo povedal mag. Dominik Bombek iz Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

VODNI BIVOL
foto: iStock

ČET
20
FEB

NETOPIRJI - NAŠI SOSEDI V KRAJINSKEM PARKU GORIČKO IN V POMURJU

Monika Podgorelec in Gregor Domanjko

MURSKA SOBOTA, Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, Zvezna ulica 10 (predavalnica v pritličju)

ob 17.30

Čeprav so netopirji pogosto sosahtovalci v naših prebivališčih, so zaradi skrivnostnega nočnega življenja med ljudmi še vedno slabo poznani. Ste vedeli, da v Sloveniji ponoči na nebu lahko zaznamo kar 30 vrst netopirjev, blizu dve tretjini vseh tudi v Pomurju? In da se nekatere vrste raje "družijo" v stavbah z nami, ljudmi, druge vrste pa živijo izključno v gozdu? In da smo v Krajinskem parku Goričko dobili tudi prvo stalno razstavo Preživeti z netopirji za promocijo netopirjev? Lepo vabljeni na predavanje, kjer bomo spoznali življenje teh ogroženih in zavarovanih živali, s poudarkom na vrstah, ki so bile zabeležene v Krajinskem parku Goričko in v Pomurju.

SRE
12
FEB

KAKO JE NASTAL ATLAS PTIC SLOVENIJE

Tomaž Mihelič

LJUBLJANA, Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Tržaška 2

ob 18.00

Ob svoji 40. letnici je DOPPS letos izdal 604 strani obsežno monografijo, ki je izjemnega pomena za slovensko ornitologijo. Terenski del priprave knjige je trajal 15 let, vključeval pa je 632 popisovalcev. Predavatelj bo predstavil nastanek in uporabo atlasa ter njegove posebnosti. Razkril bo zanimivosti, kot so: katere gnezditke so bile v Sloveniji pred kratkim odkrite na novo, zakaj v atlasu najdemo beloglavega jastreba in zakaj ima velika uharica drugačno merilo na zemljevidu razširjenosti kot druge vrste. Po predavanju bo mogoče kupiti tudi atlas po znižani ceni.

SOB
7
MAR

GREGORJEVO ALI PTIČKI SE ŽENIJO

Nataša Bavec
(informacije na 040 294 845)

MURSKA SOBOTA, BELTINCI: pri trgovini Mercator, **LJUTOMER**: Trgovina Tuš

od 9.00 do 12.00

Ob gregorjevem Pomurska sekcija društva ob paviljonu Expano v Murski Soboti in v mestnih parkih v Beltincih ter Ljutomeru organizira akcijo spoznavanja ptic ali »Ptički se ženijo«. Med 9. in 12. uro bodo na omenjenih lokacijah postavljene stojnice, kjer bodo člani društva obiskovalce seznanjali s pestrostjo ptic pri nas, podali informacije o izdelavi primernih gnezditnic, delili revijo Svet ptic, plakate s pticami ter zloženke. Vsako polno uro bo voden izlet v okolici stojnice, kjer bodo obiskovalci s pomočjo ljubiteljskih ornitologov spoznavali ptice pri nas.

Prosimo vas, da termine še enkrat preverite v Napovedniku na naši spletni strani www.ptice.si, kjer so podrobneje navedene tudi vsebine predavanj, izletov in akcij.

PON
16
MAR

KAKO JE NASTAL ATLAS PTIC SLOVENIJE

Urša Koce

CELJE, Osrednja knjižnica
Celje, Muzejski trg 1 a

ob 17.30

Ob svoji 40. letnici je DOPPS letos izdal 604 strani obsežno monografijo, ki je izjemnega pomena za slovensko ornitologijo. Terenski del priprave knjige je trajal 15 let, vključeval pa je 632 popisovalcev. Predavateljica bo predstavila nastanek in uporabo atlasa ter njegove posebnosti. Razkrila bo zanimivosti, kot so: katere gnezdilke so bile v Sloveniji pred kratkim odkrite na novo, zakaj v atlasu najdemo beloglavega jastreba in zakaj ima velika uharica drugačno merilo na zemljevidu razširjenosti kot druge vrste. Po predavanju bo mogoče kupiti tudi atlas po znižani ceni.

TOR
17
MAR

KAKO JE NASTAL ATLAS PTIC SLOVENIJE?

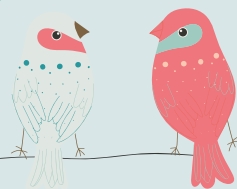
Primož Kmecl

KOPER, Center za obiskovalce
Naravnega rezervata Škocjanski
zatok, Sermin 50

ob 18.00

Ob svoji 40. letnici je DOPPS letos izdal 604 strani obsežno monografijo, ki je izjemnega pomena za slovensko ornitologijo. Terenski del priprave knjige je trajal 15 let, vključeval pa je 632 popisovalcev. Predavatelj bo predstavil nastanek in uporabo atlasa ter njegove posebnosti. Razkril bo zanimivosti, kot so: katere gnezdilke so bile v Sloveniji pred kratkim odkrite na novo, zakaj v atlasu najdemo beloglavega jastreba in zakaj ima velika uharica drugačno merilo na zemljevidu razširjenosti kot druge vrste. Po predavanju bo mogoče kupiti tudi atlas po znižani ceni.

**Vpišite se v
e-skupino
Ljubitelji
ptic**

Če želite prejemati naša obvestila o društvenih dogodkih ali prispevati svoje izkušnje oziroma mnenja, povezana s pticami in naravo, če želite prebrati, kakšne dogodivščine so izkusili drugi člani društva, si ogledati njihove fotografije ipd., potem vas vabimo, da se vpišete na skupino Ljubitelji ptic, in sicer na ljubitelji-ptic-subscribe@yahoogroups.com.

IZLETI

NED
5
JAN

OPAZOVANJE PTIC V MESTNEM PARKU TIVOLI

Dare Fekonja
(dodatne informacije in prijave
na 041 513 440)

LJUBLJANA, zbor na
parkirnem prostoru pred
kopališčem v Tivoliju

od 9.00 do 11.00

Ptičje čebljanje nas že spremlja na vsakem koraku, mi pa bomo na tokratnem sprehodu po mestnem parku opazovali in spoznavali ptice, ki so tu ostale čez zimo in prve pričenjajo z označevanjem svojih območij. Ker teh vrst ni veliko, se bomo lažje naučili prepoznavati njihovo petje in oglašanje. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike. Sprehod organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS.

PLAVČEK
(*Cyanistes caeruleus*)
ilustracija: Jan Hošek

NED
26
JAN

SPOZNAJMO PTICE V PARKU

Tilen Basle (informacije in
prijave na 051 636 224 ali tilen.
basle@dopps.si)

MARIBOR,
Mestni park Maribor
(zbor pred Akvarij-terarijem)

od 8.30 do 10.00

Na vodenem izletu bomo spoznali ptice, ki prebivajo v urbanem okolju in jih lahko srečamo tudi v bližini naših domov. Izlet je posebej primeren za začetnike in tiste, ki bi radi obnovili znanje pred akcijo Ptice okoli nas.

NED
2
FEB

TRADICIONALNI IZLET NA MARIBORSKI OTOK

Matjaž Premzl (informacije
in prijave na 041 835 612 ali
matjaz.premzl@dopps.si)

MARIBOR, zbor pred gostilno v
Koblarjevem zalivu

od 8.30 do 10.00

Na tradicionalnem izletu na Mariborski otok bomo opazovali ptice, ki so pri nas na prezimovanju. Na izletu lahko vidimo vse pogostejše obiskovalce z daljnega severa, ki preživijo zimo na reki Dravi. Pogledali si bomo tudi zanimivosti otoka in tam živeče gozdne ptice. Izlet je primeren za začetnike in družine z otroki.

KODEKS slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- ▶ pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- ▶ pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ▶ ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- ▶ bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- ▶ vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- ▶ sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

NED

2

FEB

OPAZOVANJE PTIC V MESTNEM PARKU TIVOLI

Dare Fekonja

(dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA, zbor na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju

od 9.00 do 11.00

Ptičje čebljanje nas že spremlja na vsakem koraku, mi pa bomo na tokratnem sprehodu po mestnem parku opazovali in spoznavali ptice, ki so tu ostale čez zimo in prve pričenjajo z označevanjem svojih območij. Ker teh vrst ni veliko, se bomo lažje naučili prepoznavati njihovo petje in oglašanje. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike. Sprehod organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS.

SOB

15

FEB

ZBILJSKO IN TRBOJSKO JEZERO

Blaž Blažič

(obvezna prijava po elektronski pošti na blaz.blazic@dopps.si do četrta, 13. 2.)

ZBILJE, na parkirišču za Zbiljsko jezero

od 9.00 do 12.00

Zbiljsko in Trbojsko jezero sta akumulacijski jezera na reki Savi in kot taki zelo pomembni prezimovališči za vodne ptice v osrednji Sloveniji. Na izletu bomo opazovali in spoznavali različne vrste rac, ponirkov, galebv in drugih vodnih ptic. Včasih je med njimi možno opazovati tudi kakšno redkejšo zimsko gostjo, denimo belolisko ali zimsko raco. Izlet je primeren tudi za mlade in začetnike.

SOB

28

MAR

ŠOBEC

Blaž Blažič

(obvezna prijava po elektronski pošti na blaz.blazic@dopps.si do četrta, 26. 3.)

ŠOBEC, na parkirišču pred kampom Šobec

od 9.00 do 12.00

Obiskali bomo zanimivo območje ob Savi Dolinki, kjer se prepletajo različni življenjski prostori. Na Šobčevem bajerju se zadržujejo določene večje vrste vodnih ptic, medtem ko bomo na reki Savi lahko opazovali povodnega kosa, sivo pastirico, z nekaj sreče pa tudi vodomca. Ornitološko zanimiv je tudi borov gozd, kjer se bomo srečali z različnimi predstavniki žoln, drozgov, sinic, ščinkavcev in drugih vrst ptic pevk. Izlet je primeren tudi za mlade in začetnike.

ŠČINKAVEC

(*Fringilla coelebs*)

ilustracija: Jan Hošek

NED

16

FEB

ORNITOLOŠKI SPREHOD PO ARBORETUMU VOLČJI POTOK

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 14. 2. do 12. ure)

ARBORETUM VOLČJI POTOK (zbirno mesto je pri vhodu v park)

od 8.30 do 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero izmed njih. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem priložite še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

NED

15

MAR

ORNITOLOŠKI SPREHOD PO ARBORETUMU VOLČJI POTOK

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 14. 2. do 12. ure)

ARBORETUM VOLČJI POTOK (zbirno mesto je pri vhodu v park)

od 8.30 do 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero izmed njih. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem priložite še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

NED

1

MAR

OPAZOVANJE PTIC V MESTNEM PARKU TIVOLI

Dare Fekonja

(dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA, zbor na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju

od 9.00 do 11.00

Na gregorjevo naj bi se ptički ženili, mi pa bomo ljudski praznik malo prehiteli in se sprehodili skozi park že malo prej. Na izletu boste lahko izvedeli, kdaj se ptički zares ženijo, ter opazovali ptice, ki se že skrbno pripravljajo na to, da bodo v parku vzgojile svoj zarod. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike. Sprehod organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS.

NED

5

APR

OPAZOVANJE PTIC V MESTNEM PARKU TIVOLI

Dare Fekonja

(dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA, zbor na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju

od 9.00 do 11.00

Če bi se radi naučili česa novega o pticah, ki jih lahko v naši bližini opazimo vsak dan, se nam pridružite na nedeljskem izletu v ljubljanskem parku Tivoli. Aprila si bomo na sprehodu po parku še lahko ogledali nekatere vrste ptic, ki se zadržujejo v grmovju ali visoko v drevesih, prisluhnili pa bomo tudi njihovem petju. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

LIŠČEK
(*Carduelis carduelis*)
ilustracija: Jan Hošek

SOB
11
APR

PREPOZNAVANJE PTIČJEGA PETJA: PRAKTIČNI DEL

Tilen Basle

MARIBOR, zbor na parkirišču pred Mariborskim otokom

od 9.00 do 11.00

Na izletu bomo preverili pridobljeno teoretično znanje o prepoznavanju ptičjega oglašanja in petja. Poskušali bomo prepoznati različne tipe oglašanja in se preizkusili v prepoznavanju vrst.

NED
19
APR

ORNITOLOŠKI SPREHOD PO ARBORETUMU VOLČJI POTOK

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 17. 4. do 12. ure)

ARBORETUM VOLČJI POTOK (zbirno mesto je pri vhodu v park)

od 8.30 do 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero izmed njih. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem pripišite še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

NED
19
APR

ALI NA GORIČKEM ŠE POJEJO HRIBSKI ŠKRJANCJI?

Gregor Domanjko (informacije in prijave na 031 340 399 ali gregor.domanjko@goricko.info)

FOKOVCI, zbirališče pri OŠ Fokovci (Fokovci 32)

od 9.00 do 12.00

V osrčju Krajinskega parka Goričko se bomo prepričali, ali po slemenih mozaične kulturne krajine še pojejo hribski škrjanci. Nekdaj pogosta gnezdilka danes sodi med najbolj ogrožene ptice na Goričkem. Udeleženci izleta, ki poteka v okviru projekta Gorička krajina, bodo spoznali še druge značilne vrste ptic v mejicah, na suhih ekstenzivnih travnikih in v travniških visokodebelnih sadovnjakih, ki jih lahko opazujemo ali poslušamo aprila, kot so smrdokavra, pivka, zelena žolna, prosnik, rumeni strnad, rjava penica, mlinarček idr.

AKCIJE / DELAVNICE / STOJNICE

VODOMEC
(*Alcedo atthis*)
ilustracija: Jan Hošek

SOB
21
MAR

PRIPRAVA GNEZDITVENIH STEN ZA BREGULJKO IN VODOMCA

Tilen Basle (obvezne prijave na tilen.basle@dopps.si ali na telefon 051 636 224)

HAJDOŠE, zbor na bencinskem servisu Petrol v Hajdošah (Hajdoše 43D, 2288 Hajdina)

od 9.00 do 14.00

S prostovoljno delovno akcijo bomo pripravili peščene stene in s tem omogočili gnezdenje breguljkam in vodomcu. V primeru slabega vremena bomo akcijo prestavili na nov termin. Zaradi lažje organizacije vas prosimo, da se na akcijo prijavite.

PET
20
MAR

15. SLIKARSKI EX-TEMPORE

KOPER, Center za obiskovalce Naravnega rezervata Škocjanski zatok, Sermin 50

od 9. do 13. ure

Ob Svetovnem dnevu voda bo v NR Škocjanski zatok potekal tradicionalni slikarski Ex-tempore z naslovom »Naša naravna dediščina«.

SRE
8
APR

TEČAJ PREPOZNAVANJA PTIČJEGA PETJA: TEORETIČNI DEL

Tilen Basle

MARIBOR, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Koroška cesta 160

ob 18.00

Ptice velikokrat prej slišimo kot vidimo, zato je prepoznavanje posameznih vrst na podlagi njihovega oglašanja oziroma petja zelo koristna veščina. Na tečaju bomo spoznali različne načine oglašanja in prisluhnili posnetkom oglašanja najpogostejših vrst iz naše okolice.

JANUARSKO ŠTETJE VODNIH PTIC (IWC) 2020

Navodila za štetje vodnih ptic, popisni obrazec, vsa obvestila v zvezi s štetjem ter navodila za prevzem popisnih materialov in oddajo podatkov preko spletne baze bodo dostopni tudi na spletni strani DOPPS www.ptice.si.

Januarsko štetje vodnih ptic (IWC) je najboljše in sistematični in organiziran popis ptic v Sloveniji. Od leta 1997 v okviru štetja sako leto skupaj preštujemo vodne ptice na vseh večjih rekah, celotni slovenski obali in večini pomembnejših stoječih vodnih teles v državi. Osnovni cilj štetja vodnih ptic je spremljanje zimskih populacij vodnih ptic in zbiranje informacij, ki prispevajo k ohranjanju njihovih populacij in mokrišč. Izvedba štetja v tako velikem obsegu ne bi bila mogoča brez velikega vloženega truda množice predanih popisovalcev. Vaš prispevek je zelo dragocen, saj prav vsak sodelujoči prispeva kamenček v mozaik čez tisoč kilometrov dolge mreže rečnih odsekov in drugih voda, ki jih pregledamo vsako leto.

Veselim se ponovnega sodelovanja z vami v letu 2020, obenem pa se vsem že vnaprej zahvaljujem za opravljeno delo!

Luka Božič, nacionalni koordinator IWC

Štetje vodnih ptic bo leta 2020 v **soboto, 11., in nedeljo, 12. januarja**. Vodne ptice bomo tako kot vsako leto šteli na osmih števnih območjih, na vseh najpomembnejših vodnih telesih po Sloveniji. Vsako števno območje ali njegov del ima svojega lokalnega koordinatorja, ki vas bo razporedil na odsek, kjer boste šteli, ter skrbel za skladno opravljanje popisa.

VODNE PTICE ŠTEJEMO V SOBOTO, 11., IN NEDELJO, 12. JANUARJA 2020

SPLETNA BAZA JANUARSKEGA ŠTETJA VODNIH PTIC (IWC)

Zaradi velike količine zbranih informacij, so shranjevanje, upravljanje in obdelava podatkov štetja zamuden in logistično zahteven projekt. Pred nekaj leti smo vzpostavili bazo, ki omogoča spletni vnos opazovanj in njihovo sprotno preverjanje s strani administratorja. Funkcionalnost baze in obrazec za spletni vnos vseskozi vnos izboljšujemo, tudi s pomočjo povratnih informacij uporabnikov. Spletni vnos podatkov v trenutni različici je enostaven, zmanjšuje možnost napak in omogoča pregleden dostop do rezultatov štetja vsem popisovalcem. Možnost spletnega vnosa podatkov uporablja večina vseh sodelujočih, si pa želimo, da bi se ta delež v bodoče še povečal. Z neposrednim vnosom se zmanjšajo možnosti napak pri prepisovanju podatkov s popisnih obrazcev v bazo, izognemo pa se tudi okolju neprijazni porabi velikih količin papirja. **Vsem, ki ste že pristopili k sistemu elektronskega obveščanja in vnosa podat-**

kov v preteklih letih, bomo podrobnejša navodila, vsa obvestila v zvezi s štetjem in opomnik dogodka poslali izključno preko elektronske pošte.

Nove popisovalce in tiste, ki se za ta korak še niste odločili vabimo, da prevzem popisnih materialov (obrazec, navodila, karte z odseki oz. lokalitetami) in oddajo podatkov (vpis rezultatov vašega štetja in ostalih rubrik z obrazca) za leto 2020, opravite prek spletne baze. V kolikor se boste odločili za to možnost vas prosimo, da nam svojo odločitev sporočite najkasneje do 6. 1. 2020 po e-pošti oziroma z SMS-om nacionalnemu koordinatorju štetja. Sporočilo naj vsebuje vaše ime in priimek ter e-poštni naslov, za katerega želite, da se nahaja v bazi januarskega štetja in ga uporabljamo za komunikacijo z vami.

NASLOVI LOKALNIH KOORDINATORJEV:

o za števno območje Obale:

- Borut Mozetič,
041 643 703, e-pošta:
borut.mozetic@dopps.si

o za števno območje Notranjske in Primorske:

- Peter Krečič,
031 571 076, e-pošta:
peter.krecic@siol.net

o za števno območje zgornje Save:

- Sava od izvira do Naklega:
Blaž Blažič,
070 713 978, e-pošta:
blaz.blazic@dopps.si

- Sava od Naklega do Litije, Sora:
Katarina Denac,
041 316 740, e-pošta:
katarina.denac@dopps.si

- Ljubljana:
Vojko Havliček,
041 651 917, e-pošta:
vojko.havlicek@gmail.com

o za števno območje spodnje Save:

- Krka: Andrej Hudoklin,
041 893 740, e-pošta:
andrej.hudoklin@zrsvn.si

- Sava od Zidanega Mosta navzdol: Gregor Bernard,
041 830 463, e-pošta:
gregor.bernard@siol.net

- Sotla: Dušan Klenovšek,
041 593 929, e-pošta:
dusan.klenovsek@kp.gov.si

o za števno območje Kolpe:

- Urša Koče,
031 263 849, e-pošta:
ursa.koce@dopps.si

o za števno območje Savinje:

- Luka Božič,
031 307 993, e-pošta:
luka.bozic@dopps.si

o za števno območje Drave:

- Luka Božič,
031 307 993, e-pošta:
luka.bozic@dopps.si

o za števno območje Mure:

- Željko Šalamun,
041 712 396, e-pošta:
zeljko.salamun@dopps.si

o Nacionalni koordinator IWC:

- Luka Božič, 031 307 993,
e-pošta:
luka.bozic@dopps.si

PTICE OKOLI NAS

V NASELJIH

// Tilen Basle

V LETU 2019

Kaj ste opazovali med akcijo Ptice okoli nas v letu 2019? Po zaslugi 1360 opazovalcev sedaj vemo, katere ptice so bile najštevilnejše in kaj se z njimi dogaja v zadnjih enajstih letih. Poglejmo rezultate!

IN ZMAGOVALCI SO? URBANI GENERALISTI!

Skupaj smo v okviru akcije Ptice okoli nas v letu 2019 opazovali 17.132 ptic, ki so pripadale 71 vrstam.

Prav nič presenetljivega, da je tudi letos na prvem mestu domači vrabec (*Passer domesticus*), ki z naskokom prevladuje že zadnjih 10 let. Sledijo mu domači golob (*Columba livia domestica*), siva vrana (*Corvus cornix*) in poljski vrabec (*Passer montanus*).

POLJSKI VRABEC
(*Passer montanus*)

ilustracija: Jan Hošek

DOMAČI VRABEC
(*Passer domesticus*)

ilustracija: Jan Hošek

DOMAČI GOLOB
(*Columba livia domestica*)

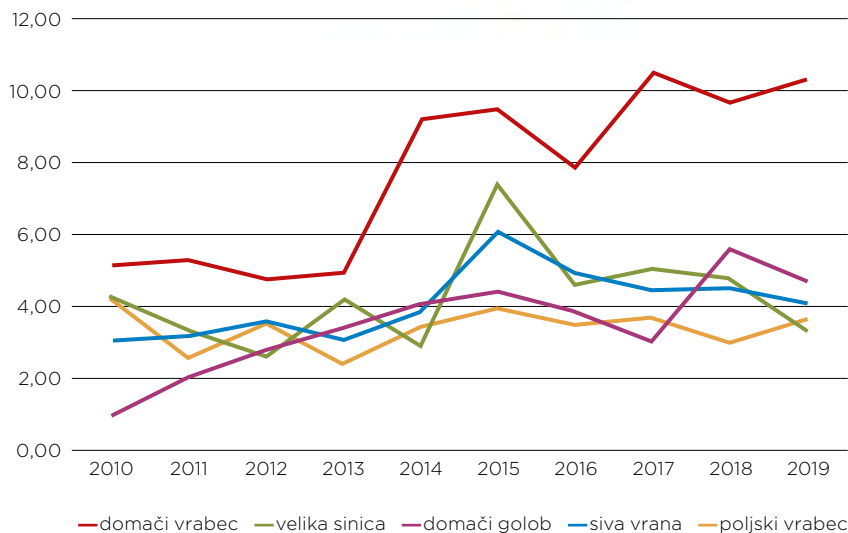
ilustracija: Mike Langman / RSPB

Slednje vrste po številčnosti sestavljajo skoraj polovico (49 %) vseh opazovanih ptic. Vendar zakaj so tako številne ravno te vrste?

Vse štiri vrste ptic imajo nekaj skupnih lastnosti; raznoliko prehrano, socialno vedenje, gnezdenje na umetnih strukturah in zaupanje ljudem. Z eno besedo jim strokovno rečemo generalisti, tisti, ki se znajo hitro prilagoditi novim razmeram v okolju. Zato ni nič nenavadnega, da so ravno te vrste najštevilnejše v naših mestih in naseljih.

GRAF ŠTEVILČNOSTI:

Najštevilčnejše vrste ptic, preštete v akciji Ptice okoli nas po desetih letih akcije

SIVA VRANA
(*Corvus cornix*)

ilustracija: Jan Hošek

foto: Eva Horvat

GENERALIST NI NADLOGA, JE NAŠ POMOČNIK

Vrabci, golobi in vrane so žal prevečkrat obravnavani kot mestna nadloga in tukaj jim zagotovo delamo krivico. Najprej se moramo vprašati, zakaj so sploh tu. Po večini zaradi ugodnejše mikroklimе in ustreznih umetnih gnezdišč, v največji meri pa zaradi obilice hrane, ki jo ljudje puščamo za seboj (beri smeti). Če pogledamo z drugega zornega kota, vidimo, da nam te ptice v bistvu pomagajo in za nami čistijo umazanijo! Zato ne preganjajmo ptic in raje poskrbimo, da hrana ne bo odpadek.

POVSOD PINOŽE

Če sem povsem odkrit, sem vas v gornjih odstavkih malce pretental. Daleč najštevilnejša (vendar ne najpogostejša) vrsta, opažena v okviru akcije Ptice okoli nas, je bila pinoža (*Fringilla montifringilla*). Najverjetneje ste zasledili, da smo preteklo zimo v Zasavju gostili približno petmilijonsko jato teh severnih gostov. Slednje se je seveda zrcalilo na podatkih, ki ste nam jih sporočili. Nemalo zapisov se je glasilo: »Več tisoč pinož leta mimo hiše več kot pol ure« ali »Pinož, da je vse črno«. Povsem razumljivo je, da je takšno množico ptic nemogoče prešteti, zato natančnega podatka o številu opazovanih pinož v okviru akcije nimamo.

PINOŽA (*Fringilla montifringilla*)
ilustracija: Mike Langman / RSPB

Akcija Ptice okoli nas bo v letu 2020 potekala od **ponedeljka, 27. januarja, do nedelje, 2. februarja**. V tem tednu si morate enkrat vzeti pol ure časa in opazovati ptice na poljubni lokaciji. To je lahko doma, na ptičji krmilnici, na krajšem sprehodu po parku ali po vasi. Zabeležite samo največje število ptic iste vrste, ki jih vidite hkrati (tako preprečite večkratno štetje istih ptic). Svoja opazovanja nam nato sporočite do konca februarja prek e-obrazca, ki ga najdete na spletni strani ptice.si, kjer najdete tudi vse dodatne informacije in gradiva (letak, plakat), ki vam bodo v pomoč pri opazovanju.

Pinože je v naše kraje najverjetneje privabila ogromna količina žira in razmeroma suha zima. Slednje je najverjetneje tudi razlog, da so tudi številne druge vrste ptic krmilnice obiskovale bolj poredkoma.

PTICE PREŠTEVAJO TUDI MLADI

Tudi letos se je akcije udeležilo mnogo mladih, kar je še posebej spodbudno. Izmed 1360 sodelujočih je bilo kar 970 učencev iz 44 vrtcev in osnovnih ter srednjih šol. Najbolj pridno so ptice preštevali na Osnovni šoli Gorišnica (86 učencev), v Vrtcih Vrnsko in Šempeter (v vsakem po 70 učencev) in Biotehniškem centru Naklo (45 učencev). Zahvaljujemo se vsem sodelujočim, predvsem pa vzgojiteljem in profesorjem, ki so mlade spodbudili k opazovanju ptic.

PTICE BODO OKOLI NAS TUDI V LETU 2020

Če ne bo kakšnega kataklizmičnega dogodka, bodo ptice najverjetneje okoli nas tudi v letu 2020. Torej, zakaj jih ne bi preštevali?

SOKOL SELEC (*Falco peregrinus*)

ilustracija: Jan Hošek

Delež 10 najštevilnejših vrst ptic, prešteti v akciji v letu 2018

Avtorji fotografij: Gregor Bernard, Ivan Esenko, Bor Mihelič, Tone Trebar, Eva Vukelič

REŠEVANJE DIVJE GRVICE

// Matej Gamser

V kampu na Murterju nas je nekajkrat dnevno obiskala neplašna divja grlica (*Streptopelia turtur*), ki je stikala za drobtinami piškotov in kruha. Da prihaja vselej ista, smo sklepali na podlagi dveh znakov; na repu je imela madež, zelene barve in močno je šepala. Kljub bližnjim srečanjem nam nikoli ni uspelo ugotoviti, zakaj grlica šepa. Enkrat pri večerji pa je soglasno padla odločitev, da jo naslednji dan ujamemo in preverimo poškodovano nogo.

Preprosta past s kartonasto škatlo, leseno palčko, nekaj metrov vrvi in natrošenimi drobtinami kruha se je izkazala za učinkovito. Veselje ob ulovu je bilo izredno, a se je hitro sprevrglo v začudenje ob pogledu na njeno zateklo nogo. Kdo bi si mislil, da so razlog za šepanje človeški lasje! Šop las (od rdečelaske, če slučajno koga podrobno zanima) je bil kot laks močno ovit in do kosti zažrt v nogo. Smo kar zašvicali, preden nam je uspelo odvozlati, prerezati in odstraniti vse lase iz rane. Grlico smo nato v upanju, da se rana dobro zaceli, izpustili.

Naslednje dni je grlica ponovno prihajala na obiske. Oteklina je bila vedno manjša, prenehala je šepati. Še vedno pa je imela zeleno packo na repu, po čemer smo vedeli, da gre za »našo« grlico.

DIVJA GRLICA (*Streptopelia turtur*) je imela okrog noge zavite človeške lase.
foto: **Matej Gamser**

PRESELJENO GNEZDO

// Boris Kozinc

Ptice si za gnezditveni prostor izbirajo čim bolj varna mesta, večinoma podobna tistim, kjer so se izvalile same. Morda imajo tudi lastne izkušnje, kje je bilo njihovo gnezdenje uspešno in kje ne. Večkrat pa ne morejo predvideti dogodkov, ki se lahko zgodijo v času gnezdenja, in tako ogrozijo leglo.

Leta 2001 si je par šmarnic (*Phoenicurus ochruros*) zgradil gnezdo v na videz povsem varni notranjosti nedokončane stavbe. Gnezdo je bilo v odkrušenem zidaku votlaku. Toda Grilčevi v Zapužah na Gorenjskem so ta del zgradbe nameravali preoblikovati v dvorano za skvoš. Lastnik se je že dogovoril z zidarji za datum, ko bodo začeli z izdelavo ometa. Le nekaj dni pred pričetkom del pa je opazil gnezdo s šestimi goliči. Ker je predvideval, da bodo v gnezdu še takrat, ko bodo zidarji pričeli z deli, me je poklical na pomoč.

Gnezdo **ŠMARNICE** (*Phoenicurus ochruros*) je bilo v odkrušenem zidaku votlaku.

Na dvokrako lestev je bila pritrjena gnezdilnica in vanjo celotno gnezdo z mladiči, ki so se tudi uspešno speljali.

foto: obe **Boris Kozinc**

Reševalna akcija je bila zelo zanimiva. Na dvokrako lestev sva pritrčila gnezdilnico in vanjo premestila celotno gnezdo z mladiči. Lestev sva prislonila tik ob zid, kjer je bilo gnezdo najprej, a starša sta mladiče kar nekaj časa iskala v starem »stanovanju«, nato pa jih odkrila v novem. Ko je eden od njih začel krmiti mladiče, sem vedel, da je bilo reševanje uspešno. Lastnik je potem postopoma odmikal lestev, dokler ni bila sredi dvorane, kjer ni motila zidarskih del. Mladiči so se dober teden po izdelavi ometa tudi uspešno speljali.

Primer je poučen za vse, ki bi »moteče« gnezdo s ptičjo družino, namesto da ga uničijo, morali nujno preseliti. Na akcijo pa je najbolje počakati, da se mladiči izvalijo, sicer lahko valeča ptica gnezdo trajno zapusti.

Včlani se

v Društvo za opazovanje in
proučevanje ptic Slovenije
(DOPPS)

foto: Dare Fekonja

Skupaj za ptice in ljudi!

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal aktiven član regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo Svet ptic (4x letno) in po želji strokovno ornitološko revijo Acrocephalus.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2, 1000 Ljubljana, T 01 426 58 75
dopps@dopps.si
www.ptice.si

NASTAJANJE NOVE SEKCIJE DOPPS

// Muhamed Delić

foto: Aleksander Kozina

V Kočevju je 18. oktobra 2019 potekalo prvo srečanje članov Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS) s kočevskega območja. Udeležilo se ga je 13 članov od Osilnice do Velikih Lašč. Namen srečanja je bil povezovanje in spoznavanje članov med seboj zaradi lažjega in bolj organiziranega nadaljnega delovanja na lokalnem območju.

Povabilu sta se odzvala tudi direktor DOPPS, dr. Damijan Denac, in predsednik dolenske sekcije iz Novega mesta, Gregor Bernard. V uvodu težko pričakovanega srečanja na Kočevskem sta skozi projekcijo preteklih dogodkov predstavila delovanje oziroma dosežke društva oziroma dolenske sekcije. Posebej so bili poudarjeni doseženi rezultati, ki so odsev uspešnega delovanja tako zaposlenih na društvu kot tudi članov in številnih prostovoljcev, na kar smo izredno ponosni. S svojim vztrajnim delom je DOPPS postal uveljavljena nevladna naravovarstvena organizacija. Ob velikem navdušenju navzočih članov je bilo med razpravo podanih veliko predlogov za delo in nadaljnjo organizacijo, zaradi česar sta gosta nesebično ponudila pomoč vodstva društva in sodelovanje članov Dolenske sekcije pri nadaljnjih projektih v naši regiji.

Želja članov po večji povezanosti in aktivnosti v lokalnem kraju se je s tem srečanjem tudi uresničila. Predstavljenih je bilo veliko novih pobud za izvedbo prepotrebnih ukrepov na področju varstva in ohranjanja življenjskih okolij ptic, predvsem v okolici Kočevskega jezera. Večja aktivnost članov bo brez dvoma prispevala tudi k boljši skrbi lokalnega prebivalstva za okolje in varstvo ptic. Nadaljnje aktivnosti si želimo usmeriti v izobraževanje in vzgojo, predvsem otrok v vrtcih, šolah, centru za šolske in obšolske dejavnosti ipd. V ta namen je bila podana pobuda za pripravo oz. oživitvev ornitološko-naravoslovne učne poti okoli jezera, ki je nekoč tukaj že obstajala. Tako bi se DOPPS tudi vidneje umestil v kočevski lokalni prostor.

Določene aktivnosti in pobude društva smo predstavili tudi kočevskemu županu, dr. Vladimirju Prebiliču, ki sta ga pred kratkim obiskala dr. Damijan Denac in član DOPPS iz Kočevja, Muhamed Delić. Župan je pokazal veliko razumevanja in izrazil potrebno podporo ter željo po skupnem delovanju na področju varstva ptic, narave in ozaveščanja javnosti.

Sklep članov je bil, da pripravijo načrt nadaljnjih aktivnosti v tem in prihajajočem letu. Ob prijetnem druženju so se dogovorili, da se ponovno sestanejo v mesecu novembru. Morda bomo v prihodnje celo pričali nastanku nove »kočevske sekcije« DOPPS.

Delavnica o varstvu beloglavih jastrebov v Alpsko-jadranski regiji

// besedilo: Urša Koce, foto: Davorin Tome, Milan Cerar (beloglavi jastreb)

Konec novembra je v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok potekala delavnica o beloglavem jastrebu (*Gyps fulvus*) v Alpsko-jadranski regiji. Delavnice, ki jo je v okviru projekta Interreg Slovenija-Italija NAT2CARE organiziral Nacionalni inštitut za biologijo (NIB), smo se udeležili predstavniki različnih organizacij, ki se ukvarjamo s preučevanjem, varstvom in/ali upravljanjem populacije beloglavih jastrebov na območju Avstrije, Italije, Hrvaške in Slovenije. V prvem delu srečanja smo predstavili vsak svoje področje dela, ki zajema zelo različne aktivnosti, od spremljanja gnezdečih kolonij v severovzhodni Italiji in Kvarnerju, spremljanja selitve osebkov z opazovanjem in GPS-sledenjem, do upravljanja krmišč in rehabilitacije poškodovanih ali kako drugače obnemoglih osebkov. Drugi del delavnice smo posvetili razpravi o upravljanju obstoječih in umeščanju novih krmišč na območju Alpsko-jadranske regije, v okviru katere smo izmenjali dragoceno znanje in izkušnje. Razprava je potekala v dveh skupinah, ena se je ukvarjala z biološkimi in ekološkimi, druga pa s sociološkimi in logističnimi vidiki upravljanja krmišč. Zaključki razprave bodo pomembno gradivo pri pripravi bodoče strategije upravljanja z mrežo krmišč v tej regiji. Poleg predstavnikov našega društva so se delavnice udeležili tudi Javna ustanova Priroda (HR), Udruga Biom (HR), ZOO Zagreb (HR), Birds of Prey Conservation Society (HR), Ingenieurbüro für Biologie (A), Biobauer und Bergwanderführer (A), Riserva naturale regionale Lago di Cornino (IT) in Università degli Studi di Udine (IT).

Dve tretjini dreves že imata soglasje

// besedilo: Katarina Denac

V projektu VIPava (OP20.01929) bomo na Ajdovskem polju zasadili 150 dreves petih različnih vrst (maklen, ostrolistni javor, črna jelša, hrast graden in divja češnja), ki bodo v svoji odrasli dobi rabila kot gnezdišče močno ogroženega črnočelega srakoperja (*Lanius minor*). V letu 2018 smo za zasaditev pridobili soglasje Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano s strinjanjem Sklada kmetijskih zemljišč, da zasaditev opravimo na parcelah v lasti Republike Slovenije. Postavili pa so nam dva pogoja, in sicer zasaditi drevesa tako, da ne bodo motila vzdrževanja melioracijskih jarkov, ter pridobiti soglasja mejašev. V zvezi s prvim pogojem smo sredi novembra opravili terenski ogled z zunanjim izvajalcem Sklada, ki je jarke čistil v letu 2019. Za vsako parcelo posebej smo dorekli, kje bi bila drevesa najmanj moteča. V zvezi z drugim pogojem pa smo z Občino Ajdovščina organizirali sestanek, na katerega so bili vabljeni vsi mejaši. Odzvala se jih je kakšna četrtnina, z nekaterimi smo v naslednjih tednih odšli tudi na teren, da so si lahko bolje predstavljali, kje bi bila drevesa zasajena. Do zdaj smo pridobili soglasja za okoli 100 dreves. Upamo, da nam bo manjkajoča uspelo pridobiti prek zime, tako da bi drevesa zasadili spomladi naslednje leto. Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Valorizacija dediščine v okviru projekta QNeST

// besedilo: Bojana Lipej, foto: arhiv projekta QNeST

Na povabilo strokovnjakov Fakultete za turistične študije – Turistica iz Portoroža in v okviru projekta QNeST (Quality Network on Sustainable Tourism, Kakovostna mreža za trajnostni turizem), smo se konec oktobra 2019 udeležili strokovne ekskurzije v Italijo, v kraj Abano Terme, ki leži ob vzhodni strani Evganjskih gričev. Ekskurzija je bila namenjena ogledu dobrih praks in načina mreženja oz. povezovanja različnih turističnih ponudnikov z namenom dviga standardov kakovosti na področju razvoja trajnostnega turizma v Jadransko-Jonski regiji. Tako vzpostavljena mreža ponudnikov omogoča izmenjavo izkušenj, mnenj in idej, ki lahko izboljšajo turistično ponudbo v kraju delovanja ponudnikov ali pa se prenesejo na širše geografsko območje. Prav tako postavlja temelje za bodoče sodelovanje v okviru novih projektov, dolgoročno pa lahko takšno mreženje pomaga pri sooblikovanju inovativnih turističnih produktov in itinerarjev. Udeležba na ekskurziji se je izkazala kot zelo dobrodošla z novimi informacijami in znanjem, ki bodo koristni predvsem pri oblikovanju novih in kvalitetnih programov za obiskovalce v okviru NR Škocjanski zatok kot tudi pri vzpostavitvi podobne mreže ponudnikov na ožjem obalnem območju. QNeST je dvoletni projekt, financiran iz EU sredstev programa Interreg Adrion, ki se zaključuje z 31. decembrom 2019.

Prostovoljci navadni čigri pripravili dom

// besedilo: Tilen Basle, foto: Damijan Denac, Darinka Mladenovič (navadna čigra)

Na otokih Ptujkega jezera gnezdi največja mešana kolonija rečnega (*Chroicocephalus ridibundus*) in črnoglavega galeba (*Larus melanocephalus*) ter navadne čigre (*Sterna hirundo*) v Sloveniji. Kolonija je danes povsem odvisna od naravovarstvenega upravljanja, zato na društvu vsako leto s pomočjo številnih prostovoljcev uredimo otoke, da ostanejo primerni za gnezdenje številnih ptic.

V letošnjem letu je na otokih Ptujkega jezera gneznilo 965 parov rečnih in 27 parov črnoglavih galebcev ter 117 parov navadnih čigre. Otoke kot gnezdišče uporabljajo tudi druge vrste, saj smo zabeležili tudi gnezdenje mlakarice (*Anas platyrhynchos*), čopaste črnice (*Aythya fuligula*), zelenonoge tukulice (*Gallinula chloropus*), čopastega ponirka (*Podiceps cristatus*), laboda grbca (*Cygnus olor*) in malega deževnika (*Charadrius dubius*). Otoki morajo biti deležni stalnega upravljanja in vzdrževanja, saj se zaradi vlage in muljaste podlage gosto zaraščajo. Pred izgradnjo Ptujkega jezera je za vzdrževanje prodišč skrbela reka sama, saj je z vsakoletnimi poplavi s prodišč odstranila vegetacijo in organski material, na prodišča pa nanesele nov prod. Danes se otoki na jezeru zaradi bolj ali manj konstantnega vodnega stanja in muljaste podlage intenzivno

zaraščajo in bi bili brez vsakoletnega upravljanja neprimerni za gnezdenje ogroženih vrst.

Letos smo s pomočjo 34 prostovoljcev otoke uredili 21. septembra. Z otokov smo odstranili vso zarast in pregledali stanje. Manjša popravila in ureditve bodo potrebne tudi spomladi, preden z gnezdenjem pričnejo galebi in čigre. Med akcijo smo odstranili vegetacijo z vseh štirih otokov, na Novem otoku pa smo na novo položili borovo lubje in razširili že obstoječe polje, kjer smo spomladi uspešno zastri zarast. Debela plast borovega lubja se je izkazala za uspešno pri zatiranju rasti vegetacije, zato bomo s prakso nadaljevali tudi v prihodnje. Podlago za polaganje borovega lubja smo v manjši delovni akciji pripravili že v petek, 20. septembra 2019.

Dogajanje na delovni akciji je dokumentiral tudi Gregor Šubic, ki v sklopu projekta Interreg ČIGRA pripravlja kratek dokumentarni film o čigri ob reki Dravi in Savi v Sloveniji in na Hrvaškem.

Sečnja grmovja in dreves znotraj Naravnega rezervata Iški morost

// besedilo: Blaž Blažič, foto: Željko Šalamun

V okviru kohezijskega projekta PoLJUBA, ki ga sofinancirata Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj in Republika Slovenija, smo po 1. oktobru 2019 na območju Naravnega rezervata Iški morost pričeli s sečnjo grmovja in dreves. Namen posega je odstranitev lesne zarasti in vzpostavitev vlažnih ekstenzivnih travnikov ter posledično povečanje obsega življenjskega prostora kosca (*Crex crex*). Razmere, vzpostavljene po sečnji, bodo hkrati omogočile tudi pojavljanje drugih ogroženih travniških vrst živali ter rastlin.

Nameravani poseg za DOPPS opravlja zunanji izvajalec, ki sečnjo izvaja na zaraščenih površinah na južni polovici rezervata. Skupna površina območja sečnje bo znašala 4,1 ha, aktivnosti v okviru posega pa bodo predvidoma trajale vse do poletja 2021. Novonastale površine travišč bomo kasneje vzdrževali z redno košnjo in spravilom.

Razstava za ljubitelje ptic

// besedilo: Al Vrežec

V letošnjem letu zaznamujemo dve pomembni obletnici, 250 let izida prvega Scopolijevega naravoslovnega letopisa z opisi ptic in 200 let smrti barona Žige Zoisa. Oba velikana razsvetljenske dobe sta se ukvarjala tudi s pticami in veljata za prva ornitologa na Slovenskem. Zato je Prirodoslovni muzej Slovenije njima v čast pripravil razstavo *Razsvetljeno naravoslovje: Scopoli in Zois*, na kateri je tudi precej vsebin, povezanih s pticami, od Scopolijeve zbirke ptic in njegovih opisov vrst do Zoisovih slovenskih imen ptic in njegovih ornitoloških opazovanj s konca 18. stoletja. Razstava bo na ogled vsaj do junija 2020.

Joannes
A. Scopoli
(1723-1788)

Sigismondo
(Žiga) Zois
(1747-1819)

Nameščanje gnezdilnic za kavko

// besedilo: Franc Bračko, foto: Franc Bračko, Tomaž Mihelič (kavka)

V zadnjih nekaj desetletjih se je gnezditvena populacija kavk (*Corvus monedula*) tako v Sloveniji kot drugod po Evropi občutno zmanjšala. Kavkam pri njihovi gnezditveni stiski ponekod v tujini poskušajo pomagati z nameščanjem gnezdilnic na električne daljnovodne stebre visoke napetosti. Porodila se je ideja, da bi podobno naredili tudi pri nas. Tako smo skupaj z Društvom za proučevanje ptic in varstvo narave Rače pripravili sedem gnezdilnic, ki jih je izdelal Miro Vamberger. V okviru DOPPS-a pa smo na ELES, systemskega operaterja prenosnega elektroenergetskega omrežja, naslovili prošnjo za dovoljenje za namestitve gnezdilnic na daljnovodne stebre. Sredi leta je bil med DOPPS-om in ELES-om sklenjen in podpisan ustrezen dogovor. Kmalu zatem, 10. septembra 2019, smo s pomočjo delavca ELES-a gnezdilnice tudi namestili: tri gnezdilnice na steber v Podovi pri Račah in štiri na steber pri mariborski čistilni napravi v Dogošah. Ob tej priložnosti se zahvaljujemo ELES-u za razumevanje in sodelovanje ter upamo, da bodo kavke kmalu sprejele ponujena gnezdišča.

Hribski škrjanec gnezdil na travniku

// besedilo: Katarina Denac, foto: Katarina Denac, Alen Ploj (hribski škrjanec)

Lansko leto so nas hribski škrjanci (*Lullula arborea*) na Goričkem povsem presenetili. Pričakovali smo, da gnezdiijo predvsem na suhih travnikih, vendar se je izkazalo, da so jim bolj všeč njive ozimnega žita in prahe. Te v nekaterih primerih delujejo kot ekološka past, saj se obdobje gnezdenja hribskega škrjanca časovno ujema s kmetijskimi opravili, kot so oranje, branjanje, setev, raztros umetnih gnojil in škropljenje s fitofarmaceutskimi sredstvi, pri čemer so gnezda uničena. Tudi letos smo večino parov zabeležili na njivah ozimnega žita in na prahi, prijetno pa nas je presenetil par v Martinju, ki je še negodne mladiče hranil na suhem travniku v začetni fazi zaraščanja z rdečim borom. Gnezdišča v takšnem življenjskem okolju so na Goričkem izjema in ne pravilo. Avstrijski kolegi iz parka Naturpark Mühlviertel, ki smo jih obiskali letos spomladi, so nam povedali, da so pri njih hribski škrjanci pred desetletji gnezdili na ekstenzivnih suhih travnikih, ki so imeli zaradi naravnih danosti bolj redko in po višini zelo raznoliko rastje, med katerim je bilo veliko golih tal. Ko so površine takšnih travnikov pričele upadati zaradi kmetijstva (preoravanje v njive, gnojenje in pogoste košnje), so se škrjanci preselili na njive, kjer med vrstami zasejane kulture vsaj v začetku gnezditvene sezone najdejo tudi gola tla. S tem pa so se pojavile nove težave (izgube legel zaradi kmetijskih del), ki jih srečujemo tudi na Goričkem.

Popisi hribskega škrjanca so bili opravljeni v okviru projekta Gorička krajina (OP20.06.02.006/1). Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Kaj kažejo popisi ptic na območjih Natura 2000?

// besedilo: Katarina Denac, foto: Bojan Bratož

Tudi v letu 2019 smo z vašo pomočjo preštevali ptice na območjih Natura 2000 – pravzaprav ste prostovoljci po številu pošteno prekosili zaposlene na DOPPS-u, saj vas je bilo v popise vključenih prek 160! Ponovno so se izkazale tudi posamezne sekcije, ki so nekatere popise v celoti prevzele in organizirale same. Vsem iskrena hvala! Brez vas nam ne bi uspelo.

Ne glede na veliko dobre volje in pripravljenosti za terensko delo pa rezultati kažejo še kar klavrno sliko. Večina od 18 vrst, ki smo jih šteli letos, namreč ni v dobrem stanju.

Prav nasprotno – populacije nekaterih so zaskrbljujoče upadle (srednji detel (*Dendrocoptes medius*), na sliki ob Muri in v Krakovskem gozdu, hribski škrljanec (*Lullula arborea*) in veliki skovik (*Otus scops*) na Goričkem,

pisana penica (*Sylvia nisoria*) ob Muri ter kosce (*Crex crex*) v Jovsinh in na Ljubljanskem barju), stanje nekaterih je celo kritično (vrtni strnad (*Emberiza hortulana*) na Krasu, črnočeli srakoper (*Lanius minor*) na Šentjernejskem polju, veliki škurh (*Numenius arquata*) in pisana penica na Ljubljanskem barju ter kosce na Breginjskem Stolu). Razlogi za upade se od vrste do vrste razlikujejo, povsod pa ima svoje prste zraven človek s svojimi grobimi in nepremišljenimi posegi v naravo. Sečnja gozdov, intenzifikacija travnikov, njihova premena v njive, elektroudari, kmetijska opravila na njivah v času gnezditve, odstranjevanje mejic, izginjanje visokodebelnih sadovnjakov, vnos tujerodnih vrst so le nekateri od vzrokov za upade vrst, katerih ugodno ohranitveno stanje je država dolžna zagotoviti tako po evropski kot slovenski zakonodaji. Letos jo je poleg tega nekaterim pticam zagodlo še vreme v maju – kosce na več območjih je poplavilo, zaradi mraza in obilnih padavin so poginili številni mladiči bele štoklje (*Ciconia ciconia*). Človek se ob vedno bolj pogostih naravnih katastrofah vpraša, koliko je tudi za takšne skrb zbujajoče vremenske dogodke »zaslužna« naša vrsta. V okviru različnih projektov se bomo še naprej trudili stanje izboljšati, vendar pa lahko dolgoročne in velikopovršinske rešitve ponudi le država s sistemskim pristopom k varovanju (pa brez fige v žepu). Poročilo si lahko v celoti preberete na spletni povezavi.

Prvo srečanje prostovoljcev projekta Adriatic Flyway 4

// besedilo in foto: Tjaša Zagoršek

V soboto, 9. novembra, je bilo v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok prvo srečanje prostovoljcev v okviru projekta Adriatic Flyway 4 "Proti nezakonitemu ubijanju ptic na Jadranski selitveni poti". Za uspešno odkrivanje in preganjanje nezakonitega lova in ubijanja ptic v Sloveniji je nujno medsebojno sodelovanje, zato je bil cilj našega prvega srečanja medsebojno spoznavanje, druženje in učenje.

Za začetek so si udeleženci dogodka ogledali kratek film Mihe Horvata, mladega in nadvse perspektivnega študenta Medijskih komunikacij, Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru. Film je dostopen na povezavi. Na srečanju pa so svoje bogato znanje in izkušnje delili tudi trije izjemni slovenski ornitologi ter poznavalci varstva ptic. Dr. Dejan Bordjan (Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, BF Univerza v Ljubljani) je udeležencem dogodka predstavil problematiko svinca ter različne poti zastrupljanja prostoživečih ptic. V Evropi namreč vsako leto zaradi zastrupitve s svincom umre vsaj milijon ptic. Svoje bogato ornitološko znanje je z udeleženci dogodka delil tudi Tomaž Mihelič (DOPPS), ki nam je predstavi

l slovenske ujede in sove ter probleme, s katerimi se srečujemo pri varstvu njihovih populacij. Doc. dr. Al Vrezec je udeležence dogodka popeljal v magični svet muzejskih zbirk. V izjemno poučnem in praktičnem predavanju nam je predstavil uporabo ornitoloških zbirk ter možnosti, ki jih dajejo v moderni uporabi muzejskih zbirk. V izjemno čast in veselje nam je bilo v naši sredi gostiti tudi Milana Ružiča, mednarodno priznanega strokovnjaka za zaščito narave in ptic z več kot 70 strokovnimi članki na to temo. Zadnjih 18 let svoje kariere je posvetil boju proti nezakonitemu lovu na ptice v Srbiji in na Balkanu. Rezultati njegove ekipe so izjemni in po njihovem vzoru se zgledujejo mnoge balkanske in evropske države.

Svoje izkušnje in terenska doživetja so z udeleženci dogodka delili že aktivni prostovoljci. Posebno sta udeležence dogodka navdušili dve zanimivi predavanji prostovoljk, ki sta se v letošnjem letu udeležili tabora »V boju proti nezakonitemu lovu« v Srbiji ter na Hrvaškem.

Močvirska sklednica, skrita prebivalka Naravnega rezervata Škocjanski zatok

// besedilo in foto: Kim Ferjančič

Močvirska sklednica (*Emys orbicularis*), ki po imenu sodi v celinski vodni svet z mirnim in počasnim vodnim tokom, je tiha in plašna prebivalka Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Kljub precej skromni raziskanosti in malo objavljenim podatkom za Škocjanski zatok je bila na tem območju potrjena že leta 1995. Kot eno izmed najbolj skritih prebivalk rezervata so jo obiskovalci in upravljavci z nekaj sreče lahko opazili med sončenjem na sladkovodnem delu in ponekod tudi na somornih muljastih ali peščenih poljih. V letošnjem letu pa smo v okviru izlova invazivne tujerodne vrste popisane sklednice (*Trachemys scripta*), ki je eden izmed ukrepov za obvladovanje vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, ujeli v vodne pasti tudi 28 močvirskih sklednic. Skoraj vse osebkke smo ujeli v sladkovodnem delu Jezerce in le štiri v manjših mlakah ter kanalih na Bertoški bonifiki. Razveseljiv podatek vsekakor potrjuje dejstvo, da je to območje, poleg Krajinskega parka Sečoveljske soline z dolino reke Dragonjo, eno izmed pomembnejših življenjskih prostorov za močvirsko sklednico v Slovenski Istri.

Popisana sklednica v NRŠZ

// besedilo in foto: Kim Ferjančič

Na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok smo v letošnjem letu začeli uresničevati ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti. V dvoletnem obdobju 2019-2020 bomo v okviru problematike tujerodnih vrst izvedli številne ukrepe za obvladovanje razširjenosti invazivne tujerodne vrste želve popisane sklednice (*Trachemys scripta*). Omenjeno vrsto so v Škocjanskem zatoku opazili že v 90. letih prejšnjega stoletja. Da se danes ta vrsta pojavlja v velikem številu, vedo povedati tako obiskovalci kot upravljavci zatoka, saj se jo v poletnem času med sončenjem na brežinah trstičja ali blatnih otočjih skoraj vsakodnevno opazi. Poleg najštevilčnejše podvrste rdečevratke (*Trachemys scripta elegans*) se v sladkovodnem delu rezervata pojavlja tudi rumenovratka (*T. s. scripta*) ter najverjetneje tudi križanci obeh podvrst. Poleg tega, da vrsta na območju rezervata uspešno prezimi, se glede na opažene številne mlade osebkke najverjetneje tudi razmnožuje. V letošnjem letu smo od konca meseca junija do novembra z metodo lova z vodno pastjo izločili in trajno odstranili 177 osebkov popisanih sklednic, in sicer 175 rdečevratk in dva samčka rumenovratke. V okviru terenskega dela smo iskali tudi potencialna območja gnezditve popisanih sklednic. Med pregledom najprimernejših sončnih in suhih mest smo našli tri lokacije, za katere bomo v prihodnosti poskušali gnezditve vrste potrditi in ustrezno sanirati. Glede na zbrane podatke o pojavljanju želv v rezervatu je bila do sedaj med tujerodnimi vrstami potrjena samo popisana sklednica. Zaradi neposredne bližine mesta Koper pa v prihodnosti lahko pričakujemo tudi druge tujerodne vrste želv, ki so trenutno na voljo v trgovinah z živalmi.

Izlet članov DOPPS Kočevsko-ribniške regije

// besedilo in foto: Muhamed Delić

Člani DOPPS iz Kočevsko-ribniške regije smo se zadnjo novembrsko soboto odpravili na prvo vodeno opazovanje ptic na območju Kočevskega jezera, ki ga je vodil naš član Aleksander Kozina. Srečanja se je udeležilo 17 ljubiteljev ptic in narave. Kljub nekoliko hladnejšemu vremenu smo bili deležni presenetljivo velikega števila ptic v zimskem času. Po številu so prednjačile vodne ptice. Nad raznolikostjo opazovanih in tudi redkih ptic v naših krajih smo bili presenečeni in seveda izredno navdušeni. Opazovali smo kar 19 vrst ptic. Najštevilčnejše so bile mlakarice (*Anas platyrhynchos*), na veliko presenečenje smo opazovali tudi duplinske kozarke (*Tadorna tadorna*), ki so pri nas zelo redke, sive gosi (*Anser anser*) itd., v manjšem številu pa še konopnice (*Mareca strepera*), dolgorepi raci (*Anas acuta*), siva galeba (*Larus canus*), žvižgavko (*Mareca penelope*) idr.

Ornitološki izlet je uspel, tako da ga bomo ponovili v januarju prihodnje leto, ko bo potekalo zimsko štetje vodnih ptic.

Ptičji gaj za učence Kočevske

// besedilo in foto: Muhamed Delić

Člani DOPPS smo 19. novembra 2019 s pomočjo nekaterih učencev in zaposlenih v šoli namestili pet ptičjih gnezdilnic pred OŠ Ob Rinži v Kočevju. Kraj smo poimenovali Ptičji gaj, kjer bodo učenci lahko opazovali in preučevali gnezdenje ptic. Vzdušje med učenci je bilo odlično, sledila so tudi vprašanja članov novinarskega krožka, na katera je odgovarjal dr. Damijan Denac. Po namestitvi gnezdilnic in postavitvi table ptičjega gaja je sledilo tudi krajše predavanje za učence 7. razreda pri pouku naravoslovja, ki jim je bil predstavljen namen delovanja društva in naših aktivnosti. Predavala sta Aleksander Kozina in doc. dr. Damijan Denac. Zagotovo pa je bil učencem izredno zanimiv slikovni prikaz s predstavitvijo posameznih vrst ptic, ki jih lahko vidijo in opazujejo v svojem domačem okolju. Vse aktivnosti s postavitvijo gnezdilnic in izvedbo predavanj sva vodila učiteljica Laura Javoršek in koordinator društva za Kočevsko regijo, Muhamed Delić.

DOPPS ostaja upravljavec Naravnega rezervata Škocjanski zatok še nadaljnjih deset let

// besedilo: Nataša Šalaja, foto: Alen Ploj

Minister za okolje in prostor Simon Zajc in predsednik Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije Rudolf Tekavčič sta 6. novembra 2019 podpisala aneks št. 2 h Koncesijske pogodbi za upravljanje Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Podlaga za podpis je bil Sklep Vlade Republike Slovenije (z dne 18. 7. 2019), s katerim je ta odločila, da se Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije koncesija po dvajsetih letih uspešnega upravljanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok podaljšala za nadaljnjih deset let.

DOPPS je leta 1999 postal prvi koncesionar za upravljanje zavarovanega območja narave v Sloveniji, in sicer leto prej razglašena Naravnega rezervata Škocjanski zatok. V teh dvajsetih letih smo dosledno in z vestnostjo dobrega gospodarja izpolnjevali vse pogodbene obveznosti. Med glavnimi rezultati našega upravljalvskega dela v sodelovanju z MOP, ZRSVN, ARSO, Mestno občino Koper, drugimi upravljavci in deležniki velja posebej omeniti predvsem obnovo in habitatno ureditev Škocjanskega zatoka, ki je skupaj z načrtovanjem in pripravami potekala v letih 2000–2008, ter zgraditev infrastrukture za obisk naravnega rezervata v letih 2014–2016. Na DOPPS smo bili v preteklih dveh desetletjih upravljanja uspešni tudi pri pridobivanju projektnih, sponzorskih in donatorskih sredstev ter ustvarjanju lastnih prihodkov rezervata, saj smo za urejanje in upravljanje območja dodatno pridobili približno dva milijona evrov. Naša povezanost z lokalnim okoljem je zelo dobra, sodelovanje z Mestno občino Koper, Luko Koper d.d. ter drugimi deležniki, ki so tako iz javnega kot tudi iz poslovnega in akademskega sektorja, pa v izrazito podporo ciljem naravnega rezervata.

Fotografska razstava

»Utrinki 14. Ex-tempora v Škocjanskem zatoku«

// besedilo: Bojana Lipej, foto: arhiv fotografske skupine Morje iz Izole

V prostorih Centra za obiskovalce NR Škocjanski zatok je 4. decembra potekala otvoritev razstave, ki so jo pripravili člani fotografske skupine Andragoškega društva Morje, Univerze za III. življenjsko obdobje iz Izole. Remigio Grižonič, izvrsten fotograf in mentor, člane društva že več let navdušuje za fotografijo, kar se opazi tudi na njihovih izdelkih. Razstavljene fotografije razkrivajo trenutke in doživetja ob likovnem ustvarjanju mladih in starejših udeležencev na 14. slikarskem Ex-temporu, ki je v Škocjanskem zatoku že tradicionalno, in sicer vedno v mesecu marcu ob Svetovnem dnevu voda.

Na fotografski razstavi je sodelovalo 17 fotografov, od katerih je za razstavo vsak prispeval svojo najboljšo fotografijo. Razstava bo na ogled v Centru za obiskovalce NR Škocjanski zatok do 31. januarja 2020 (v času odprtja centra). Po zaključku bodo fotografije predane vsem tistim, ki so fotografom pozirali kot izbrani motiv.

Ureditev vstopnih točk, učne poti in površin NR Škocjanski zatok pod ankaransko cesto

// besedilo: Borut Mozetič

Površine Naravnega rezervata Škocjanski zatok pod ankaransko cesto pomenijo stično območje med rezervatom, Luko Koper in mestom Koper. Območje je tamponski pas, ki naj bi v čim večji meri nevtraliziral negativne vplive prometa, drugih urbanih pritiskov in prisotnosti ljudi na razmere v naravnem rezervatu. Na očem skritem območju pa so se občasno zadrževali brezdomci in odvisniki od prepovedanih drog, pojavljali pa so se tudi primeri vandalizma na infrastrukturi za obiskovalce. Območje učne poti je izpostavljeno tudi vožnji z motornimi vozili in kolesi ter odlaganju kosovnih in drugih odpadkov.

V marcu 2019 smo predstavnike Luke Koper seznanili s perečo problematiko ter podali predlog ureditve območja, ki je obsegal čiščenje vegetacije ter planiranje zemljine, zasaditev brnistre (*Spartium junceum*) ter ureditev vstopnih točk s postavitvijo zapornice na servisnem prehodu za omejitev dostopa s kolesi in motornimi vozili. Na podlagi vloge za dodelitev sredstev, ki smo jo naslovili na Luko Koper d.d., nam je Uprava družbe v aprilu 2019 dodelila donatorska sredstva za ureditev obravnavanega območja v višini 25.000 €.

Z izvedbo del smo začeli septembra, po zaključeni gnezditvi. Območje je bilo v veliki meri preraščeno s tujerodnimi rastlinskimi vrstami. Prevladovala so: verlotov pelin (*Artemisia verlotiorum*), laška repa (*Helianthus tuberosus*), robinija (*Robinia pseudacacia*) in amorfa (*Amorpha fruticosa*). V okviru obvladovanja širjenja invazivnih rastlinskih vrst v naravnem rezervatu smo strojno odstranili zarast za vzpostavitev travniških površin z avtohtono vrstno sestavo.

Z ukrepi za vzpostavitev odprte travnate površine (submediteransko-ilirski travnik na flišu), ki bo obenem omogočala večjo preglednost nad učno potjo in infrastrukturo za obisk, bomo nadaljevali tudi v letu 2020, predvsem z

večkratno košnjo in vnosom semen in rastlin, značilnih za ta tip travnišč. Proces vzpostavitve tovrstnih travnišč iz prej motenih tal, preraščenih z invazivkami, je večleten proces, zato bomo z vnosom semen in rastlin ter košnjo obravnavanega območja nadaljevali tudi v prihodnje.

V marcu 2020 načrtujemo še popravilo opazovalnice in zamenjavo poškodovanih informativnih tabel. Dokončna ureditev območja bo prispevala k zmanjšanju motenj ter poudarila estetsko in izobraževalno vrednost Naravnega rezervata Škocjanski zatok ter vplivala na pozitivno podobo v javnosti. Hkrati bo območje naravnega rezervata bogatejše za novo življenjsko okolje, ki bo zaradi velike rastlinske pestrosti zagotavljalo bivališče mnogim živalskim vrstam, predvsem žuželkam.

STE VEDELI, DA NAM LAHKO PREK SPLETA DEL VAŠE DOHODNINE NAMENITE V NEKAJ MINUTAH?

Do 0,5 odstotkov odmerjene dohodnine, ki jo sicer plačate državi, lahko kot donacijo namenite financiranju splošno-koristnih namenov upravičencev, med katerimi je tudi DOPPS. Pri tem nimate nobenega dodatnega stroška. Če tega še niste storili, imate kot odgovoren državljan z namenitvijo tega finančnega prispevka DOPPS-u priložnost svoj denar in energijo podariti tistim, ki se dejavno borimo proti upadu biotske raznovrstnosti in skrbimo za slovensko naravo.

Vsem, ki bi nas na ta način radi na novo podprli, sporočamo, da lahko to storite:

1. prek portala e-Davki:

- Na kazalu na levi strani vašega uporabniškega računa na e-Davkih izberite rubrike: Vpogledi → Podatki o zavezancu → Namenitev dela dohodnine
- V razdelek 'Ime oziroma naziv upravičenca' vpišete: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
- V razdelek 'Davčna številka upravičenca' vpišete: 68956029
- V razdelek 'Odstotek' vpišete poljubno vrednost do 0,5
- Izbor potrdite s pritiskom na gumb Oddaj vlogo

V kolikor portala e-Davki še ne uporabljate, bi vas radi seznanili, da je po novem **prijava in uporaba povsem enostavna in zanjo ne potrebujete več veljavnega certifikata**. Registracija na portalu e-Davki ne namreč možna z vašo davčno številko in geslom, ki si ga nastavite sami. Pri registraciji z geslom poleg davčne številke potrebujete enega od informativnih izračunov dohodnine iz zadnjih let, s katerega prepisete ID številko. V kolikor informativnih računov ne hranite, pa to številko lahko tudi naročite v enem od korakov registracije z geslom in vam jo FURS pošlje na domači naslov v nekaj dneh.

2. z izpolnitvijo obrazca Zahteva za namenitev dela dohodnine za donacije, ki vam je na voljo na spletni strani FURS, lahko pa vam ga pošljemo tudi mi in ga pošljete po pošti na naslov FURS

3. ustno na zapisnik pri finančnem organu.

Predvsem z uporabo e-Davkov vam bo to vzelo le nekaj minut, ki vam jih bomo v naslednjem letu ali letih zagotovo povrnili z novimi uspehi pri varstvu ptic in narave.

Obenem hvala vsem, ki ste nas s članstvom ali na druge načine že podprli. Če ste nam donacijo iz dohodnine že namenili, ostaja veljavna do preklica in vam tega postopka ni treba ponavljati.

Po sledeh Srečka v Tunizijo

// besedilo in foto: Tilen Basle

V Mateni na Ljubljanskem barju smo julija letos dva mladiča bele štorke (*Ciconia ciconia*) opremili z GPS sledilno napravo in pričeli spremljati njuni selitveni potovanja. V sodelovanju s širšo javnostjo smo ju skupaj z Elektro Ljubljana, ki je finančno podprl projekt, poimenovali Srečko in Bela. Po začetnih skupnih lokalnih premikih sta se 20. avgusta njuni poti ločili in odpravili sta se na dolgo pot proti Afriki. Bela jo je mahnila po značilni poti čez Balkan in Bližnji vzhod in pristala na jugu Sinajskega polotoka, Srečko pa je šel precej presenetljivo čez Italijo v Tunizijo, kjer pa je naletel na težave. Konec septembra smo se odločili za odpravo v Tunizijo, da raziščemo Srečkovo usodo.

Srečko je 30. avgusta prečkal Sredozemsko morje in približno 80 kilometrov vzhodno od mesta Tunis prispel v Tunizijo. Dan kasneje se je pomaknil južno proti mestu Enfida, kjer se je za dalj časa ustalil. Na podlagi satelitskih slik je bilo možno ugotoviti, da se večino časa zadržuje v ogromnih oljčnih nasadih, občasno pa obiskuje bližnja mokrišča. Dne 12. septembra zjutraj smo pričeli dobivati podatke Srečkovega oddajnika, ki so zmerom kazali na isto lokacijo, kar je vzbudilo skrb. Stopili smo v kontakt z lokalnim ornitološkim društvom, ki pa Srečka ni našlo. Konec meseca smo se skupaj z Elektro Ljubljana odločili, da se odpravimo v Tunizijo in sami raziščemo okoliščine, ki so Srečka pripeljale do domnevne smrti.

Alen in Tilen sta kaj kmalu po prihodu v Tunizijo severno od mesta Enfida našla Srečkovo truplo. Ornitologa sta z njega snela GPS sledilno napravo in plastičen obroček ter raziskala okolico. Natančne okoliščine pogina Srečka ne bodo nikoli znane, z gotovostjo pa vemo, da se je Srečko v družbi drugih štorke večino časa prehranjeval na odlagališču klavničnih odpadkov v bližini mesta Enfida, kjer je tudi prenočeval na električnem drogu. Okoliščine s kraja smrti nakazujejo, da se je zapletel v plastično vrečko, katerih na tisoče leži raztresenih po pokrajini, še posebej veliko pa jih je na odlagališču, kjer se je Srečko prehranjeval. Možno je tudi, da je Srečka pokončala zastrupljena ali okužena hrana na odlagališču, kar pa bi bilo glede na okoliščine zelo težko ugotoviti.

Bela, ki se je odpravila po vzhodni selitveni poti, se že lep čas zadržuje v Egiptu. Tam se v družbi več sto drugih belih štorke in mnogih drugih ptic prehranjuje na zbirališču odpadnih voda, ki je tamkajšnje edino vodno telo.

Evropski teden mobilnosti 2019

// besedilo: Bojana Lipej, foto: Alja Jančič

V sodelovanju z Društvom Zdrav podjetnik in s finančno podporo Mestne občine Koper smo se v septembru 2019 že tradicionalno pridružili mnogim društvom in organizacijam, ki vsako leto pripravijo različne dogodke za obeležitev Evropskega tedna mobilnosti z namenom promocije okolju prijaznega načina mobilnosti za bolj čisto in zdravo okolje. V tem duhu je bil 21. septembra 2019 organiziran učni pohod, ki je potekal po kolesarski stezi, imenovani Parenzana, od Eko točke v Dekanah do Škocjanskega zatoka, in se ga je udeležilo šestnajst navdušencev. Na pohodu so udeleženci s pomočjo strokovnjaka spoznavali značilno floro in favno tega območja s poudarkom na zdravilnih zeliščih in tudi njihovi uporabi. Po prihodu v Škocjanski zatok so svečano posadili »zelišče prijateljstva«, to je rožmarin, ki pomeni trajnejše sodelovanje obeh nosilcev aktivnosti, sledila sta vodeni ogled naravnega rezervata in zaključno skupno druženje z eko malico v prostorih centra za obiskovalce NR Škocjanski zatok.

DOLENJSKO PTIČARSKO PRESENEČENJE

Kot kaže, letos na Dolenjskem ne bo zmanjkalo »ptičarskih« presenečenj. Po dežju vedno posije sonce. Če pa se prikažeta še dva plamenca (*Phoenicopterus ruber*), potem je nedelja že tako rekoč popolna.

Gregor Bernard, 17. november 2019

ŽERJAVI

V soboto zjutraj sem se odpravil na Ljubljansko barje, da bi posnel oglašanje žerjavov (*Grus grus*).

Našel sem jih na požetih koruznih njivah ob Ljubljani in preštel okoli 1000 osebkov.

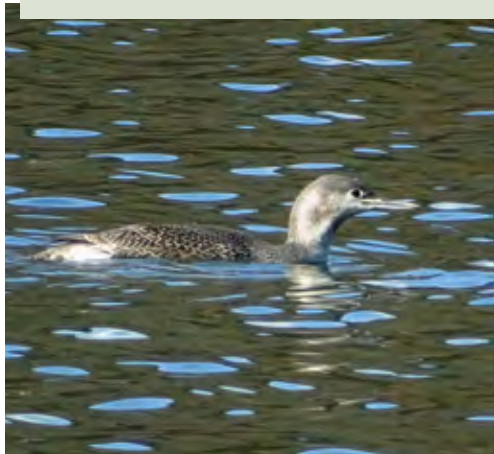
Tomi Trilar, 23. november 2019

KAR DVE VRSTI SLAPNIKOV NA BLEDU

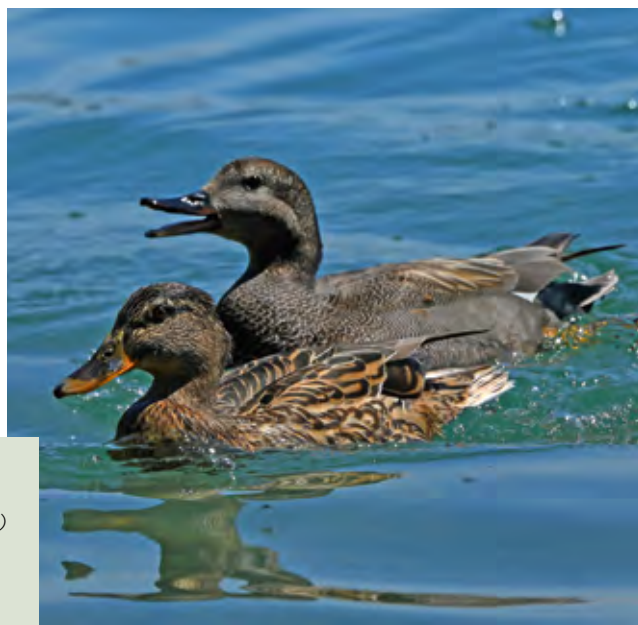
Danes sem na Blejskem jezeru opazoval štiri polarne (*Gavia arctica*) in enega mladostnega rdečegrlega slapnika (*Gavia stellata*), ki je tudi na sliki.

Mirko Gaberšek, www.Nalzletu.Si™, 18. november 2019

Samica in samec
KONOPNICE
(*Mareca strepera*)

Bojan Bratož,
Blejsko jezero,
7. maj 2019

ZAHVALA ZA SODELOVANJE V LETU 2019

Spoštovani sooblikovalci revije Svet ptic!

Iskrena hvala za vašo pomoč s podarjenimi prispevki, fotografijami, ilustracijami, časom in idejami, s katerimi ste tudi to leto obogatili vseh 240 strani štirih številčk revije Svet ptic.

Želim vam lepe praznike in vse dobro v prihajajočem letu.

Urednica

Pisci letnika 25

(sodelovalo je 92 avtorjev, ki so napisali 163 prispevkov)

Al Božič
Al Vrezec
Aleksander Pritekelj
Aleksandra Lešnik
Aljaž Mulej
Andrej Gogala
Arne Furlan Štular
Barbara Vidmar
Benjamin Dovečar
Bia Rakar
Blaž Blažič
Bojan Bratož
Bojana Lipej
Boris Kozinc
Borut Mozetič
Damijan Denac
Dare Šere
Daša Stavber
Dejan Bordjan
Domen Kocjan
Domen Stanič
Dušan Klenovšek
ekipa NRŠZ
Erik Lipej
Eva Horvat
Franc Bračko
Gregor Bernard
Gregor Domanjko
Irena Likar
Iztok Geister
Jan Gोजnikar
Jan Simič
Jasmina Klopčič
Jonatan Kozinc
Josip Otopal
Jošt Stergaršek
Jožica Breclj
Jurij Hanžel
Kaja Vukotič
Katarina Denac
Katja Rutnik
Kazimir Tarman
Kim Ferjančič
Leon L. Zamuda
Lovrenc Lipej
Luka Božič
Luka Močivnik
Marija Markeš
Matej Gamser
Matjaž Bedjanič

Metka Škornik
Michal Procházka
Mihael J. Toman
Mirko Gaberšek
Milan Cerar
Miran Krapež
Miroslav Kastelic
Mitja Denac
Mitja Kaligarič
Muhamed Delić
Nataša Bavec
Nataša Šalaja
Nika Pirnat
Nina Erbida
Pavel Gantar
Peter Krečič
Petra Jankovič
Primož Kmecl
Rok Janža
Rok Lobnik
Rudi Kraševac
Rudolf Tekavčič
Samanta Makovac
Sanja Behrič
Sebastjan Šik
Simon Kovačič
Slavko Polak
Stanko Jamnikar
Stiven Kocjančič
Suzana Kovač
Tilen Basle
Tim Maltarič
Tjaša Zagoršek
Tom Turk
Tomaž Mihelič
Tomi Trilar
Urša Koce
Vinka Kastelic
Vita Polajnar
Živa Hanc

Fotografi letnika 25

(sodelovalo je 153 avtorjev, ki so objavili 547 fotografij)

Al Vrezec
Aleksander Kozina
Aleksander Pritekelj
Aleksandra Lešnik
Alen Ploj
Aleš Jagodnik
Aleš Marsič
Alex Kotnik
Ali Šalamun

Alja Jančič
Andrej Gogala
Andrej Milovac
Andreja Ošljaj
Arhiv družine Mihelič
Arhiv fotografske skupine Morje iz Izole
Arhiv policije
Arhiv projekta QNeST
Arne Furlan Štular
Barbara Bočkor Starc
Barbara Vidmar
Bård Gunnar Stokke
Bia Rakar
Blaž Blažič
Bojan Bratož
Bojan Marčeta
Bojan Škerjanc
Bojana Lipej
Boris Kozinc
Boris Šuligoj
Borut Laznik
Borut Mavrič
Borut Mozetič
Borut Rubinič
Branka Trčak
Branko Miklavac
Brina Knez
Chris Wernham
Ciril Mlinar Cic
Damijan Denac
Danilo Kotnik
Dare Šere
Darinka Mladenovič
David Kunc
Davorin Tome
Dejan Bordjan
Dejan Grohar
Dejan Rocner
Domen Stanič
Duša Vadnjala
EBCC
Enej Vrezec
Eva Forvat
Franc Bračko
Gaber Mihelič
Gregor Bernard
Gregor Bolčina
Gregor Domanjko
Igor Brajnik
Ivan Petrič
Iztok Geister
Iztok Škornik
Jaka Ivančič
Janez Leskošek

Janez Papež
Jasmina Klopčič
John Calladine
John Harding (BTO Images Library)
Josip Otopal
Jošt Stergaršek
Jozef Kotulič
Jožica Breclj
Jure Novak
Kaja Vukotič
Kajetan Kravos
Katarina Denac
Katja Mihalič
Katja Rutnik
Kiki Bairaktaridou
Kim Ferjančič
Lara Jogan Polak
Leon L. Zamuda
Lidija Gulič
Lisa Tekavčič
Lovrenc Lipej
Luka Božič
Maja Cipot
Marija Aljančič
Marina Dermastia
Marko Aljančič
Marko Grobler
Matej Gamser
Matej Vranič
Mateja Bertoncej
Mateja Dominko
Matija Gogala
Matija Križnar
Matija Mlakar Medved
Matjaž Bedjanič
Miha Krofel
Mirko Gaberšek
Milan Cerar
Miran Krapež
Mirko Kastelic
Mitja Denac
Mladen Berginc
Muhamed Delić
Nada Cerar
Nataša Šalaja
Nick Davies
Nina Doles
Oton Naglost
Peter Krečič
Peter Legiša
Peter Valič
Petra Gabrovšek
Petra Jankovič
Polonca Peterca

PU Kranj
Rajko Gnezda
Robi Šiško
Rok Dovečar
Rok Štirn
Ronald MacLean
Rudi Kraševac
Rudolf Tekavčič
Ruj Mihelič
Sanja Behrič
Sebastjan Šik
Simon Kovačič
Simona Strgulc Krajšek
Slavko Polak
Stanko Jamnikar
Tadeja Oven
Tamara Čelhar
Tilen Basle
Tina Kocjančič
Tjaša Pršin
Tjaša Zagoršek
Tom Turk
Tomáš Grim
Tomaž Mihelič
Tomaž Rus
Tomi Trilar
Tone Trebar
Urh Melan Mozetič
Urša Gajšek
Vinka Kastelic
Vlado Jehart
Vojko Gašperut
Waldrapp Animal
Željko Šalamun

Ilustratorji letnika 25

(podarili so kar 43 ilustracij)

Benjamin Dovečar
Fabio Perco
Ivan Vavpotič
Jan Hošek
Matej Kocjan
Mike Langman / RSPB

Ostali sodelavci

Boris Jurca in
Nejc Kramberger
(Nebia d.o.o.)
Henrik Ciglič
Mojca Pipan
Uredniški odbor

ATLAS

PTIC SLOVENIJE

POPIS GNEZDILK 2002–2017

PRAZNIČNA PONUDBA

~~Redna cena knjige:
99,00 €~~

Znižana cena knjige:
69,90 €

.....
Več informacij in naročila:
<http://ptice.si/atlas>

+ DARILO

Ob naročilu knjige **do 31. 1. 2020**
prejmete **koledar Ptice Slovenije.**

